

Smokkel van handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland

Tilburg, mei 2002

A.C. Spapens
M.Y. Bruinsma

IVA Tilburg

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), op verzoek van de Directie Opsporingsbeleid van het directoraat-generaal Rechtshandhaving van het ministerie van Justitie. Het project werd begeleid door:

J. Naeyé Vrije Universiteit Amsterdam
F. Beijaard Ministerie van Justitie, WODC
M. Grapendaal Korps Landelijke Politiediensten, dienst NRI
H. Ham Korps Landelijke Politiediensten, dienst NRI
A. Moolenaar Ministerie van Justitie, DGRH
P. Oskam Rechtbank Den Haag
G. de Vlieg Regiopolitie Rotterdam-Rijnmond, RBWM

Uitgever: IVA Tilburg
 Prof. Cobbenhagenlaan 225, Postbus 90153, 5000 LE Tilburg
 Telefoonnummer: 013 - 4668480, telefax: 013 - 4668477

Vormgeving: Monique Seebregs-Dielen
 Bea van Wijk

Drukwerk: Van Spaendonck Drukkerij B.V., Tilburg

© 2002 WODC

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het ministerie van Justitie. Het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning bij artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Samenvatting

Aanleiding tot het onderzoek

Bij degenen die zich in Nederland politiek en beleidsmatig met de problematiek van vuurwapencriminaliteit bezig houden alsook bij de politie, bestaat het vermoeden dat in ons land de laatste jaren een toenemend aantal handvuurwapens uit voormalige Oostbloklanden wordt binnengesmokkeld. Feitelijk gezien neemt in Nederland het aantal inbeslagnames toe van illegale handvuurwapens die afkomstig zijn uit een voormalig Oostblokland. Dit blijkt uit registratiegegevens van de politie. De mogelijkheden tot smokkel worden voorts bevorderd door de 'gelegenheidsstructuur' in sommige voormalige Oostbloklanden. Om te beginnen bleven met het verdwijnen van het ijzeren gordijn in sommige landen grote wapenarsenalen achter en de controle op deze voorraden was niet altijd sluitend, zo komt naar voren uit internationale publicaties. Daarnaast vond in een deel van de voormalige Oostbloklanden voor de val van de muur grootschalige productie van vuurwapens plaats en in sommige landen is dat nog steeds het geval.

Het vermoeden dat handvuurwapens die afkomstig zijn uit voormalige Oostbloklanden een belangrijke rol spelen in het Nederlandse illegale circuit vormde de aanleiding tot nader onderzoek naar 'Illegale wapentransporten vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland'. Dit onderzoek is uitgevoerd door IVA-Tilburg, in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum, op verzoek van de Directie Opsporingsbeleid van het directoraat-generaal Rechts-handhaving van het ministerie van Justitie.

De volgende vragen zijn in het onderzoek aan de orde gesteld. De beginvraag is hoeveel illegale handvuurwapens jaarlijks ons land binnenkomen. Tweede vraag is welk deel daarvan afkomstig is uit een voormalig Oostblokland. Ten derde is de vraag aan de orde of sprake is van grootschalige transporten van illegale vuur-

wapens. De vierde vraag is in welke voormalige Oostbloklanden de vuurwapens zijn geproduceerd.

Informatiebronnen

Over de aard en omvang van de smokkel van handvuurwapens worden zowel nationaal als internationaal geen systematische gegevens bijgehouden. Om inzicht te kunnen verkrijgen in deze problematiek dient derhalve een beroep gedaan op zoveel mogelijk potentiële informatiebronnen. De volgende gegevensbronnen zijn ten behoeve van het onderzoek gebruikt:

- Registratiegegevens van de politie van in beslag genomen vuurwapens in Nederland.
- Dossiers van in Nederland uitgevoerd opsporingsonderzoek naar de smokkel van handvuurwapens.
- Kennis van (praktijk-)deskundigen van politie, douane, ECD/FIOD, Centrale Dienst in en Uitvoer (CDIU), Europol en Interpol.
- Informatie verstrekt door gedetineerden die betrokken zijn geweest bij de smokkel van handvuurwapens naar Nederland.
- Informatie uit internationale publikaties omtrent vuurwapensmokkel met de nadruk op overheidspublicaties, publikaties van de Europese Unie en van de Verenigde Naties.

Bronlanden voor illegale handvuurwapens

Niet alle voormalige Oostbloklanden zijn te beschouwen als bronlanden voor illegale handvuurwapens. Voor de afzonderlijke landen is nagegaan of er sprake is (geweest) van legale productie van handvuurwapens die mogelijk 'weglekt' naar het illegale circuit of mogelijke lekkage vanuit surplusvoorraden, oftewel hoeveelheden nieuwe of gebruikte vuurwapens waarvoor na het einde van de koude oorlog geen bestemming meer was. Vervolgens is onderzocht of er sprake is van illegale productie van handvuurwapens en tot slot is nagegaan of criminele groeperingen in het desbetreffende land mogelijk betrokken zijn bij de smokkel van handvuurwapens naar Nederland of andere West-Europese landen.

De voormalige Oostbloklanden die hieruit naar voren komen als bronland zijn in volgorde van belangrijkheid Kroatië, Tsjechië, Klein-Joegoslavië (tot 1999) en Hongarije.

In Kroatië vindt zowel legale als illegale produktie en conversie van handvuurwapens plaats die hun weg vinden naar het illegale circuit in andere landen van Europa. Tot 1999 was ook Klein-Joegoslavië een bronland. Sinds dat jaar is de produktie in dat land echter gestopt als gevolg van luchtbombardementen door de NAVO op wapenfabrieken in dat land. In Tsjechië en Hongarije vindt legale produktie van handvuurwapens plaats, die in onbekende hoeveelheden weglekt naar het illegale circuit.

Produktielanden van in Nederland aangetroffen handvuurwapens

De illegale handvuurwapens, afkomstig uit voormalige Oostbloklanden, die in Nederland in beslag worden genomen zijn vrijwel altijd ongebruikt, dat wil zeggen fabrieksnieuw of omgebouwd. Verreweg het grootste deel daarvan is uit Kroatië afkomstig (enkele honderden vuurwapens per jaar). In belang volgt Tsjechië daarop (omstreeks 100 stuks per jaar). Vuurwapens die afkomstig zijn uit surplusvoorraden spelen in relatie tot Nederland geen rol van betekenis. Uit de beschikbare gegevens kan worden afgeleid dat deze in de jaren negentig voornamelijk hun weg naar grootschalige conflicten hebben gevonden, onder meer op de Balkan en in Afrika.

Registratiegegevens van de politie wijzen uit dat jaarlijks 400 à 500 illegale vuurwapens in Nederland in beslag worden genomen die in een voormalig Oostblokland zijn geproduceerd. Merendeels gaat het om pistolen. Ook machinepistolen (30 – 50 per jaar) en verborgen vuurwapens (met name schietsleutelhangers) worden aangetroffen. Deze cijfers dienen als ondergrens te worden gezien. In voormalige Oostbloklanden gefabriceerde of geconverteerde illegale handvuurwapens worden regelmatig van valse merkopschriften voorzien. Als gevolg daarvan wordt bij inbeslagname de herkomst door de politie niet altijd juist geregistreerd.

De meeste in beslag genomen vuurwapens zijn in legale productiefaciliteiten vervaardigd. De uitzonderingen worden gevormd door de verborgen vuurwapens, die illegaal worden vervaardigd in Bulgarije of Kroatië, de zogenaamde merkvervalsingen van machinepistolen en revolvers (nagemaakte gangbare modellen) die worden geproduceerd in Kroatië en pistolen die illegaal zijn omgebouwd. Dit laatste gebeurt eveneens in Kroatië.

Het gemiddelde aandeel van de in beslag genomen handvuurwapens die afkomstig zijn uit het voormalige Oostblok is gegroeid van 8 procent in 1993 tot 24 procent in 1997, om in latere jaren redelijk stabiel te blijven op omstreeks 20 procent. Machinepistolen en verborgen vuurwapens die in Nederland in het illegale circuit worden gebruikt zijn voor vrijwel 100 procent uit voormalige Oostbloklanden afkomstig.

Werkwijze van dadergroepen

De werkwijze van dadergroepen is in kaart gebracht aan de hand van hetgeen daarover uit opsporingsonderzoek door de politie bekend is geworden. Door de recherche van de regiokorpsen Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond is in de tweede helft van de jaren negentig een aantal opsporingsonderzoeken naar criminele groeperingen uitgevoerd die zich bezighielden met vuurwapensmokkel vanuit voormalige Oostbloklanden. Die onderzoeken betroffen dadergroepen die vuurwapens smokkelden vanuit Kroatië en Klein-Joegoslavië. Omtrent de smokkel van in Tsjechië en Hongarije gefabriceerde handvuurwapens kon geen nader inzicht worden verkregen uit opsporingsonderzoek.

De onderzochte dadergroepen zijn relatief beperkt van omvang en kennen een losse structuur. De centrale figuur is de *'importeur'*. Deze beschikt over de contacten in het bronland die vuurwapens kunnen leveren en verzorgt de afzet in Nederland. In de onderzochte gevallen waren de importeurs allen van voormalig Joegoslavische herkomst.

De logistiek van de smokkel is relatief eenvoudig. Het transport naar Nederland vindt plaats over de weg, waarbij Slovenië, Oostenrijk en Duitsland als transitolanden fungeren.

De smokkelaars worden over het algemeen in het bronland geworven. De smokkel vindt in de bekende gevallen plaats in partijen van 5 – 30 vuurwapens. Grotere partijen worden gesplitst om het risico te verkleinen dat een complete partij vuurwapens bij een toevallige aanhouding verloren gaat. De smokkelaars dragen niet of nauwelijks kennis van de rest van organisatie (afzet, opslag, etcetera).

De importeur maakt in Nederland gebruik van een netwerk van een beperkt aantal vertrouwde tussenpersonen die zorgdragen voor de verkoop aan de eindgebruikers. Soms treedt de importeur ook zelf op als verkoper. De tussenpersonen kunnen zich in heel Nederland bevinden en hoeven elkaar niet altijd te kennen.

Over de rol van Nederland als doorvoerland voor handvuurwapens is een beperkte hoeveelheid informatie verkregen. Daaruit kan de voorzichtige conclusie worden getrokken dat buitenlandse handelaars in illegale vuurwapens mogelijk gebruikmaken van logistieke faciliteiten (omzeilen van douanecontrole) die kunnen worden verzorgd door Nederlandse criminele groeperingen die actief zijn in de wereld van drugssmokkel.

Omvang van vuurwapensmokkel vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland

De handel in illeale handvuurwapens levert, in vergelijking met de handel in of produktie van drugs, relatief bescheiden financiële winsten op. Naast smokkel van handvuurwapens houden de importeurs zich in veel gevallen ook bezig met andere criminele activiteiten. Economische motieven zijn niet altijd doorslaggevend voor vuurwapenhandelaars. Een naam als wapenhandelaar levert in het criminele milieu status op en bovendien biedt het extra bescherming tegen concurrenten of rip-offs: handelaars in vuurwapens worden als gevaarlijker gezien dan 'gewone' handelaars in drugs.

De politie heeft op basis van uitgevoerde opsporingsonderzoeken een redelijk beeld van de smokkel van handvuurwapens vanuit Kroatië naar Nederland. De importeurs zijn via gemeenschappelijke kennissen (of via hun leveranciers in Kroatië) met elkaar bekend en werken samen wanneer dat uitkomt. Op basis van het onderzoek kan worden vastgesteld dat het aantal actieve 'importeurs' in Nederland van vuurwapens die afkomstig zijn uit het voormalige Oostblok, 15 – 25 personen bedraagt.

Illegale handvuurwapens worden in Nederland afgezet in het criminele circuit. De importeur levert de vuurwapens alleen aan afnemers of tussenpersonen die vertrouwd zijn. De omvang van het netwerk van vertrouwde tussenpersonen of afnemers bepaalt derhalve de mate waarin de importeur handvuurwapens naar Nederland kan smokkelen. Aangezien handvuurwapens als een duurzaam goed kunnen worden beschouwd is het verzadigingspunt binnen het afzetnetwerk relatief

snel bereikt, althans wanneer de importeur de risico's beperkt wil houden. De conclusie die hieruit volgt is dat de importeur geen constante invoer van vuurwapens op grote schaal in stand kan houden. De smokkel van handvuurwapens verloopt dan ook ofwel schoksgewijs (één grotere partij en daarna enige tijd niets), ofwel 'just-in-time' (in kleine partijen, op bestelling).

Het aantal handvuurwapens dat jaarlijks vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland wordt gesmokkeld kan op verschillende manieren worden geschat. Door de Nederlandse politie (en ook door de politie van andere West-Europese landen) wordt om te beginnen het ervaringsgegeven gehanteerd dat ongeveer 10 procent van het totale aantal handvuurwapens in het criminele circuit op enig moment weer in beslag genomen wordt. Aan de hand van de inbeslagnamecijfers kan dan ook worden geschat dat het aantal vuurwapens dat jaarlijks vanuit voormalige Oostbloklanden illegaal in Nederland wordt geïmporteerd 3000-4000 stuks bedraagt.

In de tweede plaats is het mogelijk uit te gaan van het geschatte aantal van 15 tot 25 'importeurs' en de gemiddelde structuur en grootte van de dadergroepen die uit de diverse opsporingsonderzoeken naar voren is gekomen. Op basis hiervan kan het aantal vuurwapens dat jaarlijks naar Nederland wordt gesmokkeld worden geschat op 2000 – 4000.

Gegeven de vele onzekerheden die bij deze schattingen een rol spelen wordt zowel de onder- als bovengrens aangehouden bij het maken van een schatting van de omvang van de illegale import. De conclusie van het onderzoek is derhalve dat jaarlijks minimaal 2000 en maximaal 4000 handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland worden gesmokkeld.

Tussen 1998 en 2000 bedroeg het aandeel van illegale handvuurwapens dat afkomstig was uit voormalige Oostbloklanden gemiddeld 22 procent van het totale aantal in beslag genomen handvuurwapens in Nederland. Er zijn geen aanwijzingen dat de herkomst van het vuurwapen invloed heeft op de wijze waarop er gebruik van wordt gemaakt en op het aantal inbeslagnames door de politie. Op grond hiervan wordt geschat dat het totale aantal handvuurwapens dat jaarlijks naar Nederland wordt gesmokkeld tussen de 9.000 en 18.000 exemplaren bedraagt.

Inhoudsopgave

1	Leeswijzer	1
1.1	Leeswijzer	1
1.2	Achtergrondsheets	2
1.3	Doelstelling van het onderzoek	5
1.4	Uitvoering van het onderzoek	8
1.5	Definities	12
1.6	Legale en illegale handel in handvuurwapens	15
2	Voormalige Oostbloklanden als mogelijke bron voor illegale vuurwapens	19
2.1	Inleiding	19
2.2	Achtergrondsheets	22
2.3	Klein Joegoslavië	25
2.4	Kroatië	28
2.5	Slovenië	34
2.6	Albanië en Kosovo	36
2.7	Bulgarije	40
2.8	De voormalige Sovjet-Unie	43
2.9	Tsjechië	46
2.10	Hongarije	49
2.11	Conclusies hoofdstuk 2	50

3	De productielanden van illegale handvuurwapens	53
3.1	Inleiding	53
3.2	Productielanden van in Nederland in beslag genomen handvuurwapens	55
3.3	Conclusies hoofdstuk 3	59
4	De werkwijze van dadergroepen	61
4.1	Inleiding	61
4.2	Vuurwapensmokkel vanuit Klein-Joegoslavië: de zaak Condor (1996) .	66
4.3	Vuurwapensmokkel vanuit Kroatië: de zaak JOGO (1998)	69
4.4	Vuurwapensmokkel vanuit Kroatië: de zaak Route66 (1999)	73
4.5	Vuurwapensmokkel vanuit Kroatië: de zaak N. en het vervolg (2000) .	74
4.6	Overige zaken betreffende Kroatië	77
4.7	Nederland als transitoland	79
4.8	Conclusies hoofdstuk 4	81
5	Omvang van de vuurwapensmokkel vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland	85
5.1	Inleiding	85
5.2	Financiële opbrengsten van vuurwapensmokkel	86
5.3	Het netwerk van de vuurwapenhandel vanuit het voormalige Oostblok	89
5.4	De afzetmarkt voor illegale handvuurwapens	92
5.5	De omvang van de import van illegale handvuurwapens vanuit het voormalige Oostblok	94
6	Conclusies	99
	Summary	105

Geraadpleegde literatuur	109
Bijlagen	115
Bijlage 1: Lijst van informanten	117
Bijlage 2: 'Zwarten' van handvuurwapens	121

1 Inleiding

1.1 Leeswijzer

Het voor u liggende onderzoeksrapport gaat in op de aard en omvang van de smokkel van handvuurwapens vanuit het voormalige Oostblok naar Nederland. In hoofdstuk 1 wordt de achtergrond, doelstelling en werkwijze van het onderzoek uiteengezet. Hoofdstuk 2 gaat in op de vraag welke voormalige Oostbloklanden een rol spelen in de productie of smokkel van handvuurwapens naar Nederland of andere landen in West Europa. In hoofdstuk 3 wordt beschreven in welke voormalige Oostbloklanden de handvuurwapens zijn geproduceerd die in Nederland worden aangetroffen. Hoofdstuk 4 gaat aan de hand van een aantal concrete opsporingsonderzoeken in op de werkwijze van de dadergroepen die zich bezighouden met de illegale import. In Hoofdstuk 5 worden de verschillende lijnen van het onderzoek samengenomen. Aan de hand hiervan wordt een zo goed mogelijke schatting gemaakt van de hoeveelheid handvuurwapens die, afkomstig uit voormalige Oostbloklanden, op jaarbasis naar Nederland gesmokkeld worden. In hoofdstuk 6 tot slot, worden de antwoorden op de onderzoeksvragen weergegeven. Bijlage 1 bevat een overzicht van personen en instanties waarmee gesprekken zijn gevoerd of waarbij informatie is opgevraagd. In bijlage 2 is een algemene beschrijving opgenomen van de wijze waarop handvuurwapens van het legale in het illegale circuit kunnen worden gebracht.

1.2 Achtergrondchets

De smokkel van illegale vuurwapens is een wereldwijd probleem. De Verenigde Naties zien de aanpak daarvan dan ook als één van de beleidsprioriteiten. De zogenaamde 'small arms en light weapons' hebben speciale aandacht¹. Dit type wapens is niet alleen wijdverbreid, maar het 'lichte' wapentuig zorgt wereldwijd ook voor de meeste slachtoffers in vigerende conflicten. Voorts spelen lichte wapens een rol als het gaat om de destabilisering van samenlevingen en economieën als geheel.

Vuurwapencriminaliteit in Nederland

Geweldscriminaliteit kan in Nederland (nog) niet worden beschouwd als een directe bedreiging voor het functioneren van de samenleving. Het valt echter niet te ontkennen dat geweld op straat de Nederlandse burger ernstig verontrust en in hoge mate diens onveiligheidsgevoel bepaalt. Gewelddelicten met ernstige gevolgen, waarbij gebruik is gemaakt van een vuurwapen, schokken het land als geheel. Dit geldt met name voor delicten waarvan een willekeurige burger het slachtoffer is geworden, waarbij de aanleiding doorgaans een triviale gebeurtenis is. Wie de berichtgeving in de media volgt krijgt licht de indruk dat de kans om met een vuurwapen te worden bedreigd of daadwerkelijk te worden neergeschoten, steeds groter wordt.

Gelegenheidsstructuur voor smokkel

Bij degenen die zich beleidsmatig of in de opsporing bezighouden met de problematiek van vuurwapencriminaliteit bestaat het vermoeden dat de laatste jaren steeds meer handvuurwapens Nederland worden binnengesmokkeld. Deze wapens zouden voor een belangrijk deel afkomstig zijn uit het voormalige Oostblok. Het verdwijnen van het ijzeren gordijn speelt in die veronderstelling een belangrijke rol. Onbegrijpelijk is dat niet omdat de 'gelegenheidsstructuur' voor grootschalige vuurwapenhandel op zijn minst aanwezig is, of is geweest. Volgens Albini zouden na het einde van de koude oorlog criminele groeperingen in het voormalige Oostblok in hoge mate betrokken zijn geraakt bij de internationale smokkel in illegale vuurwapens. 'Groups have capitalized on the availability of surplus weapons and decreased border controls, as well as the presence of strong market

1 United Nations, Report of the United Nations Conference on the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects, New York, 9-20 July 2001.

demand². Bij die constatering spelen diverse factoren een rol. Ten eerste waren in de voormalige Oostbloklanden in het begin van de jaren negentig grote wapenarsenalen voorhanden, waarvoor niet langer emploti bestond. In de tweede plaats zijn er sterke aanwijzingen dat de controle op deze voorraden in sommige landen niet geheel sluitend is geweest. Ten derde viel een aantal landen in Oost-Europa te beschouwen als belangrijke wapenproducent. Dit geldt of gold bijvoorbeeld voor Tsjechië, Bulgarije en het voormalige Joegoslavië. Na afloop van de koude oorlog moesten de producenten op zoek naar nieuwe afnemers. Het is dan ook begrijpelijk dat de Oost-Europese staten tijdens het overgangsproces in de jaren negentig van de vorige eeuw naar volledige democratische samenlevingen, internationaal met zorg werden bekeken. Dat gold niet in de laatste plaats de risico's in relatie tot het verdwijnen van vuurwapens in de criminele circuits van de West-Europese landen. Deze zorg werd ook door Nederland gedeeld. Reeds in 1995 werd van deze problematiek een analyse gemaakt door de regiopolitie Haaglanden, waarbij overigens werd geconstateerd dat van het op grote schaal weglekken van de arsenalen aan handvuurwapens naar het illegale circuit in Nederland geen sprake was³.

Gebrek aan registratiegegevens over vuurwapens

De algehele aandacht voor veiligheid heeft tot gevolg gehad dat ook vuurwapencriminaliteit in de afgelopen jaren, als onderdeel van de aanpak van geweldscriminaliteit, tot een belangrijke beleidsprioriteit voor het ministerie van Justitie is geworden. Tegelijkertijd is in de jaren negentig de informatiepositie van de Nederlandse politie omtrent vuurwapenbezit en -handel in het illegale circuit gaandeweg verslechterd. Dit had diverse oorzaken. Om te beginnen verdween met de reorganisatie van de Nederlandse politie in 1994 specifieke deskundigheid uit de meeste korpsen omdat het specialisme van vuurwapendeskundige (evenals andere) werd afgeschaft. Betrouwbare cijfers over inbeslag genomen vuurwapens werden in de tweede plaats door sommige regiokorpsen niet langer vastgelegd of aangeleverd aan het landelijke niveau, zodat geen totaaloverzichten van aangetroffen vuurwapens meer konden worden gemaakt. Zelfs basale informatie kon daarom gedu-

2 Albini J.L., *Organized Crime: The National Security Dimension*, The George C. Marshall European Center for Security Studies and the Federal Bureau of Investigation, Garmisch-Partenkirchen, Germany, 1999, p 7.

3 Ensing R. *Rapportage wapenhandel uit het voormalige Oostblok*, Politie Haaglanden, februari 1995.

rende enkele jaren niet worden gepubliceerd⁴. Ten derde werd de nadruk van het opsporingsonderzoek steeds sterker gelegd op drugscriminaliteit en mensensmokkel. Tactisch onderzoek naar de handel in illegale vuurwapens is in de laatste tien jaar door de Nederlandse politie slechts mondjesmaat uitgevoerd, in vergelijking met het aantal opsporingsonderzoeken waarin criminele groeperingen die zich met drugs of mensensmokkel bezighielden het doelwit waren.

In de afgelopen jaren is echter een inhaalslag ingezet. Om te beginnen heeft het onderwerp vuurwapencriminaliteit een plaats gekregen binnen de Raad van Hoofdd-commissarissen in de vorm van een landelijk platform. Voorts is per 1 januari 2001 een Landelijk Bureau Wapens en Munitie opgericht als onderdeel van de dienst Nationale Recherche Informatie (NRI) van het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD). Ook zijn in een aantal politieregio's (nieuwe) Regionale Bureaus Wapens en Munitie (RBWM's) gevormd. Nog niet alle regio's beschikken op dit moment echter over een dergelijk bureau of een afdeling waar vergelijkbare werkzaamheden worden verricht. Voorts zijn door de beide politieminsters middelen ter beschikking gesteld voor de ontwikkeling van het Vuurwapendatasysteem (VDS), waarmee inbeslagnames en incidenten waarbij vuurwapens zijn gebruikt op uniforme wijze kunnen worden geregistreerd. Ook dit systeem is in werking sinds 1 januari 2001, maar nog niet alle politieregio's voeren de beschikbare gegevens volledig in. Tot slot is een CD-rom ontwikkeld ten behoeve van de regiokorpsen die door verbalisanten kan worden geraadpleegd bij vragen over de Wet Wapens en Munitie. Het is echter nog niet zover dat over de illegale handel in handvuurwapens en over de aard en omvang van de in Nederland inbeslag genomen wapens gestructureerde informatie beschikbaar is.

Gebrek aan nadere analyses over vuurwapenproblematiek

Door het gebrek aan systematische gegevens kon ook empirisch wetenschappelijk onderzoek in de afgelopen jaren nauwelijks worden uitgevoerd. Slechts de onderzoeksgroep Fijnaut rapporteerde in 1996 zeer beknopt over de smokkel van vuurwapens naar Nederland, in het kader van de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden⁵. Daarnaast publiceerde de dienst Centrale Recherche Infor-

4 Het betreft de jaren 1998 en 1999. Over het jaar 2000 is door de Dienst Nationale Recherche Informatie (NRI) met de nodige beperkingen gerapporteerd, vanwege de onvolledige aanlevering van gegevens door de politieregio's.

5 Fijnaut C.J.C.F., F. Bovenkerk, G.J.N. Bruinsma en H.G. van de Bunt, Eindrapport Georganiseerde Criminaliteit in Nederland, Tweede Kamer, 24072, nr. 16, Sdu Uitgevers, 's-Gravenhage, 1996, pp 76-78.

matie (CRI) in 1997 en 1998 twee rapporten waarin aandacht werd besteed aan vuurwapenhandel⁶. Dergelijke rapporten zijn ook door enkele individuele politie-regio's vervaardigd, zoals bijvoorbeeld door de regio Amsterdam-Amstelland⁷. Een antwoord op de vraag in welke mate illegale handvuurwapens vanuit het voormalige Oostblok in Nederland worden geïmporteerd kan op basis van deze informatie niet worden gegeven. Dit bleek onder meer tijdens het debat van 21 juni 2000 in de Tweede Kamer, naar aanleiding van een voorstel van wijziging van de Wet Wapens en Munitie.

Om deze reden heeft het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) de opdracht gegeven tot een onderzoek naar de aard en omvang van de smokkel van illegale vuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland⁸. Dit op verzoek van de Directie Opsporingsbeleid van het directoraat-generaal Rechtshandhaving van het ministerie van Justitie. Het onderzoek is uitgevoerd door IVA Tilburg, instituut voor sociaal-wetenschappelijk beleids-onderzoek van de Universiteit van Tilburg. Het voorliggende rapport vormt de weerslag van dit onderzoek, dat is uitgevoerd tussen augustus 2001 en april 2002.

1.3 Doelstelling van het onderzoek

De doelstelling van het onderzoek is als volgt geformuleerd:

Het verschaffen van een zo goed mogelijk inzicht in de hoeveelheid illegale handvuurwapens die jaarlijks in Nederland worden ingevoerd vanuit de voormalige Oostbloklanden.

6 Korps Landelijke Politiediensten, Divisie Centrale Recherche Informatie, De aard en omvang van vuurwapencriminaliteit in Nederland, periode 1991 – 1995, Zoetermeer, 1997 en Korps Landelijke Politiediensten, Divisie Centrale Recherche Informatie, De aard en omvang van vuurwapencriminaliteit in Nederland, periode 1996 – 1997, Zoetermeer, 1998.

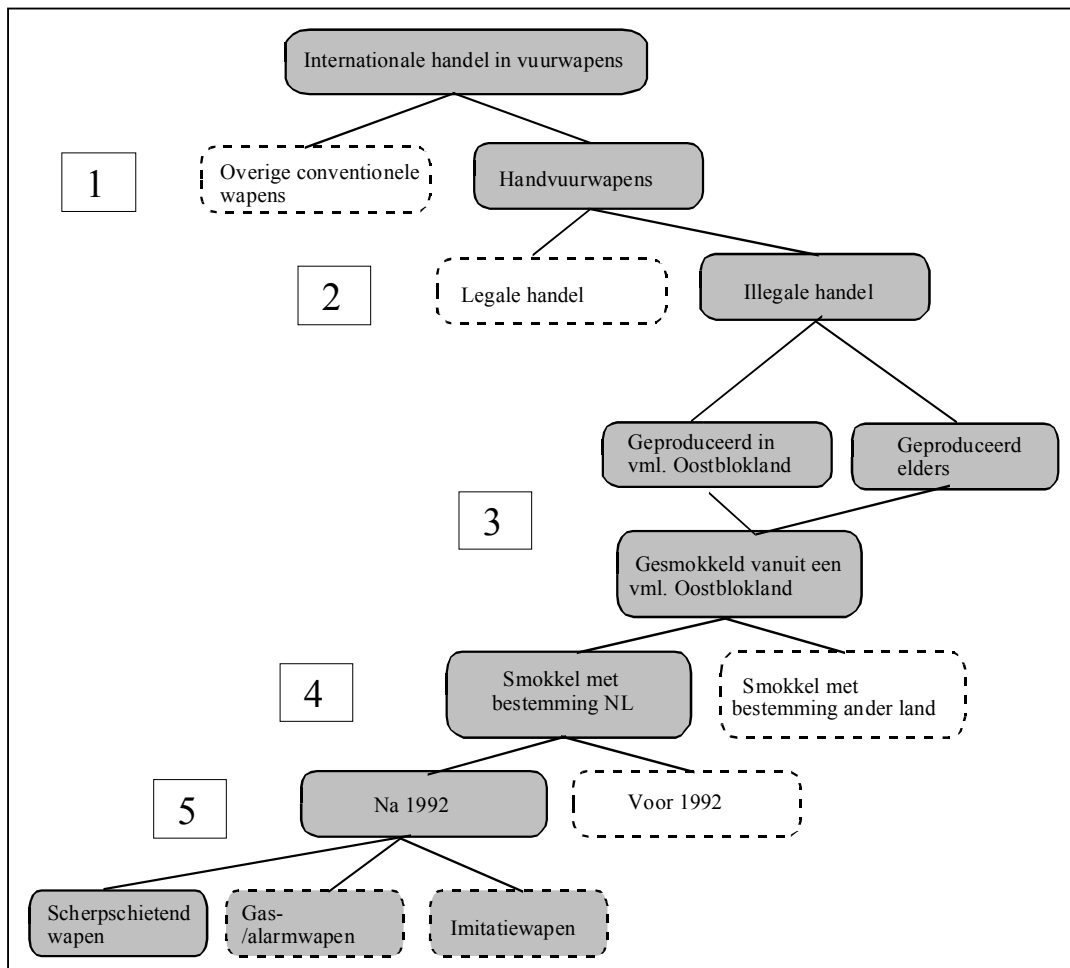
7 Loof Y., M. Plantinga, F Govers en M. Scholtes, Strategisch onderzoek vuurwapencriminaliteit in de regio Amsterdam-Amstelland, september 1999, Bureau Recherche Informatie, Amsterdam.

8 Parallel hieraan wordt onderzoek uitgevoerd naar de aard en omvang van het vuurwapengebruik, - bezit en binnenlandse handel in Nederland over de jaren 1998 – 2000. Deze onderzoeksrapportage verschijnt in juni 2002.

Daarbij is de beantwoording van de volgende concrete onderzoeksvragen aan de orde:

- Hoeveel illegale handvuurwapens komen (naar schatting) jaarlijks in Nederland binnen?
- Welk deel daarvan is afkomstig uit voormalige Oostbloklanden?
- In welke mate is daarbij sprake van grootschalige wapentransporten?
- In welke landen zijn de vuurwapens geproduceerd?

De onderzoeksvragen hebben betrekking op een zeer specifiek onderdeel van de internationale wapenhandel in zijn geheel. In het volgende schema wordt dit geïllustreerd. De met dichte lijnen omlijste vlakken zijn nader beschouwd in het onderzoek.

Schema 1.1: Vuurwapenhandel in relatie tot de onderzoeksvragen.

- In *stap 1* wordt onderscheid gemaakt tussen de internationale handel in handvuurwapens en de handel in overige conventionele wapens, zoals tanks of militaire straalvliegtuigen. Zware conventionele wapens zijn voor het onderzoek niet interessant omdat deze in het criminele circuit in Nederland niet worden aangetroffen. Een exactere definitie van wat moet worden verstaan onder een handvuurwapen komt in paragraaf 1.5 nader aan de orde.
- *Stap 2* betreft het maken van onderscheid tussen handvuurwapens die legaal dan wel illegaal internationaal worden verhandeld. Een belangrijk deel van de hand in handvuurwapens is legaal en wordt bijvoorbeeld geleverd aan de politie, het leger, aan sportschutters of andere particulieren. Het onderzoek betreft alleen het *illegale* circuit.

De stappen 1 en 2 vormen het bredere kader waarin de smokkel van illegale vuurwapens moet worden geplaatst. Om een goed beeld te kunnen schetsen van de aard en omvang van de smokkel, specifiek in relatie tot de voormalige Oostbloklanden, wordt dit kader beknopt geschetst in paragraaf 1.6. Vanaf stap 3 komen de inhoudelijke onderzoeksvragen aan de orde.

- In *stap 3* wordt het onderscheid gemaakt tussen handvuurwapens die geproduceerd zijn in een voormalig Oostblokland en vuurwapens waarbij dat niet het geval is. Dit betekent op voorhand nog niet dat uitgesloten kan worden dat ook elders geproduceerde handvuurwapens door criminele groeperingen die opereren in één van de van de voormalige Oostbloklanden naar Nederland worden gesmokkeld. Beide mogelijkheden worden dan ook in beschouwing genomen.
- In *Stap 4* is het verschil aan de orde tussen illegale handvuurwapens die vanuit de relevante voormalige Oostbloklanden worden gesmokkeld met als kennelijke eindbestemming Nederland en partijen vuurwapens die vermoedelijk niet voor ons land bedoeld waren.
- *Stap 5* heeft tot doel een onderscheid te maken tussen de periode na de openstelling van de grenzen van de voormalige Oostbloklanden en de periode daarvoor. Strikt genomen kan immers pas na opheffing van het voormalige Warschaupact worden gesproken van *voormalige* Oostbloklanden, zoals in de

onderzoeksopdracht ligt besloten. Als grensjaar wordt 1992 genomen mede omdat vanaf dat moment ook controles bij de binnengrenzen van de landen van de Europese gemeenschap werden opgeheven. Zowel het verdwijnen van het 'ijzeren gordijn' als de openstelling van de binnengrenzen hebben in principe de mogelijkheden om vuurwapens te smokkelen vanuit de voormalige Oostbloklanden bevorderd.

- Tot slot kunnen illegale vuurwapens in grove lijnen worden onderscheiden in scherpschietende wapens, gas- en alarmpistolen en imitatiewapens. Op voorhand is het onderzoek niet beperkt tot de scherpschietende vuurwapens, maar in de praktijk blijken in Nederland aangetroffen gas- en alarmwapens, alsmede imitatiewapens niet of nauwelijks uit voormalige Oostbloklanden afkomstig te zijn.

1.4 Uitvoering van het onderzoek

De onderzoeker die zich begeeft in de wereld van de smokkel van handvuurwapens ziet zich voor aanzienlijke problemen geplaatst. Zowel nationaal als internationaal bestaat geen systematisch inzicht in de aard en omvang van deze illegale handel. Het is dan ook niet voor niets dat de Verenigde Naties stellen dat 'the national and international authorities and organizations dealing with small arms trafficking are largely dependent on information of an informal, unofficial nature drawn from media reports and articles, reports from humanitarian aid officials, and police and intelligence sources'⁹.

Feit en fictie

Het gevaar van het gebrek aan harde informatie is dat feiten, halve waarheden en pure fictie door elkaar gaan lopen. Het onderwerp vuurwapens kent vele geïnteresseerden en hobbyisten, waartegenover slechts een beperkt aantal experts staat. Dat laatste geldt evenzeer voor de Nederlandse politie als voor andere instanties.

Voor het onderzoek vormt dit een wezenlijke complicatie omdat in een dergelijke situatie de kans zeer groot is dat verhalen of beeldvorming een belangrijker rol gaan spelen dan de feiten. Gebrek aan informatie of dubieuze bronnen zijn in dit

9 United Nations, General Assembly, Small arms, Report of the Secretary-General, 24 September 1999, p. 4.

verband aan de orde. Ook het risico van 'opeenvolgende citaten' vormt een belangrijke valkuil, met andere woorden: verhalen worden feiten wanneer ze door verschillende bronnen voor waar worden aangenomen, terwijl ze uiteindelijk terug te brengen zijn tot één afzender. Dit verschijnsel wordt versterkt doordat veel mensen, zoals reeds vermeld, een zekere fascinatie voor vuurwapens hebben, zowel binnen als buiten het criminele circuit. Het gevolg is, dat in alle geledingen (opsporinginstanties, criminele circuit, media, et cetera) zeer veel verhalen de ronde doen die bij nadere beschouwing oncontroleerbaar blijken of niet worden ondersteund door feitenmateriaal. Slechts het 'gewicht' van de persoon of de instantie die het zegt lijkt het waarheidsgehalte van de uitspraken te moeten staven. Een greep uit de voorbeelden:

- Een schietinstructeur van de politie vertelt aan leerlingen een verhaal over een 'nieuw type' hagelgeweer waarmee je 'dwars door een motorblok kunt schieten'. Enige tijd later komt dit verhaal terecht bij een officier van justitie, die vervolgens bezorgd informeert naar dit type wapen. Het hele verhaal valt echter in de categorie klinkklare onzin.
- Een (vermeend) vuurwapenhandelaar verschijnt op televisie in het programma NOVA en verkondigt dat alleen al in het 'Joegoslavische criminele circuit' in Rotterdam 7000 vuurwapens circuleren. Hij toont in de uitzending ook enkele vuurwapens om het verhaal kracht bij te zetten. Volgens een bron bij de KLPD zou de informatie mogelijk correct kunnen zijn. De politie Rotterdam-Rijnmond heeft echter ernstige twijfels. Het pleit niet voor het waarheidsgehalte van het verhaal dat de bewuste persoon een bekende is van de politie, maar zeker niet als een crimineel van zwaar kaliber.
- Door meer of minder gerenommeerde instanties die zich richten op vuurwapenhandel worden 'intelligence reports' gepubliceerd op het Internet, waarin ook informatie wordt gegeven over de aard en omvang van vuurwapensmokkel. Het is echter de vraag of deze rapporten zijn gebaseerd op eigen onderzoek van deze instanties en zo nee, wat dan de precieze bron is.
- Binnen het criminele circuit wordt voortdurend gepraat over elkaars activiteiten. Ook handel in vuurwapens is uiteraard een geliefd onderwerp. Informatie in de trant van 'een jongen in Amsterdam is bezig met het voorbereiden van een transport van 100 vuurwapens uit Tsjechië. Hij betaalt daarvoor 400 gulden per wapen' komt regelmatig naar voren en belandt vervolgens al dan niet via een informant bij de politie. Zo lang deze berichten

niet geverifieerd kunnen worden door middel van nadere details of tactisch onderzoek is het risicovol ze voor waar aan te nemen.

Primaire en secundaire bronnen

De informatie over vuurwapenhandel en –smokkel valt grotendeels onder de noemer 'het zou best waar kunnen zijn, maar het valt op geen enkele manier te staven door feitenmateriaal'. Om het verschijnsel van illegale wapenhandel op een wetenschappelijk verantwoorde wijze te kunnen beschrijven is het echter juist usance zoveel mogelijk uit te gaan van harde, feitelijke informatie. Om die reden is dan ook een selectie van mogelijke informatiebronnen toegepast. Er is daarbij onderscheid gemaakt tussen primaire en secundaire bronnen.

De *primaire bronnen* die in het kader van dit onderzoek geraadpleegd zijn voor het achterhalen van deze feiten zijn:

1. De politieregistratie van in Nederland aangetroffen vuurwapens
Gegevens over in beslag genomen vuurwapens vormen de eerste bron waarop dit onderzoek is gebaseerd. Van de hoeveelheid aangetroffen vuurwapens die afkomstig zijn uit voormalige Oostbloklanden kan op basis van de door de politie in beslag genomen goederen, met haken en ogen, een beeld worden geschetst. In hoofdstuk 3 komen we daarop terug. Op basis van de hoeveelheid inbeslaggenomen vuurwapens kan een inschatting worden gemaakt van het belang van de 'Oostblokwapens' in het Nederlandse criminele circuit.
2. Nederlandse opsporingsonderzoeken betreffende de smokkel van illegale handvuurwapens
Ook is een beroep gedaan op de resultaten van opsporingsonderzoek naar de smokkel van illegale vuurwapens dat in de Nederlandse context is uitgevoerd. Dit type informatie heeft twee beperkingen. In de eerste plaats is de hoeveelheid tactisch onderzoek dat naar de handel in handvuurwapens wordt uitgevoerd beperkt, in vergelijking met onderzoek naar drugshandel of mensen-smokkel. Een inventarisatie in alle politieregio's leverde dan ook slechts een beperkt aantal zaken op die specifiek (of mede) betrekking hadden op vuurwapensmokkel vanuit een voormalig Oostblokland naar Nederland. De zaaksdossiers bevatten echter een rijkdom aan feitelijke informatie. Over de smokkel vanuit enkele Oostbloklanden (Kroatië, Klein Joegoslavië) is een redelijk beeld voorhanden. Over de smokkel vanuit andere voormalige Oostbloklanden is de informatiebasis echter zeer beperkt. Algemene conclusies

over de structuur en omvang van de handel in vuurwapens kunnen er derhalve in beperkte mate aan worden verbonden. De opsporingsonderzoeken waarvan het bestaan duidelijk is geworden zijn geïnventariseerd¹⁰. Zo mogelijk zijn de processen-verbaal en zaaksdossiers ingezien en bestudeerd.

3. Gegevens uit de registers van Criminele Inlichtingeneenheden (CIE's) van de politie over illegale wapenhandel.

Een derde primaire informatiebron waaruit geput is, zijn de registers van de politieke inlichtingeneenheden (CIE). Een verkenning van de bruikbaarheid van deze gegevens leerde dat de inlichtingenrapporten over het onderwerp vuurwapensmokkel in het algemeen weinig feitelijke details bevatten. Zij bieden slechts in beperkte mate (\pm 25 procent) aanknopingspunten voor nadere recherche door de politie. Aan potentieel bruikbare berichten wordt daarenboven vaak geen gevolg gegeven door middel van nader onderzoek, in verband met gebrek aan researchcapaciteit of andere prioriteitstellingen. CIE-informatie is derhalve slechts in beperkte mate geverifieerd door nadere recherche en daardoor vrijwel onbruikbaar als bron voor onderzoek. Incidenteel is CIE-informatie door de politie achteraf gekoppeld aan de uitkomsten van opsporingsonderzoek. Deze informatie is voor zover deze beschikbaar werd gesteld meegenomen. Niet nader onderzochte berichten zijn ten behoeve van het onderzoek niet gebruikt.

4. Informatie over/van daders en verdachten betrokken bij smokkelzaken.

De vierde primaire informatiebron voor dit onderzoek betreft informatie van daders en verdachten van vuurwapensmokkel. Ten behoeve van het 'zusteronderzoek' naar vuurwapengebruik- en bezit in Nederland, eveneens uitgevoerd door het IVA¹¹, is gesproken met in het totaal 22 gedetineerden die zich hebben beziggehouden met vuurwapencriminaliteit. Enkele geïnterviewden bleken tevens in staat inzicht te geven in zaken betreffende vuurwapensmokkel. Deze informatie is in het onderhavige onderzoek meegenomen als achtergrondmateriaal. Er worden geen casussen beschreven waarbij geïnterviewde daders en verdachten betrokken zijn geweest.

10 Het betreft daarbij opsporingsonderzoek dat specifiek gericht was op de smokkel van illegale vuurwapens vanuit het voormalige Oostblok. Er is in het kader van het onderzoek niet nader ingegaan op opsporingsonderzoek naar vuurwapensmokkel vanuit andere landen naar Nederland of op opsporingsonderzoek waarin vuurwapens in kleine hoeveelheden als 'bijvangst' werden aangetroffen.

11 Spapens A.C. en M.Y. Bruinsma: 2002, dit onderzoek wordt medio 2002 gepubliceerd

Voor het overige resteren *secundaire bronnen*. Hiervan is een veelvoud in het kader van het onderzoek geraadpleegd. Om te beginnen zijn gesprekken gevoerd met functionarissen van de politie, douane, ECD/FIOD, Centrale Dienst In- en Uitvoer (CDIU), Europol en Interpol om expert-oordelen te verkrijgen over de aard van de smokkel van illegale vuurwapens vanuit de voormalige Oostblok-landen naar Nederland. Voorts is gesproken met de legale vuurwapenhandel en zijn contacten gelegd met materiedeskundigen in Duitsland en Tsjechië. Daarnaast is gebruik gemaakt van analyses die zowel landelijk als door politieregio's zijn gemaakt van de handel in illegale vuurwapens. Vervolgens is een uitvoerig beroep gedaan op internationale publicaties omtrent vuurwapenhandel en de smokkel van illegale vuurwapens. Vanwege het risico van bronvervuiling is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van officiële overheidspublicaties, alsmede van rapporten van de Europese Unie en internationale organisaties zoals de Verenigde Naties en tot slot van instanties die gesubsidieerd worden door overheden of internationale organisaties. In incidentele gevallen is een beroep gedaan op mediapublicaties, voor zover deze feitelijke berichtgeving bevatten, bijvoorbeeld over aanhoudingen van verdachten of inbeslagnames van goederen. Mediapublicaties die gebaseerd zijn op interviews, 'bronnen' of analyses van de desbetreffende journalist, zijn niet gebruikt.

1.5 Definities

Definitie van het begrip 'handvuurwapen'

Conventionele vuurwapens kunnen in brede zin worden onderscheiden in eenvoudige revolvers tot en met miljoenen Euro's kostende wapensystemen, zoals vliegtuigen of pantservoertuigen. Het onderhavige onderzoek blijft echter beperkt tot handvuurwapens.

Een 'vuurwapen' wordt binnen de Nederlandse Wet Wapens en Munitie (WWM) omschreven als: *Een voorwerp bestemd of geschikt om projectielen of stoffen door een loop af te schieten, waarvan de werking berust op het teweegbrengen van een scheikundige ontploffing of een andere scheikundige reactie.* 'Handvuurwapens' zijn onderdeel van deze brede categorie. Het betreft dan de conventionele vuurwapentypen die onder de categorieën II en III van artikel 2 van de Nederlandse Wet Wapens en Munitie vallen. De zwaardere (militaire) wapens, zoals

volautomatische vuurwapens en handgranaten vallen onder wapencategorie II; pistolen, revolvers, geweren, alarmpistolen worden tot de categorie III-wapens gerekend¹².

Door Spapens en Bruinsma (2002) is ten behoeve van een onderzoek naar vuurwapenbezit, -gebruik en binnenlandse handel een volgende onderverdeling gemaakt naar typen handvuurwapens¹³:

1. **Automatische vuurwapens:** machinegeweren, automatische geweren, automatische pistolen.
2. **Pistolen/revolvers (vuistwapens):** pistolen/revolvers, afgezaagde/omgebouwde pistolen, afgezaagde/omgebouwde revolvers, hagelpistolen, hagelrevolvers, revolvergeweer.
3. **Geweren (semi-automatische/lange vuurwapens):** kogelgeweren, hagelgeweren, afgezaagde kogelgeweren, afgezaagde hagelgeweren, gewijzigde wapens
4. **Handgranaten en explosieven.**
5. **Verborgen vuurwapens:** sleutelhangerpistolen, ringpistool (of: schietring, gun-ring, Bullet- and Gas-ring, pistol-ring), vuurwapens in de vorm van GSM, schietbalpen.
6. **Niet scherpschietende vuurwapens:** gaspistolen, gasrevolvers, alarmrevolvers.
7. **Imitatie-wapens:** wapens die zo op echte vuurwapens lijken dat zij voor beoefening of afdreiging geschikt zijn alsmede lucht- of veerdruppistolen en -revolvers.

Ook in dit onderzoek wordt deze indeling in vuurwapengroepen toegepast.

Definitie van het begrip smokkel

Van Dale's Groot woordenboek der Nederlandse taal omschrijft smokkelen als 'het heimelijk vervoeren, met name over de grens brengen, van verboden goederen of goederen waarvoor rechten betaald moeten worden'. In het onderhavige onderzoek betreft het de smokkel van specifieke goederen, namelijk vuurwapens, afkomstig uit specifieke landen, namelijk landen van het voormalige Oostblok. De omvang

12 Overigens: Bij beide categorieën worden ook enkele niet-vuurwapens gerekend. Onder categorie II horen ook 'stroomstootwapens' en bij categorie III zijn ook 'werpmessen' ondergebracht.

13 Spapens A.C. en M.Y. Bruinsma: 2002. Deze indeling is gebaseerd op de definitie die door de CRI (1997 en 1998) is gehanteerd.

waarin wordt gesmokkeld doet niet ter zake. Ook wanneer het slechts één vuurwapen betreft valt dit onder het begrip

Het begrip smokkel dient echter op enkele punten nader te worden aangescherpt. In de eerste plaats gaat het alleen om handvuurwapens die naar Nederland worden vervoerd met het oogmerk deze in het illegale bezit van particulieren te brengen. Dit sluit derhalve handvuurwapens uit die legaal vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland zijn vervoerd, maar in een later stadium (bijvoorbeeld door diefstal bij verlof- of erkenninghouders) illegaal zijn geworden. Voorts valt transitohandel waarbij Nederland slechts als 'papierland' doorvoerland fungeert, niet binnen de gehanteerde definitie. Uitzondering daarop vormen derhalve gevallen waarin de handvuurwapens ook fysiek via Nederlands grondgebied zijn vervoerd.

Wat is 'grootschalige' smokkel?

Een van de centrale vragen van dit onderzoek is of de wapentransporten vanuit voormalig Oostbloklanden naar Nederland als *grootschalig* gekwalificeerd kunnen worden. Daarbij is uiteraard de definitie van het begrip 'grootschalig' de bepalende factor. Twee elementen spelen daarbij een rol: ten eerste de omvang van de afzonderlijke wapentransporten en ten tweede de totale hoeveelheid handvuurwapens die in een gegeven periode worden geïmporteerd door een criminele organisatie. Beide aspecten komen aan de orde in het rapport. In het onderzoek is er echter voor gekozen op voorhand geen scherpe grens te trekken tussen de begrippen grootschalig en kleinschalig, omdat een referentiekader daarvoor niet voorhanden is.

Definitie van het begrip voormalige Oostbloklanden

Tot slot een omschrijving van wat wordt verstaan onder het begrip 'voormalig Oostblokland'. Het begrip Oostblok verwijst globaal naar die landen die tijdens het bestaan van de voormalige Sovjet-Unie een communistisch regime hadden. In het kader van het onderhavige onderzoek dient daarin een nadere beperking te worden aangebracht, namelijk tot Europa en de landen van de voormalige Sovjet-Unie. Concreet betreft het: Albanië, Bulgarije, Hongarije, Kroatië, Roemenië, Servië, Slovenië, Slowakije, Tsjechië, de landen die behoord hebben tot de voormalige Sovjet-Unie en de nog niet genoemde landen die deel hebben uitgemaakt van het voormalige Joegoslavië.

1.6 Legale en illegale handel in handvuurwapens

De smokkel van handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland vormt slechts een onderdeel van de totale internationale handel in dergelijke vuurwapens. Voor een goed begrip van het onderwerp is het zinvol om beknopt deze wereld te schetsen.

Om te beginnen is het goed om te beseffen dat de totale wereldwijde handel in handvuurwapens voor een belangrijk deel legale vuurwapens betreft. Zowel overheidsinstanties (leger en politie) als burgers (legale particuliere vuurwapenbezitters) hebben handvuurwapens legaal in bezit en maken er ook legaal gebruik van¹⁴. De Verenigde Staten vormen in het laatste opzicht een belangrijke afzetmarkt voor handvuurwapens. Ook in Nederland bezitten ongeveer 80.000 particulieren legaal één of meerdere handvuurwapens. In 1997 waren naar schatting wereldwijd 500 miljoen handvuurwapens in omloop¹⁵. Schattingen van de omvang van de legale handel in handvuurwapens bedragen tussen de 7 en 10 miljard dollar per jaar.

De illegale handel in handvuurwapens vormt slechts een fractie van de totale handel. Uit de Small Arms Survey van 2001 komt naar voren dat 80 tot 90 procent van de handel in hand- en lichte vuurwapens legaal is. 5 tot 15 procent van de handel speelt zich af in het 'grijze' circuit, waarbij de autoriteiten van soevereine staten tenminste op de hoogte zijn van het feit dat een (volgens de letter der wet illegale) levering van handvuurwapens aan de orde is geweest. Het betreft daarbij bijvoorbeeld leveringen aan partijen in burgeroorlogen die op dat moment door de leverende staat worden gesteund. Een voorbeeld hiervan zijn leveringen van vuurwapens door de Verenigde Staten aan verzetsgroepen in Afghanistan, ten tijde van de bezetting van dat land door de voormalige Sovjet-Unie.

Resteert ongeveer 5 procent van de wereldhandel in lichte vuurwapens welke zich volledig op de zwarte markt afspeelt¹⁶. Naar het aantal illegale handvuurwapens dat wereldwijd jaarlijks de grenzen passeert valt slechts te gissen. In het illegale

14 Boutwell J. en M. Klare, *A scourge of small arms*, Scientific American, special report, june 2000.

15 United Nations, Report of the panel of Governmental Experts on Small Arms, United Nations document A/52/298, 27 August 1997, p. 8

16 Small Arms Survey 2001, via <http://www.smallarmssurvey.org>, p. 5.

circuit zou volgens Boutwell en Klare jaarlijks nog eens voor 2 tot 3 miljard dollar omgaan¹⁷.

De illegale handel in handvuurwapens wordt wereldwijd als een ernstig probleem beschouwd. De Verenigde Naties besteden dan ook met regelmaat expliciete aandacht aan dit fenomeen. *'The illicit trafficking and circulation of small arms and light weapons throughout the world is not only a major source of insecurity but also impedes socio-economic development. Illicit arms supply networks often involve legal arms purchases or transfers which are subsequently diverted to unauthorized recipients, or leakage from arms storage facilities. Arms brokers play a key role in such networks, along with disreputable transportation and finance companies. Smuggling of illicit arms by criminals, drug traffickers, terrorists, mercenaries or insurgent groups is also an important factor. Efforts to combat illicit arms trafficking are in some cases hampered by inadequate national systems to control stocks and transfers of arms, shortcomings or differences in the legislation and enforcement mechanisms between the States involved, and a lack of information exchange and cooperation at the national, regional and international level'*¹⁸.

Uit relevante literatuur komt naar voren dat de beschikbaarheid van handvuurwapens in de afgelopen jaren groter is geworden. Het aantal legale producenten van vuurwapens dat producten op de vrije markt kan aanbieden is toegenomen, terwijl de illegale productie doorgaat¹⁹. Het wegvallen van het ijzeren gordijn en de daaropvolgende conflicten op de Balkan zijn hiervoor belangrijke verklaringsfactoren. Sinds het einde van de koude oorlog is ook het aantal personen en firma's dat zich met de bemiddeling en handel in vuurwapens bezighoudt sterk toegenomen. *'Most European countries now have hundreds if not thousands of private brokering agents and companies that are registered or allowed to trade internationally in military and security equipment'*²⁰. Tegelijkertijd heeft het einde van de koude oorlog de behoefte aan substantiële aantallen handvuurwapens verkleind. De legale afzetmogelijkheden voor fabri-

17 idem, Boutwell en Klare.

18 United Nations: 1999, p. 9.

19 United Nations, Small arms, United Nations document A/54/258, 19 august 1999, p. 8.

20 Wood. B. en Peleman J. The Arms Fixers, Controlling the Brokers and Shipping Agents, BASIC, NISAT en PRIO, via <http://www.nisat.org/publications>.

kanten van vuurwapens zijn daarmee afgenomen. In diverse interviews met vuurwapenexperts van de Nederlandse politie is genoemd dat ook bij gerenommeerde fabrikanten van handvuurwapens sprake is van malaise. Sommige firma's proberen dit mede op te vangen door de productie van gas-/alarmwapens, die in veel Europese landen vrij verkocht mogen worden. Een negatieve economische situatie vormt voor de fabrikanten echter tevens een geleghenheidsstructuur voor (semi-)illegale activiteiten.

In Nederland heeft de legale handel in vuurwapens slechts beperkt de aandacht, hetgeen vooral verklaard kan worden uit het feit dat Nederland zelf geen productieland van handvuurwapens is. De aandacht voor de handel in legale vuurwapens in Nederland heeft derhalve betrekking op de in- of doorvoer van wapens die uit andere landen afkomstig zijn. Daarnaast is Nederland incidenteel exporteur van handvuurwapens die afkomstig zijn uit surplusvoorraden van de krijgsmacht of andere overheidsinstanties. Over de aard en omvang van deze tweedehandshandel worden periodiek cijfers gepubliceerd door de Nederlandse overheid.

Een belangrijkere betrokkenheid van Nederland bij de internationale vuurwapenhandel ligt in de levering van handvuurwapens aan het buitenland door legale vuurwapenhandelaren of 'brokers' die in Nederland zijn gevestigd. Dit type handel speelt zich echter grotendeels 'op papier' af, wat betekent dat partijen vuurwapens zich in de praktijk zelden of nooit voor kortere of langere tijd ook daadwerkelijk op Nederlands grondgebied bevinden. De legale in- en -uitvoer van handvuurwapens in Nederland wordt gemonitord door de Centrale Dienst In- en Uitvoer (CDIU). Op beleidsmatig niveau is het ministerie van Justitie verantwoordelijk voor deze materie. Tot slot houdt de Binnenlandse Veiligheidsdienst zicht op de legale vuurwapenhandel wanneer het gaat om leveranties van conventionele wapens die betrekking hebben op spanningsgebieden.

Voormalige Oostbloklanden als mogelijke bron voor illegale vuurwapens

2.1 Inleiding

De vraag die in dit hoofdstuk centraal staat is welke voormalige Oostbloklanden bronlanden vormen voor illegale handvuurwapens. Het begrip 'bronland' kan in dit verband vier betekenissen hebben.

In de eerste plaats kan het gaan om een land waar een eigen *legale* productie van vuurwapens bestaat (of in de jaren negentig van de vorige eeuw bestaan heeft). Die producenten kunnen originele ontwerpen van vuurwapens vervaardigen, maar het kan ook gaan om licentieproductie van modellen die oorspronkelijk uit andere landen afkomstig zijn. Een voorbeeld is het machinepistool van het model Kalashnikov AK47 dat niet alleen in de voormalige Sovjet-Unie werd geproduceerd, maar bijvoorbeeld ook in Bulgarije, China en andere landen. De legaal geproduceerde vuurwapens kunnen via diverse wegen in het illegale circuit belanden²¹.

Ten tweede kan een land 'bronland' zijn voor illegale handvuurwapens wanneer er substantiële hoeveelheden vuurwapens beschikbaar zijn waarvoor niet langer een functionele bestemming voorhanden is, zonder dat sprake is van eigen productie. Albanië is een voorbeeld van een land waar op tal van plaatsen voorraden

21 Zie Bijlage 2.

handvuurwapens waren opgeslagen ten behoeve van het voeren van een guerilla-oorlog, ingeval het land onverhoopt door een buitenlandse macht zou worden bezet. De mogelijkheid bestaat dat dergelijke surplusvoorraden weglekken naar het illegale circuit.

In de derde plaats kan in een bronland sprake zijn van illegale of semi-legale ('gedoogde') productie van handvuurwapens. Deze bedrijfjes, meestal kleine 'workshops' kunnen zich bezighouden met het vervaardigen van eigen ontwerpen, zoals bijvoorbeeld de zogenaamde 'schietsleutelhangers'. Op wat grotere schaal kunnen zij ook bestaande modellen vuurwapens namaken, zonder in het bezit te zijn van licentieovereenkomsten. Deze illegale (of semi-legale) productie wordt afgezet in het illegale circuit. De semi-legale productie kan ook terechtkomen bij overheidsinstanties in het productieland²².

Tot slot bestaat de mogelijkheid dat een land het bronland is voor illegale handvuurwapens zonder dat deze vuurwapens in het desbetreffende land zijn geproduceerd of in bezit van de overheid (leger, politie, et cetera) zijn geweest. In de praktijk houdt dit in dat een partij handvuurwapens die elders is geproduceerd is 'gezwart', waarna de vuurwapens konden worden geleverd aan het illegale circuit in andere landen²³.

De vraag of een voormalig Oostblokland een bronland voor vuurwapens vormt kan derhalve worden uiteengelegd in de volgende subvragen:

1. Is er sprake van legale productie van handvuurwapens die mogelijk kunnen weglekken naar het illegale circuit? Welke aanwijzingen zijn er dat dit ook daadwerkelijk plaatsvindt of heeft gevonden?
2. Is er sprake van legale voorraden van handvuurwapens die mogelijk kunnen weglekken naar het illegale circuit? Welke aanwijzingen zijn er dat dit ook daadwerkelijk plaatsvindt of heeft gevonden?
3. Is er sprake van volledig illegale productie van handvuurwapens?
4. Zijn er mogelijkheden voor criminele organisaties om partijen handvuurwapens uit andere bronnen dan het desbetreffende land illegaal te verhandelen?

22 Bijvoorbeeld wanneer het land verwickeld is in een gewapend conflict en niet in staat is om op de legale markt handvuurwapens aan te kopen vanwege een embargo, of wanneer de behoefte aan vuurwapens groter is dan kan worden geïmporteerd.

23 Zie Bijlage 2.

Welke aanwijzingen zijn er dat dit ook daadwerkelijk plaatsvindt of heeft gevonden?

Bronnenmateriaal

Bij de beantwoording van deze vragen is gebruik gemaakt van vier typen bronnen. De eerste bron waaruit informatie kan worden geput is informatie van de Nederlandse politie. Wanneer een bepaald type vuurwapen in Nederland (in substantiële hoeveelheden) in beslag wordt genomen onderneemt de politie zoveel mogelijk pogingen om de herkomst te traceren. Dit betekent dat zowel in andere West-Europese landen en in het vermoedelijke land van waaruit de vuurwapens afkomstig zijn, wordt nagegaan of de autoriteiten aldaar reeds over informatie beschikken. Op basis daarvan kan nader inzicht worden verkregen in de achtergrond van de voor de smokkel verantwoordelijke criminele organisaties. In diverse gevallen is op deze wijze de herkomst van bepaalde types vuurwapens achterhaald. Deze informatie is voor het onderhavige onderzoek uiteraard zeer bruikbaar. Gegevens daaromtrent zijn verzameld uit dossiers van opsporingsonderzoek, en door middel van gesprekken met vuurwapendeskundigen bij de Nederlandse politie. In aanvulling hierop is gebruik gemaakt van een strategische analyse omtrent de smokkel van vuurwapens naar Nederland vanuit voormalige Oostbloklanden, die door de regiopolitie Haaglanden (Bureau Wapens en Terreur) is vervaardigd in 1995.

In de tweede plaats vormt informatie van internationale organisaties een belangrijke bron. In de eerste plaats is een beroep gedaan op informatie van de Europese Unie. Ten tweede is gebruik gemaakt van informatie van het Southeast European Cooperation Initiative (SECI). SECI is een samenwerkingsverband tussen de landen in deze regio met onder meer als doel het bevorderen van de integratie van deze regio met de (rest van) de Europese Unie²⁴. De Europese Unie liet in 1998 een onderzoek uitvoeren genaamd Octopus, waarin vooraanstaande Europese criminologen zoals Cyrille Fijnaut en Ernesto Savona, voor onderscheiden landen van het voormalige Oostblok een analyse hebben uitgevoerd van de stand van zaken in relatie tot de bestrijding van de (georganiseerde) criminaliteit. De uitkomsten van dat project zijn uiteraard eveneens van groot belang voor de onderhavige studie.

24 Zie http://www.unece.org/seci/seci_sop.htm.

Ten derde is wetenschappelijk onderzoek verricht naar de omstandigheden waaronder de voormalige Oostbloklanden het overgangstraject naar een democratische samenleving afleggen. Ook onafhankelijke internationale instanties zoals Human Rights Watch verzamelen daarover informatie. Ook dit materiaal is gebruikt ten behoeve van dit hoofdstuk.

Tot slot vormden mediapublicaties een bron, voor zover zij feitelijke verslagen van gebeurtenissen bevatten. Van dit materiaal is eveneens, zij het spaarzaam, gebruik gemaakt.

2.2 Achtergrondschems

Alvorens in te gaan op de situatie in afzonderlijke voormalige Oostbloklanden is het goed om kort de achtergrond te schetsen van de ontwikkelingen die het einde van de koude oorlog voor deze landen met zich mee heeft gebracht. Vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog tot het einde van de jaren tachtig van de vorige eeuw hebben de NAVO-landen en de landen van het Warschau-Pact tegenover elkaar gestaan. Door beide partijen zijn in die periode grote hoeveelheden (hand-)vuurwapens geproduceerd. De val van de communistische regimes eind jaren tachtig en begin jaren negentig, betekende ook een grote verandering voor de productie en handel in vuurwapens in de vanaf dat moment 'voormalige Oostbloklanden'. Er ontstonden vrijwel van het ene moment op het andere grote surplusvoorraden aan lichte vuurwapens, waarvoor niet langer een bestemming (lees: een vijand) voorhanden was. In sommige landen was sprake van een groot-schalige productiecapaciteit voor vuurwapens, waarvoor niet langer emplot was bij de voormalige bondgenoten van het Warschaupact.

Het is dan ook logisch dat de autoriteiten in het westen zich in het begin van de jaren negentig grote zorgen maakten over de mogelijkheid dat de wapens uit deze arsenalen, niet alleen de normale conventionele vuurwapens maar ook het nucleaire materiaal, hun weg zouden vinden naar de onderwereld in de westerse landen of naar terroristische groeperingen die het westen als doelwit hadden of hebben²⁵.

25 Ensing R., Rapportage wapenhandel uit het voormalige Oostblok, Politie Haaglanden, 1995, p. 1.

Gelegenheidsstructuur

De kans dat vuurwapens in handen zouden vallen van criminele groeperingen was met het einde van de koude oorlog verre van denkbeeldig. Niet alleen waren de landsgrenzen van de voormalige Oostbloklanden geopend voor het normale handelsverkeer, tegelijkertijd waren de strikte controles op het in- en uitreizen historie geworden. Daarenboven werd een sterke toename van de corruptie bij overheidsdienaren geconstateerd. De gelegenheidsstructuur voor wapensmokkelaars was dan ook ideaal te noemen. De instantie Human Rights Watch (HRW) deed bijvoorbeeld onderzoek dat uitwees dat: 'in general, arms controls in central and eastern Europe are characterized by weak laws, lax attitudes, low capacity, endemic corruption, and a strong incentive to sell on the part of the arms-exporting countries. These factors all favor the arms traffickers²⁶'.

Vooraf de landen in Zuid-Oost Europa konden volgens een analyse van het SECI worden beschouwd als extra kwetsbaar voor deze problematiek. Dit wordt volgens deze instantie verklaard door:

- de open grenzen in de regio;
- de strategische ligging tussen de voormalige Sovjet-Unie en West-Europa;
- de zich ontwikkelende (expanderende) economieën in de desbetreffende landen;
- inadequate wetgeving om georganiseerde criminaliteit aan te kunnen pakken;
- beperkte justitiële en politieke mogelijkheden;
- de overgang van een planeconomie naar een markteconomie;
- corruptie²⁷.

Verskillende gradaties van betrokkenheid

Sinds de val van de muur is meer dan een decennium verstreken. Niettemin kan worden geconstateerd dat het tempo waarin aan de door HRW en SECI gesignaleerde problemen worden aangepakt wisselend is in de onderscheiden voormalige Oostbloklanden. Van belang daarbij is de ongestoordheid waarmee de transitie van een communistisch regime naar een democratische samenleving heeft kunnen plaatsvinden. In landen zoals Tsjechië, Slovenië, de voormalige DDR en Hongarije is deze overgang zonder al teveel problemen verlopen. Daar staan

26 Human Rights Watch briefing paper, November 15 2001.

27 Markey J. Presentatie SECI, Brussel, 2000.

echter ook landen tegenover waar ernstige destabilisering van de samenleving het gevolg is geweest van het verdwijnen van het oude regime of waar een burgeroorlog is uitgevochten. De landen van het voormalig Joegoslavië (met uitzondering van Slovenië en Macedonië) en Albanië zijn in dit licht de belangrijkste voorbeelden van landen waar sprake is (geweest) van ernstige problemen.

Ook als het gaat om de mogelijke betrokkenheid van een voormalig Oostblokland bij de smokkel van handvuurwapens kunnen op voorhand verschillen worden gededd. Bij raadpleging van de relevante informatiebronnen die in de vorige paragraaf werden genoemd, valt op dat een aantal landen niet in verband wordt gebracht met de smokkel van handvuurwapens, terwijl andere landen wel worden genoemd. Zonder daaraan al op dit moment conclusies te verbinden kan op basis hiervan wel een eerste schifting worden gemaakt tussen landen waaraan in het vervolg van dit hoofdstuk nadere aandacht dient te worden gegeven en landen die voorshands buiten beschouwing kunnen blijven. In het volgende schema wordt hiervan een beeld geschetst.

Schema 2.1: Mogelijke betrokkenheid van voormalige Oostbloklanden in Europa bij de smokkel van illegale handvuurwapens naar West-Europa.

Land	Genoemd in relatie tot illegale handvuurwapens
Albanië	Ja (bronland)
Bulgarije	Ja (productie- en bronland)
DDR	Nee
Hongarije	Ja (productieland)
Kroatië	Ja (productie- en bronland)
Polen	Nee
Roemenië	Nee
Servië/Klein Joegoslavië	Ja (productie- en bronland)
Slovenië	Ja (doorvoer)
Slowakije	Nee
Tsjechië	Ja (productie- en bronland)
Voormalig Joegoslavië, overig	Nee
Voormalige Sovjet-Unie	Ja (productie- en bronland)

Het schema laat zien dat landen als de voormalige DDR, Polen, Roemenië en landen als Bosnië en Macedonië in de beschikbare informatie niet in verband worden gebracht met de smokkel van handvuurwapens naar West-Europese

landen²⁸. Voor een land als Hongarije geldt dat het niet direct in verband wordt gebracht met smokkel van handvuurwapens, maar Hongarije is wel een land waar vuurwapens worden geproduceerd die in West-Europa in beslag worden genomen. Slovenië wordt niet beschouwd als land waarin criminele groeperingen op grote schaal betrokken zijn bij de smokkel van handvuurwapens, maar het geldt wel als 'doorvoerland', voor illegale handvuurwapens worden getransporteerd, die op weg zijn naar hun uiteindelijke bestemming in West-Europa. Resteren de landen die in hoge mate als mogelijk bronland voor illegale handvuurwapens worden beschouwd. Landen die in internationale publicaties specifiek worden genoemd zijn Bulgarije, Albanië, Kroatië en landen van de voormalige Sovjet Unie.

Bron- en doorvoerlanden die nader zijn bestudeerd

Alle landen die als potentieel bronland van illegale handvuurwapens naar voren komen (zie schema 2.1) zijn aan nadere studie onderworpen in dit onderzoek. In de navolgende paragrafen wordt voor elk land een beschrijving geboden van de wapenproductie (incl. de aanwezigheid van surplusvoorraden) en de voorhanden zijnde aanwijzingen voor betrokkenheid bij vuurwapenhandel in het algemeen. Op basis daarvan wordt een risicoanalyse gemaakt met betrekking tot de betrokkenheid van het land bij de smokkel van illegale vuurwapens naar Nederland.

2.3 Klein-Joegoslavië

In het voormalige Joegoslavië is na de Tweede Wereldoorlog een omvangrijke productie van lichte vuurwapens gestart. Om te beginnen werden de vuurwapens die in het Oostblok gangbaar waren (in licentie) geproduceerd, zoals bijvoorbeeld het Kalashnikov geweer. In de Zastava fabrieken werden onder meer pistolen en machinepistolen vervaardigd. Deze wapenfabrieken lagen over heel Joegoslavië verspreid om de kwetsbaarheid te verminderen in het geval van een aanval door een buitenlandse agressor. Om diezelfde reden lagen door het hele land verspreid grote arsenalen aan vuurwapens opgeslagen. Een groot deel daarvan is gebruikt in de opeenvolgende oorlogen die de landen van het voormalig Joegoslavië hebben geteisterd in de jaren negentig.

28 Zij vormen in het schema de categorie 'overige landen van het voormalige Joegoslavië'.

Het is derhalve essentieel om onderscheid te maken tussen de periode waarin het land nog één geheel vormde en de situatie die is ontstaan nadat het land uiteenviel in verschillende naties. Voorts is het belangrijk om de periode waarin Slobodan Milosevic aan de macht was in Klein-Joegoslavië te onderscheiden van de periode daarna, met andere woorden de situatie voor en na de zogenoemde Kososvo-oorlog in 1999.

De positie van Joegoslavische criminele groeperingen in Nederland vanaf de jaren zeventig

Joegoslavische criminele groeperingen spelen in Nederland sinds de jaren zeventig een bescheiden, maar specialistische rol. Enerzijds is in de jaren zestig en zeventig vanuit het voormalige Joegoslavië een bescheiden emigratie naar Nederland op gang gekomen. Het betrof in de eerste plaats personen die hier als gastarbeider kwamen werken. Een belangrijk deel van deze immigranten is in Amsterdam terechtgekomen. Daarnaast kent ook Rotterdam een concentratie van voormalig Joegoslavische inwoners. Een (klein) deel van deze groep raakte vanaf de jaren zeventig betrokken bij criminele activiteiten.

In de jaren zeventig namen echter ook personen de wijk naar het westen die in het voormalige Joegoslavië al in aanraking waren gekomen met politie en justitie. Binnen de Nederlandse criminele wereld specialiseren de 'Joego's' zich in geweldpleging. Joegoslaven waren betrokken bij afpersing, liquidaties en traden op als bodyguard voor bekende Nederlandse criminelen. Hoofdstedelijke drugshandelaren zoals bijvoorbeeld de vermoordde Sam Klepper onderhielden om die reden banden met Joegoslavische criminelen²⁹. Daarnaast worden personen van voormalig Joegoslavische afkomst nadrukkelijk in verband gebracht met de smokkel van handvuurwapens naar Nederland.

De periode Milosevic

In de periode waarin Milosevic aan het bewind was in Klein-Joegoslavië werden in dat land niet alleen nieuwe handvuurwapens geproduceerd. Bovendien waren de genoemde surplusvoorraden voorhanden. Volgens Bovenkerk (2001) was het wapensurplus zodanig groot dat het voor het regime Milosevic ook een belangrijk exportproduct vormde. Met Irak, Iran en met landen in Afrika en in Zuid-Amerika werden zaken gedaan. Ook smokkel van wapens naar West-Europa en Nederland

29 Excessief geweld kenmerk werkwijze Joego's, Volkskrant, 25 november 2000.

vond echter plaats³⁰. De zaak Condor uit 1996 die in hoofdstuk 4 wordt beschreven vormt hiervan een voorbeeld. Of ook vuurwapens uit surplusvoorraden vanuit Klein-Joegoslavië naar Nederland werden gesmokkeld is onbekend. De mogelijkheid valt niet uit te sluiten, ofschoon het meer gebruikelijk is (zie ook de paragrafen hierna) dat dergelijke voorraden worden geëxporteerd naar brandhaarden elders in de wereld. Over illegale productie van handvuurwapens in Klein-Joegoslavië is geen concrete informatie beschikbaar. De criminele groeperingen in Klein-Joegoslavië die bindingen onderhielden met West-Europa en Nederland bleven ook na het uiteenvallen van het voormalige Joegoslavië actief.

In de eerste helft van de jaren negentig, na het uiteenvallen van het voormalige Joegoslavië, is een substantiële smokkel van vuurwapens vanuit klein-Joegoslavië naar Nederland op gang gekomen. Vuurwapens, zowel pistolen als machinepistolen van het merk Zastava, die in klein-Joegoslavië fabrieksnieuw werden geproduceerd, duiken vanaf dat moment op in het Nederlandse criminele circuit. Voorts worden door de Nederlandse politie handgranaten en andere explosieven, alsmede bijvoorbeeld anti-tankwapens die incidenteel worden aangetroffen, in vrijwel alle gevallen in verband gebracht met Klein-Joegoslavië. Handgranaten zouden volgens CIE-informatie gedurende enkele jaren in aanzienlijke hoeveelheden en tegen lage kostprijs verkrijgbaar zijn geweest, vooral in Amsterdam en Rotterdam.

De periode na de Kosovo-oorlog

Het jaar 1999, waarin zich de Kosovo-oorlog afspeelde, vormt een belangrijk omslagpunt voor wat betreft de rol van Klein-Joegoslavië als productie- en bronland voor illegale handvuurwapens. In de eerste plaats werden de desbetreffende wapenfabrieken door de NAVO tijdens de Kosovo-oorlog intensief gebombardeerd. De productie van nieuwe handvuurwapens is sindsdien gestopt. In de tweede plaats is het regime Milosevic beëindigd. De handel in surpluswapens is daarmee, voor zover überhaupt nog substantiële voorraden overgebleven waren na de opeenvolgende oorlogen, eveneens tot een einde gekomen. De infrastructuur voor de productie van illegale handvuurwapens, zo die al in Klein-Joegoslavië aanwezig is geweest, zal eveneens beïnvloed zijn door de verandering van het regime. Resteert de mogelijkheid dat criminele groeperingen in Klein-Joegoslavië

30 Bovenkerk: 2001, Misdaadprofielen, Meulenhoff, Amsterdam, pp. 94-95.

elders de hand kunnen leggen op partijen handvuurwapens en deze in het illegale circuit kunnen brengen.

Risico-analyse

Het voorgaande leidt tot de conclusie dat de smokkel van illegale handvuurwapens vanuit klein-Joegoslavië naar Nederland op dit moment beperkt van omvang is. De kans is klein dat deze stroom weer op gang zal komen zo lang de productie van handvuurwapens in Klein-Joegoslavië niet kan worden hervat. Wanneer nog surplusvoorraden vuurwapens aanwezig zijn in het land zullen die in omvang waarschijnlijk sterk zijn afgenomen, enerzijds als gevolg van de gevoerde oorlogen, anderzijds als gevolg van reeds gepleegde export. De snelheid van het proces van democratisering in Klein-Joegoslavië alsmede de aanpak van de (georganiseerde) criminaliteit zullen bepalend zijn voor de kansen voor smokkelaars van handvuurwapens in de toekomst.

Klein Joegoslavië

• Lekkage vanuit legale vuurwapenproductie• (Substantiële) lekkage vanuit surplusvoorraden• Aanwezigheid illegale productie	• Tot en met 1999, daarna gestopt• Tot en met 1999, daarna gestopt
• Betrokkenheid van inheemse criminele organisaties bij vuurwapensmokkel naar West-Europa	• Geen concrete informatie. Indien aanwezig waarschijnlijk na 1999 sterk afgenomen of gestopt• Ja, toekomstige ontwikkelingen zijn afhankelijk van het verloop van politieke ontwikkelingen en de aanpak van de (georganiseerde) criminaliteit
-

2.4 Kroatië

Voor het uiteenvallen van het voormalig Joegoslavië vond ook in Kroatië een deel van de wapenproductie van het voormalige Joegoslavië plaats. In Kroatië bevonden zich eveneens opslagplaatsen voor handvuurwapens. De oorlog die Kroatië heeft gevoerd met Servië in het midden van de jaren negentig heeft mede bepaald welke positie het land in de internationale handel in illegale handvuurwapens kon krijgen. De behoefte aan handvuurwapens lijkt in Kroatië in die periode groter te zijn geweest dan waarin de eigen voorraden konden voorzien. Dit

blijkt enerzijds uit het feit dat in het land al vanaf het begin van de jaren negentig nieuwe fabrieken van handvuurwapens zijn opgezet en anderzijds uit het feit dat substantiële partijen vuurwapens naar Kroatië zijn gesmokkeld³¹. Kroatië lijkt zich niet te hebben toegelegd op de handel in surpluswapens, waarschijnlijk omdat de beschikbare wapens nodig waren voor eigen gebruik.

Legale, semi-legale en illegale productie

In Kroatië is vanaf omstreeks 1990, toen de eerste veranderingen in de richting van de democratie zich voordeden, de legale fabricage van handvuurwapens gestart³². De belangrijkste wapenfabriek is IM Metal, gevestigd in Ozalj op ongeveer 50 kilometer van Zagreb. Begin 2001 werd de naam van deze fabriek veranderd in HS Product. IM Metal startte medio de jaren negentig van de vorige eeuw met de productie van de HS95³³, een wapen dat nog sterk gebaseerd was op een pistool van het merk Sig Sauer (model P226). Zowel in termen van kwaliteit als efficiënte productiemogelijkheden schoot dit wapen nog tekort³⁴. Dit neemt niet weg dat het pistool in substantiële hoeveelheden in het criminele circuit in West-Europese landen is opgedoken, voorzien van valse opschriften als Smith and Wesson en Sig Sauer. Eind jaren negentig werden alleen al in Nederland enkele honderden exemplaren in beslag genomen. Ook Duitsland, Griekenland en Italië maken melding van inbeslagnames. Van omstreeks 2700 pistolen van het model HS95 is bekend dat zij tot partijen behoren die door de producent zijn geleverd aan niet bestaande ontvangers.

In het jaar 1999 is door IM Metal gestart met de productie van het model HS2000 dat, hoewel het gelijkenis vertoont met pistolen van het Oostenrijkse merk Glock, een eigen ontwikkeling is³⁵. In het jaar 2001 bereikte de productie reeds een omvang van 30.000 stuks per jaar, met het oogmerk dit aantal verder te

31 Begin april 2001 werd in Italië Aleksandr Zukov, een 'zakenman' van Russisch-Ukraiense herkomst gearresteerd naar aanleiding van de smokkel van 13.000 ton wapens van verschillend type naar Kroatië en Bosnië in 1994. In 133 containers bevonden zich onder meer 30.000 kalashnikov aanvalsgeweren, 400 draadgeleide raketten, ruim 5000 katusha raketten en 32 miljoen stuks munitie. Dit wapentuig was afkomstig uit voorraden in Wit-Rusland en de Ukraine, Fuzes O., East-Bloc connections fuel war, Népszabadság, April 21, 2001.

32 Informatie via <http://www.usembassy.hr/odc/immetal.htm>.

33 Waarbij de initialen HS staan voor Hrvatska Samokres (oftewel Kroatisch pistool).

34 Informatie Dienst Nationale Recherche Informatie.

35 Het wapen zou inmiddels zelfs zijn aangekocht door enkele politiekorpsen in de Verenigde Staten en het wordt ook in substantiële hoeveelheden aan de Amerikaanse civiele markt geleverd, waar het lovende kritieken krijgt. Zie: <http://www.hsarms.com>.

vergroten³⁶. Ook de HS2000 duikt ook al een aantal jaren met valse opschriften (onder andere Glock 19) in Nederland en andere Europese landen op in het illegale circuit

Een meer schimmige wapenproducent in Kroatië is de firma ARMA Zagreb. Dit bedrijf wordt, in tegenstelling tot HS Product, niet vernoemd in 'officiële' informatiebronnen of bijvoorbeeld op het Internet. ARMA Zagreb houdt zich dan ook bezig met het kopiëren van gangbare wapentypes, voor zover valt na te gaan zonder dat daarvoor licentierechten zijn verleend. ARMA Zagreb produceert om te beginnen getrouwe kopieën van het bekende Israelische UZI machinepistool, dat onder andere ook bij het Nederlandse leger in gebruik is. Dit gebeurt onder de naam ERO. Varianten op dit wapen worden eveneens geproduceerd. Specifiek gaat het daarbij om een combinatie van de 'mini-UZI' en 'micro-UZI', verkleinde uitvoeringen van het oorspronkelijke UZI-machinepistool. Het zijn deze wapens die in Nederland en andere West-Europese landen opduiken in het illegale circuit. Per jaar worden in Nederland enkele tientallen pistoolmitrailleurs die zijn geproduceerd in Kroatië in beslag genomen. Tot slot worden in Kroatië revolvers van het type Smith and Wesson Ladysmith gefabriceerd. Het gaat daarbij evenals bij de UZI's om een kopie van een bestaand model vuurwapen.

In de derde plaats worden in Kroatië ook handvuurwapens in het **illegale** circuit gefabriceerd of gerecycled. Kleinschalige 'workshops' houden zich bezig met het ombouwen van gedeactiveerde en tot alarmwapen geconverteerde pistolen van het merk Makarov. Daarnaast worden ook pistolen van het merk CZ opnieuw in bedrijf gebracht door defecte wapens op te kopen en weer te herstellen³⁷.

Van de zogenaamde 'Walther-Makarov' conversie werden in Nederland in de tweede helft van de jaren negentig meer dan honderd exemplaren in beslag genomen. Ook in Duitsland is dit 'type' aangetroffen. De Makarov pistolen zijn oorspronkelijk gefabriceerd in de voormalige Sovjet-Unie. Zij werden, nadat het Russische leger uit de voormalige Warschaupactlanden was vertrokken, uit dienst gesteld. Midden jaren negentig kochten Oostenrijkse wapenhandelaren relatief grote partijen op. De wapens werden omgebouwd tot alarmpistolen om vervolgens onder de Oostenrijkse wetgeving vrij te kunnen worden verkocht. Deze deactive-

36 Informatie via <http://www.usembassy.hr/odc/immetal.htm>

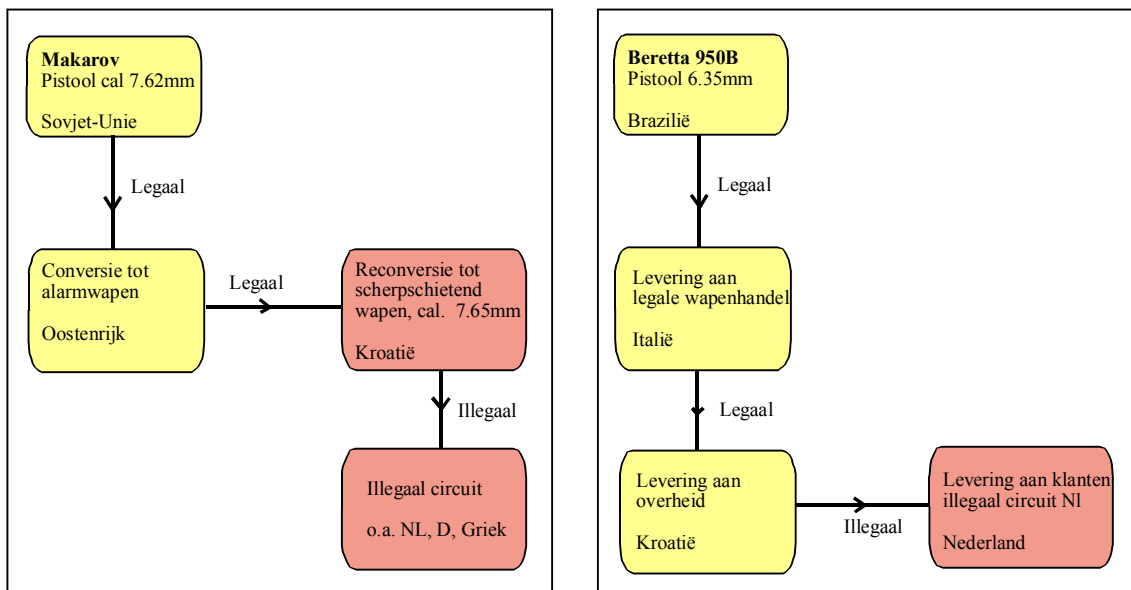
37 Sagramoso D. The Proliferation of Illegal Small Arms and Light Weapons in and around the European Union, Centre for Defence Studies, Kings College, University of London July 2001, p. 45.

ring betekende dat de loop werd dichtgemaakt (gesperd) en andere onderdelen van het vuurwapen werden vervangen om het afschieten van knalpatronen mogelijk te maken. Verder bleven deze pistolen echter identiek aan het oorspronkelijke scherpschietende vuurwapen.

Volgens informatie van de Nederlandse politie ontdekten criminele organisaties in Kroatië al snel dat deze wapens redelijk eenvoudig weer te converteren waren naar de scherpschietende vuurwapens die het oorspronkelijk waren geweest. Zij kochten deze Makarovs dan ook zoveel mogelijk op en maakten ze weer geschikt om als scherpschietend vuurwapen te dienen. Het oorspronkelijke kaliber werd bij de conversie van het wapen gewijzigd tot het in het westen meer gangbare 7.65mm³⁸. Tevens werden deze vuurwapens voorzien van het opschrift 'Walther', een bestaand Duits merk, met de toevoeging Special Ausführung. Deze eenvoudige misleiding had niettemin tot gevolg dat in Nederland (en overigens ook in andere landen) de nodige verwarring ontstond bij het bepalen van de feitelijke herkomst van deze pistolen. Deze Walther-Makarov conversie is een illustratief voorbeeld van de duurzaamheid van handvuurwapens en de creativiteit van degenen die betrokken zijn bij de illegale wapenhandel.

Tot slot kan ook een partij pistolen van het merk Beretta, type 950B, waarvan in Nederland tot 1999 een honderdtal exemplaren in beslag werd genomen, herleid worden naar Kroatië. Deze vuurwapens zijn geproduceerd in Brazilië en vervolgens via Italië naar Kroatië gesmokkeld. Van daaruit zijn ze omstreeks 1996 in het Nederlandse criminele circuit beland. Het betreft hier een incidentele partij vuurwapens waarop een criminele organisatie in Kroatië de hand heeft kunnen leggen.

38 De vorm van de patronen van het model Makarov (7.62mm) is ongebruikelijk, waardoor er in het westen relatief moeilijk aan munitie te komen is.

Figuur 2.1: Trajecten Walther-Makarov en Beretta 950B vanuit Kroatië.

Ruimte voor smokkel

De gelegenheidsstructuur voor criminele groeperingen die zich bezighouden met de smokkel van handvuurwapens kon in Kroatië gedurende de jaren negentig als relatief groot worden getypeerd. Enerzijds kwam in het begin van de jaren negentig al gauw een democratiseringsproces op gang en werden de (handels)-relaties met de landen in West-Europa genormaliseerd. Daar staat tegenover dat in de periode dat het land in oorlog was met andere landen van het voormalige Joegoslavië minder prioriteit is gegeven aan de aanpak van de (georganiseerde) criminaliteit, waaronder de smokkel van handvuurwapens. Daarenboven is de geografische ligging van het land een factor van betekenis. De 'Balkanroute' loopt bijvoorbeeld deels door Kroatië³⁹. De Kroatische autoriteiten zijn bevreesd dat naarmate de infrastructuur van het land zich verder zal normaliseren, criminele groeperingen deze route (nog meer) kunnen benutten⁴⁰. De smokkel van drugs,

39 De Balkan-route is de belangrijkste smokkelroute voor drugs van oost naar west. Goederen met een waarde van naar schatting voor \$ 400 miljard per jaar wordt via deze route gesmokkeld. 80 procent van alle heroïne bereikt via deze route West-Europa. Heroïne wordt verbouwd in Afghanistan en Pakistan en verwerkt in Turkije. Vandaar loopt de route via het voormalige Joegoslavië en Tsjechië naar de West-Europese landen, Cillufo en Salmoiraghi: 1999, p. 23.

40 Gilmore W., Corruption and organised crime in states in transition (Octopus), addressed to the government of Croatia, Joint project between the Commission of the European Communities and the Council of Europe, 24 February 1998, p. 3.

wapens en munitie, gestolen voertuigen, kunstvoorwerpen en ander cultuurogoed en activiteiten in relatie tot afpersing en prostitutie vormen thans echter de belangrijkste zorg voor de Kroatische autoriteiten. Uit de bevindingen van het zogenaamde Octopus-project in 1998⁴¹, kan worden opgemaakt dat het land op vele terreinen nog een lange weg te gaan heeft, waaronder het aanpassen van de wetgeving om de aanpak van criminele organisaties te verbeteren, het tegengaan van corruptie, het verbeteren van de internationale samenwerking op politieel en justitieel niveau, et cetera⁴². Met name de wens toe te kunnen treden tot de Europese Unie bepaalt de noodzaak om de wetgeving en opsporing in overeenstemming te brengen met die van de andere EU-landen.

Risico-analyse

Op basis van de beschikbare informatie kan worden geconcludeerd dat vuurwapens die afkomstig zijn uit Kroatië, of die door criminele groeperingen in dat land zijn gesmokkeld, een groot deel vormen van de (bij de Nederlandse opsporingsautoriteiten bekende) illegale smokkel van vuurwapens uit voormalige Oostbloklanden. De lekkage van handvuurwapens naar het illegale circuit geldt alle typen die in Kroatië worden geproduceerd en is waarschijnlijk stevig geworteld. Zo lang de Kroatische regering er niet in slaagt hieraan paal en perk te stellen is het waarschijnlijk dat vuurwapens van Kroatische herkomst in Nederland zullen blijven opduiken. De Kroatische autoriteiten staan inmiddels onder een zekere druk om maatregelen te nemen, in verband met de wens op termijn toe te kunnen treden tot de Europese Unie. In dat kader is het saillant dat het wapentype HS95 in aanzienlijke hoeveelheden in het Nederlandse criminele circuit is aangetroffen, maar dat het meest recente model HS2000 slechts mondjesmaat in beslag wordt genomen. Of dit daadwerkelijk betekent dat de Kroatische autoriteiten de 'lekkage' (enigszins) hebben kunnen beteugelen blijft echter een open vraag. Een verklaring kan ook worden gezocht in het feit dat in 1998, 1999 en 2000 enkele belangrijke importeurs die zich bezighielden met de smokkel van onder meer deze typen vuurwapens door de Nederlandse politie konden worden aangehouden⁴³. Andere landen in Europa maken ook melding van het aantreffen van het model HS2000,

41 Dit project werd in opdracht van de Europese Unie uitgevoerd om in kaart te brengen hoe de stand van zaken in een aantal voormalige Oostbloklanden was met betrekking tot de problematiek en de aanpak van de georganiseerde criminaliteit en de respectievelijke overheden te adviseren omtrent mogelijke additionele maatregelen die konden worden genomen.

42 Gilmore W.: 1998, pp 5 - 10.

43 Zie hoofdstuk 4 van dit rapport.

maar onbekend is om welke aantallen het gaat⁴⁴. Ook zijn relatief recentelijk (in het jaar 2000) in enkele opsporingsonderzoeken machinepistolen, explosieven en geheime vuurwapens aangetroffen die gesmokkeld waren vanuit Kroatië. Het einde van de instroom van vuurwapens die in semi-legale of illegale productiefaciliteiten worden vervaardigd lijkt derhalve ook nog niet op korte termijn in zicht.

Kroatië

• Lekkage vanuit legale vuurwapenproductie	• Substantieel, na 2000 lijkt sprake van (tijdelijke?) afname van de smokkel van bepaalde typen handvuurwapens, mogelijk als gevolg van inspanningen van de Kroatische autoriteiten, mogelijk als gevolg van opsporingsactiviteiten van de Nederlandse politie
• Lekkage vanuit substantiële surplusvoorraden	• Beperkt of niet
• Aanwezigheid illegale productie	• Substantieel, zowel pistolen als machinepistolen
• Betrokkenheid van inheemse criminele organisaties bij vuurwapensmokkel naar West-Europa	• Substantieel
-

2.5 Slovenië

Slovenië neemt in het voormalige Joegoslavië een aparte positie in, met name omdat het land niet of nauwelijks is geraakt door de opeenvolgende burgeroorlogen die de andere delen van Joegoslavië hebben geteisterd. Slovenië is van alle landen van het voormalige Joegoslavië en wellicht zelfs het voormalige Oostblok als geheel, het snelst op weg naar een markteconomie.

In Slovenië worden geen handvuurwapens geproduceerd. Ook komen uit informatie van de Nederlandse politie of uit de internationale literatuur geen aanwijzingen omtrent lekkage van handvuurwapens uit surplusvoorraden naar voren. Illegale productie van handvuurwapens vindt niet plaats. Wel zijn criminele groeperingen uit Slovenië betrokken geweest bij de smokkel van handvuurwapens, onder meer naar Nederland. De zaak Route66 die in hoofdstuk 4 wordt beschreven is daarvan een voorbeeld. Sloveense criminele groeperingen houden zich vooral

44 Zie Sagramoso D.: 2001, p. 17.

bezig met fraude, diefstal van voertuigen, wapensmokkel, mensenhandel en drugsmokkel⁴⁵.

Doorvoerland van wapens

Savona concludeert in zijn evaluatie in het kader van het Octopus-project dat Slovenië over de nodige instrumenten lijkt te beschikken om de problematiek van georganiseerde criminaliteit en corruptie aan te pakken⁴⁶. Hij stelt echter ook vast dat het land door zijn strategische ligging een doorgangsroute voor drugs en wapens vormt. Wetgeving, procedures en opsporingsinstanties worden voortdurend aangepast om deze vormen van criminaliteit te kunnen bestrijden. In 1995 zijn de justitiële autoriteiten bijvoorbeeld volledig gereorganiseerd. Georganiseerde criminaliteit vormt echter nog altijd een omvangrijk probleem. Uit de statistieken blijkt dat tussen 1995 en 1996 de omvang van het (georganiseerde) criminaliteitsprobleem met 72 procent is gestegen. Tussen 1996 en 1997 was sprake van een stijging van 10 procent. In mei 1997 verrichte de Sloveense politie opsporingsonderzoek naar 36 criminele organisaties met naar schatting 400 leden⁴⁷. Slovenië is door zijn ontwikkeling ook een opkomend consumptieland voor drugs. Met name op het vlak van internationale samenwerking in de opsporing kunnen verbeteringen worden doorgevoerd, zo concludeert Savona⁴⁸. Al met al is het beeld dat wordt geschetst van de inspanningen van de Sloveense autoriteiten om de georganiseerde criminaliteit te bestrijden positief. 'Since its independence Slovenia has taken the issue of organised crime and corruption very seriously, starting a process of modernization of its legislative and organizational structure. Slovenia has a modern legal framework, in line with European Union standards'⁴⁹.

45 Savona E., Corruption and organised crime in states in transition (Octopus), addressed to the government of Slovenia, Joint project between the Commission of the European Communities and the Council of Europe, 5 March 1998, p. 3.

46 Savona E.: 1998, p. 2.

47 Savona E: 1998, p. 2.

48 Savona E: 1998, p. 9. Specifiek gaat het dan om het ratificeren van het Europese verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp, verbetering van de samenwerking met EU-lidstaten mede met het oog op de toekomstige toetreding van Slovenië tot de Europese Unie, verbeteren van (financiële informatie-uitwisseling en het aanpassen van de nationale Sloveense wetgeving aan de internationaal gangbare uitgangspunten, bijvoorbeeld als het gaat om uitlevering.

49 Savona E: 1998, p. 9.

Risico-analyse

Geconcludeerd kan worden dat de rol van Slovenië in de smokkel van illegale handvuurwapens naar andere Europese landen in de eerste plaats die van doorvoer-land is. Daarnaast zijn ook Sloveense criminele groeperingen betrokken bij de smokkel. Van eigen productie van handvuurwapens, zowel legaal als illegaal, of van lekkage uit surplusvoorraden is geen sprake geweest.

Slovenië

• Lekkage vanuit legale vuurwapenproductie	• Nee
• Lekkage vanuit substantiële surplusvoorraden	• Nee
• Aanwezigheid illegale productie	• Nee
• Betrokkenheid van inheemse criminele organisaties bij vuurwapensmokkel naar West-Europa	• Ja, door de positie van Slovenië als doorvoerland, opsporingsautoriteiten nemen actief maatregelen
-

2.6 Albanië en Kosovo⁵⁰

Productie van handvuurwapens en de handel in surplusvoorraden

Albanië en Kosovo zijn gebieden waar de overgang van een communistisch regime naar een meer democratische staatsvorm niet zonder rimpels is verlopen. In Albanië vond voor zover bekend echter geen eigen productie van handvuurwapens plaats voorafgaand aan de val van het communistische regime. Dit geldt zowel voor legale (licentieproductie) als voor illegale productie. In Albanië zijn in de loop der jaren, vergelijkbaar met het voormalige Joegoslavië, overal in het land grote arsenalen van onder meer handvuurwapens aangelegd, om een guerrillastrijd te kunnen voeren wanneer sprake zou zijn van een eventuele bezetting door een buitenlandse macht. Een deel van deze vuurwapens is mogelijkterwijs in het criminele circuit beland, maar waarschijnlijker is dat de surplusvoorraden door internationale vuurwapenhandelaren zijn opgekocht geleverd aan conflicthaarden. In de eerste plaats kwamen de buurlanden van het voormalige Joegoslavië daarvoor in aanmerking, maar er zijn ook aanwijzingen dat een deel van de voorraad aan landen in het Midden-Oosten en aan Afghanistan zijn geleverd.

50 Hoewel Kosovo formeel tot het voormalige Joegoslavië behoorde wordt het gebied hier gezamenlijk met Albanië beschreven, in verband met hun onderlinge verwevenheid.

Albanese criminele groeperingen en handel in illegale handvuurwapens

Een factor van grotere betekenis is de opkomst van Albanese criminele groeperingen. Sinds het uiteenvallen van Joegoslavië en het verdwijnen van het communistische regime in Albanië zelf, hebben deze volgens Xhudo een snelle carrière doorgemaakt in de georganiseerde criminaliteit⁵¹. Vanaf omstreeks 1996 houden Albanese georganiseerde criminele groeperingen zich bezig met een scala aan illegale activiteiten, zoals smokkel van drugs, mensensmokkel, wapensmokkel, liquidaties, kidnapping, vervalsing van reisdocumenten en inbraak⁵². Deze snelle opkomst werd bevorderd door het (tijdelijk) wegvallen van de traditionele 'Balkan-route' voor de smokkel van heroïne, nadat het voormalige Joegoslavië ontoegankelijk was geworden door het uitbreken van de oorlogen aldaar. Albanese groeperingen hebben daarvan geprofiteerd door deze smokkelroute te verleggen via Italië en haar aldus over te nemen⁵³. Tussen de Italiaanse maffia en criminele groeperingen van Albanese emigranten waren reeds in de jaren tachtig bindingen ontstaan in de Verenigde Staten. De FBI bracht reeds in 1986 de zogenaamde 'pizza-connection' aan het licht. Na de val van het communistische regime in het moederland konden deze al bestaande banden snel verder worden geëxploiteerd. Een belangrijk voordeel was dat de werkwijze en organisatie van Albanese criminele groeperingen vergelijkbaar is met die van bijvoorbeeld de Siciliaanse maffia. Beiden hanteren een patriarchaal systeem met een strikte eencode⁵⁴. Het feit dat alleen leden worden gerekruteerd uit de eigen etnische groep maakt het zeer moeilijk deze organisaties te infiltreren. De Albanese groepen zijn sterk hiërarchisch gestructureerd, gebaseerd op het clan-principe. Het lidmaatschap is soms zelfs voorbehouden aan leden van de eigen clan of uit inwoners van het eigen dorp. Tenminste dient de betrokkene van Albanese afkomst te zijn.

Albanese criminele groeperingen speelden tevens een zeer belangrijke rol in de smokkel van vuurwapens naar de brandhaarden in voormalig Joegoslavië en met name naar Kosovo. Deze wapensmokkel begon in 1992 toen de democratische partij aan de macht kwam. 'A triangular trade in oil, arms and narcotics had developed largely as a result of the embargo imposed by the international community on Serbia and Montenegro and the blockade enforced by Greece

51 Xhudo G. Men of Purpose: the growth of Albanian criminal activity, *Transnational Organised Crime*, Volume 2, Spring 1996, Number 1, pp. 1 – 20, <http://www.pitt.edu/~rcss/ridgway.html>.

52 Xhudo: 1996, p. 1.

53 Xhudo: 1996, p. 3.

against Macedonia⁵⁵. Albanese groeperingen worden omschreven als zeer gewelddadig en vaak betrokken bij verschillende vormen van criminaliteit: Zowel vuurwapens, goederensmokkel, mensenhandel, prostitutie als bijvoorbeeld handel in gestolen voertuigen maken deel uit van het scala aan activiteiten⁵⁶.

Meest recente ontwikkelingen

SECI constateert dat de focus van de Albanese criminele organisaties in de recente jaren meer op drugs en vrouwenhandel is komen te liggen en minder op wapensmokkel. Daarvoor is de noodzaak ook niet meer zozeer aanwezig sinds de beëindiging van het conflict in Kosovo. Voorts lijkt de omvang van deze criminele activiteiten zich uit te breiden, zo kan uit diverse documenten worden afgeleid. Albanese groeperingen dreigen andere Europese criminele organisaties over te nemen. Zij zijn actief in Zwitserland, Duitsland, Slowakije, Italië, Zweden en Nederland⁵⁷. De Britse National Criminal Intelligence Service (NCIS) ziet de Albanese georganiseerde criminaliteit in 2001 in heel Europa als probleem. 'Albanian groups might pose a greater threat, given the proclivity of similar groups abroad to become involved with heroin trafficking, prostitution and arms trafficking'⁵⁸. In principe kunnen langs een eenmaal functionerende route allerlei goederen worden gesmokkeld, variërend met de vraag kan het gaan om drugs, wapens, brandstof, gestolen goederen of mensen⁵⁹. Met name voor Griekenland vormen illegale Albanese een belangrijk probleem. Zij zijn in dat land in belangrijke mate verantwoordelijk voor kleine criminaliteit, maar mogelijk ook betrokken bij drugs- en wapensmokkel⁶⁰. Ook in Italië zijn vele Albanese jonge mannen geïmmigreerd en werkloos. Zij vormen een belangrijk potentieel voor de Italiaans maffia. In andere landen van West-Europa bevinden zich grote Albanese immigrantengemeenschappen. Dit geldt bijvoorbeeld voor België, Frankrijk en

54 Xhudo: 1996, p 1.

55 Chossudovsky M., Kosovo 'Freedom Fighters' Financed by Organised Crime, via <http://www.heise.de>.

56 Door SECI, wordt een aantal voorbeelden genoemd van Albanese criminele groeperingen. Het betreft bendes in Tirana, Vlore en Fier, betrokken bij liquidaties, smokkel van vuurwapens, drugs en mensen; in Tropje, betrokken bij wapenhandel, liquidaties, overvallen; in Vlore, betrokken bij mensensmokkel, drugs, kidnapping. De laatste groep zou omstreeks 500 personen omvatten en ook controle uitoefenen over andere Albanese groeperingen, Markey J., presentatie SECI, Brussel, 2000.

57 Idid.

58 NCIS, United Kingdom Threat Assessment 2000, Unclassified Summary, may 2000, p 40.

59 Cillufo F. en G. Salmoiraghi, And the winner is ... the Albanian Mafia, The Washington Quarterly, 22:4, pp. 21-25, Autumn 1999, p. 21.

60 Xhudo: 1996, p. 3.

Zwitserland. Ook daar spelen zij een rol binnen lokale groeperingen die zich bezighouden met georganiseerde criminaliteit⁶¹. Sagramoso stelt vast dat vuurwapens vanuit voormalig Joegoslavië enerzijds naar West-Europa worden gesmokkeld via de route door Slovenië en Oostenrijk in de richting van Duitsland en anderzijds over de Adriatische zee naar Italië⁶². Bij die laatste smokkelroute spelen Albanese criminele groeperingen een belangrijke rol.

Activiteiten in Nederland

Opmerkelijk is dat Albanese criminele groeperingen nauwelijks actief lijken te zijn in Nederland, ofschoon zich ook in Nederland immigrés van Albanese herkomst bevinden. In Zuid-Nederland heeft zich recentelijk een grootschalige golf van inbraken voorgedaan in het landelijke gebied, waarvoor Albanen verantwoordelijk waren. Onderzoek door de politie wees echter uit dat het daarbij ging om illegale immigranten die in België verbleven, in afwachting van de oversteek naar Groot-Brittannië. Zij werden door mensensmokkelaars gedwongen inbraken te plegen om hun overtocht te 'betalen', of probeerden daarmee het benodigde geld bijeen te brengen. Albanese groeperingen worden in Nederland echter voor zover bekend niet in verband gebracht met de handel in vuurwapens.

Risico-analyse

De conclusie luidt dat de betrokkenheid van Albanië bij vuurwapensmokkel naar landen in West-Europa met name wordt bepaald door de activiteiten van criminele groeperingen. Zij kunnen echter niet of nauwelijks een beroep doen op voorraden van handvuurwapens in het eigen land, maar lijken medeverantwoordelijk voor de smokkel van handvuurwapens vanuit het voormalige Joegoslavië. Aangezien de Nederlandse 'markt' via de route door Slovenië, Oostenrijk en Duitsland wordt bevoorrad, is de noodzaak om gebruik te maken van de route via de Adriatische zee, waarbij Albanese groeperingen wel een belangrijke rol spelen, minder noodzakelijk. Van legale of illegale productie, danwel grote resterende surplusvoorraden van handvuurwapens is geen sprake (meer) in Albanië. Op dit moment lijken Albanese criminele groeperingen zich vooral toe te leggen op andere vormen van georganiseerde criminaliteit. De kans dat zij een belangrijk deel van de vuurwapenmarkt in Nederland zullen overnemen lijkt voorshands klein.

61 Xhudo: 1996, p. 4.

62 Sagramoso D.: 2001, p. 7.

Albanië en Kosovo

• Lekkage vanuit legale vuurwapenproductie	• Nee
• Lekkage vanuit substantiële surplusvoorraden	• Nee
• Aanwezigheid illegale productie	• Nee
• Betrokkenheid van inheemse criminele organisaties bij vuurwapensmokkel naar West-Europa	• Ja, maar deze lijkt primair gericht op Italië. Nederland wordt via een andere route bevoorrad, waarin Albanese groeperingen geen rol spelen.
-

2.7 Bulgarije

Bulgarije is een voormalig Oostblokland waar om te beginnen sprake is (geweest) van een omvangrijke productie van handvuurwapens. Het betreft licentieproductie van vuurwapens die in andere voormalige Oostbloklanden zijn ontworpen. Vooral wapens van Russisch ontwerp, variërend van Kalashnikov aanvalsgeweren tot tanks, werden of worden in Bulgarije gefabriceerd. Het land heeft in het afgelopen decennium een bedenkelijke reputatie opgebouwd als het gaat om het verkopen van wapens aan iedereen die ervoor wilde betalen⁶³. Sofia zou niet alleen wapens hebben geleverd aan vrijwel alle strijdende partijen in het voormalige Joegoslavië, maar ook aan diverse Afrikaanse landen, onder meer Angola en Liberia⁶⁴.

Bulgarije staat de laatste jaren echter onder zware druk van de westerse landen om zowel de wapenproductie als de semi-legale wapenleveranties aan conflicthaarden in de wereld te hervormen respectievelijk te stoppen⁶⁵. De Bulgaarse wapenindustrie is thans dan ook onderwerp van vergaande herstructurering en afbouw. Begin negentiger jaren waren nog meer dan 100.000 mensen werkzaam in de Bulgaarse wapenindustrie. Dit aantal bedraagt nu nog zo'n 25.000 personen. Een belangrijke verklaringsfactor hiervoor is dat Bulgarije geen eigen vuurwapens ontwerpt en produceert. Wapensystemen waarvoor het land de licentierechten bezit raken langzamerhand verouderd, of de landen waardoor de licenties zijn verleend willen daarvoor steeds hogere vergoedingen. 'Bulgarian defense firms need to recognize that the future of traditional small arms, light weapons and ammunition

63 Jane's Intelligence Review, Section Europe, Vol 7., No 2, February 1, 1995.

64 Human Rights Watch, No Questions Asked: The Eastern Europe Arms Pipeline to Liberia, november 15, 2001, pp 1-2.

65 Fleishman J. Bulgarian weapons flow to the bloodshed, The Philadelphia Inquirer, July 4, 2000.

export sales is limited. The technology is dated and license restrictions imposed by Russia prevent sales of many traditional products. In addition the small arms and ammunition markets are suffering from world overcapacity⁶⁶. De handvuurwapens die legaal in Bulgarije worden geproduceerd zijn voorts van modellen die in West-Europa in het illegale circuit minder courant zijn, bijvoorbeeld omdat het moeilijk is de juiste munitie te verkrijgen (bijvoorbeeld Tokarev of Makarov).

Illegale productie en surplusvoorraden

Naast legale productie vindt in Bulgarije mogelijkerwijs illegale productie van handvuurwapens plaats. Volgens bronnen bij de Nederlandse politie zouden verborgen vuurwapens afkomstig kunnen zijn uit illegale productiefaciliteiten in Bulgarije. Deze informatie wordt echter niet gestaafd door harde feiten, hoewel het bestaan van illegale 'workshops' in Bulgarije op zichzelf door Duitse en Italiaanse bronnen bij de politie wordt bevestigd⁶⁷. Opmerkelijk is dat Nederland het enige land in West-Europa is waar verborgen vuurwapens (schietsleutelhangers) in substantiële hoeveelheden worden aangetroffen⁶⁸. Het is echter mogelijk dat een ander voormalig Oostblokland de bron van deze wapens vormt. Gegeven het feit dat Bulgarije een belangrijke vuurwapenproducent was, is het mogelijk dat in dat land nog surplusvoorraden van handvuurwapens voorhanden zijn. Uit de beschikbare informatie is echter niet naar voren gekomen dat uit dergelijke voorraden lekkage naar West-Europa heeft plaatsgevonden. Een belangrijk punt hierbij is dat in Bulgarije, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Joegoslavië en Albanië, geen politiek van 'popular defence' is gevoerd. Sagramoso constateert bijvoorbeeld dat 'Weapons possession among the population was strictly controlled. However with the end of the Communist regime, possession of weapons among certain groups – businessmen, enterprise directors, persons in high governmental positions – became more widespread'⁶⁹. De kans dat grote hoeveelheden vuurwapens van hieruit in het illegale circuit in West-Europa terecht zijn gekomen lijkt klein.

66 Bialos J, The Bulgarian Defense Industry, Strategic Options for Transformation, Reorientation & NATO Integration, The Atlantic Council of the United States, Policy Paper, July 2001, p. 10.

67 Sagramoso D.: 2001, p. 46.

68 Sagramoso D.: 2001, p. 45.

69 Sagramoso D.: 2001, p. 30.

Tot slot is nagegaan of Bulgaarse criminele groeperingen mogelijk een rol spelen bij de smokkel van handvuurwapens naar West-Europa. Ook daarvoor zijn in het onderzoek geen aanwijzingen naar voren gekomen.

Risico-analyse

Op grond van de beschikbare informatie kan worden vastgesteld dat de wapenproductie van Bulgarije vooral zijn weg heeft gevonden naar grootschalige conflicten wereldwijd. Deze handvuurwapens zijn niet of nauwelijks in het criminele circuit opgedoken. Deels is dit waarschijnlijk te wijten aan het feit dat Bulgarije voornamelijk wapentypen van Russische herkomst in licentie produceert, welke in het Westen minder gangbaar zijn bijvoorbeeld vanwege afwijkende kalibers.

De Bulgaarse wapenindustrie staat onder druk. Dat kan betekenen dat deze in de komende jaren succesvol de transitie maakt naar civiele productie. Het kan ook inhouden dat de wapenproductie wordt gerevitaliseerd, bijvoorbeeld wanneer men tot de ontwikkeling van nieuwe (eigen) types zou kunnen komen. Wanneer dat laatste gebeurd is de kans niet ondenkbeeldig dat dergelijke vuurwapens in het Nederlandse illegale circuit zullen gaan opduiken.

Bulgarije

• Lekkage vanuit legale vuurwapenproductie	• Ja, naar grootschalige conflicten
• Lekkage vanuit substantiële surplusvoorraden	• Nee
• Aanwezigheid illegale productie	• Mogelijk, verborgen vuurwapens
• Betrokkenheid van inheemse criminele organisaties bij vuurwapensmokkel naar West-Europa	• Nee
-

2.8 De voormalige Sovjet-Unie

De voormalige Sovjet-Unie is uiteraard gedurende de periode van de koude oorlog een grootschalig producent van allerlei typen wapens geweest. Ook thans vindt nog productie van handvuurwapens plaats in landen die deel uit hebben gemaakt van de voormalige Sovjet-Unie. De vrees van de autoriteiten in West-Europa bestond er begin jaren negentig van de vorige eeuw niet zozeer uit dat nieuw geproduceerde vuurwapens hun weg zouden vinden naar het illegale circuit. Men was vooral beducht voor de mogelijkheid dat de bestaande arsenalen, en niet in de laatste plaats de beschikbare A,B en C-wapens, in handen van criminele groeperingen zouden vallen. De snelle opkomst van de Russische georganiseerde criminaliteit vanaf het einde van de jaren tachtig, speelde daarbij een belangrijke rol.

De dreiging van criminele organisaties vanuit de voormalige Sovjet-Unie en dan met name Rusland en de Oekraïne, wordt door buitenlandse instanties, los van de handel in vuurwapens, in het algemeen als groot gezien⁷⁰. 'The nature and variety of the crimes being committed seems unlimited – drugs, arms trafficking, stolen automobiles, trafficking in women and children, and money laundering are the most prevalent. The spillover is particularly troubling to Europe (and especially Eastern Europe) because of its geographical proximity to Russia, and to Israel, because of its large numbers of Russian immigrants⁷¹. Russische criminele groeperingen worden in relatie met Nederland in de eerste plaats genoemd als het gaat om fraude, alsmede met betrekking tot de uitvoering van huurmoorden⁷².

Vrees voor illegale handel

Over de rol van criminele organisaties in de voormalige Sovjet-Unie, de Russische maffia in het bijzonder, bij de mogelijke smokkel van vuurwapens naar Nederland is weinig bekend. Aan het begin van de jaren negentig bestond bij de Nederlandse politie een reële angst dat grote hoeveelheden wapens uit de voormalige Sovjet Unie zouden opduiken in het criminele circuit⁷³. In 1994 werd door de regiopolitie Haaglanden een onderzoek ingesteld naar de omvang van internationale wapen-

70 Finkenauer J. en Y. Voronin, *The Threat of Russian Organized Crime*, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Washington, June 2001, p. 1.

71 Finkenauer J. en Y. Voronin: 2001, p. 1.

72 Finkenauer J. en Y. Voronin: 2001, pp. 22 - 25.

73 Ensing R.: 1995.

handel vanuit het voormalige Oostblok naar West-Europa, met name naar Nederland en Duitsland⁷⁴. Deze angst is echter niet bewaarheid geworden. Partijen Russische wapens bleken met name te zijn geleverd aan Midden-Europese en andere landen, zoals Iran, Slovenië en Servië. Italië is het enige West-Europese land waar Russische wapens zijn opgedoken. Dit zou te maken hebben met het feit dat de Cosa Nostra zich steeds meer met internationale wapenhandel zou bezighouden⁷⁵. In februari 1995 werd door de CRI het project Oost-Europa uitgevoerd waarin onder meer is ingegaan op Russische en Tsjetsjeense criminaliteit in Duitsland met het oog op het vervaardigen van een dreigingsbeeld voor Nederland. Ook daaruit bleek niet dat Russische (militaire) vuurwapens in substantiële hoeveelheden op de illegale markt terecht waren gekomen⁷⁶.

Uit informatie van de Britse National Criminal Intelligence Service (NCIS) blijkt dat Russische criminele organisaties vooral betrokken zijn bij criminaliteit die is gerelateerd aan de slechte economische positie van Rusland. Aan de importkant betreft het smokkel van luxe gebruiksgoederen (sigaretten, auto's) en het witwassen van (criminele) vermogens. Voor dat laatste bestaat gelegenheid omdat de banken en financiële systemen in Rusland onbetrouwbaar zijn. De criminele 'export' betreft in de eerste plaats vrouwenhandel. Uit informatie van NCIS blijkt op dit moment geen sterk verband tussen de Russische georganiseerde criminaliteit en wapenhandel die is gericht op Groot-Brittannië⁷⁷.

Grootschalige wapentransacties

Er zijn niettemin enkele aanwijzingen dat de Russische maffia wel degelijk een rol speelt in de illegale internationale wapenhandel. De Russische criminele organisaties lijken echter vooral betrokken bij grootschalige wapentransacties. In september 1997 werden aanwijzingen gevonden voor banden tussen de Russische maffia en Colombiaanse handelaars in drugs. Volgens politie en justitie autoriteiten in de Verenigde Staten, Europa en Latijns Amerika zouden Russische criminele organisaties de Latijns Amerikaanse maffia bevoorraden met wapens in ruil voor cocaïne. Voor deze drug ontstaat in Rusland een toenemende interne markt. Het gaat hierbij om smokkel op grote schaal. Op dat moment was niet alleen sprake van de verkoop van handvuurwapens. Ook twee gevechtshelikopters zouden reeds

74 Ensing R.: 1995.

75 Ensing: 1995, p 6.

76 CRI, De aard en omvang van vuurwapencriminaliteit in Nederland periode 1991 – 1996, 1997, p. 42.

77 NCIS: 2000, p. 44.

aan Colombiaanse drugsbaronnen zijn geleverd en er zouden plannen zijn voor de verkoop van een onderzeeër, helikopters en grond-lucht raketten, alsmede van AK47 aanvalsgeweren. In juli 1997 arresteerde de Amerikaanse politie in Miami twee Litouwers die probeerden grond-luchtraketten te verkopen aan politiemensen die zich voordeden als Colombiaanse drugshandelaren. De wapens zouden via Bulgarije, Puerto Rico en Miami vervoerd worden⁷⁸. Groepen als Uralmash en de 'Blues criminal networks (vory v zakhone)' worden genoemd als degenen die zich bezighouden met de smokkel van wapens en nucleair materiaal⁷⁹.

Een ander voorbeeld is Leonid Minin, geboren in de Oekraïne, maar op het moment dat hij werd aangehouden Israëliisch staatsburger. Die aanhouding vond plaats op 5 augustus 2000 in het Italiaanse stadje Cinisello Balsamo. Minin verkeerde op dat moment in het gezelschap van vier prostituees, 58 gram cocaïne en diamanten ter waarde van een half miljoen dollar. Voor het daaropvolgende opsporingsonderzoek door de Italiaanse justitiële autoriteiten was echter meer van belang dat hij ook in het bezit is van ruim 1.500 documenten in de Engelse, Russische, Franse en Nederlandse taal. Pas na maanden van onderzoek werd daaruit duidelijk dat Minin verantwoordelijk was voor de smokkel van wapens vanuit de voormalige Sovjet-Unie naar Liberia en Sierra Leone⁸⁰. Een 'collega' wapensmokkelaar is Victor Bout, die in publicaties van de Verenigde Naties eveneens in verband wordt gebracht met de smokkel van vuurwapens naar dezelfde Afrikaanse landen⁸¹. Recentelijk werd hij in de Nederlandse pers echter ook genoemd in relatie tot leveranties van vuurwapens aan het terroristische netwerk Al Qa'ida.

Risicoanalyse

Op basis van de beschikbare informatie kan de conclusie worden getrokken dat (overtollige) wapens uit de inventaris van de voormalige Sovjet-Unie vooral op grote schaal zijn verhandeld door de 'wereldtop' van de illegale wapenhandelaars. Russische wapens hebben met name hun weg gevonden naar conflicten op de

78 Dyer S en G. O'Callaghan, *Combatting illicit light weapons trafficking: developments and opportunities*, British American Security Information Council, London/Washington, 1998 via <http://www.basicint.org>, pp. 15-16.

79 Finkenauer J. en Y. Voronin: 2001, p 25.

80 Idem, Silverstein, 2002.

81 Nations Unies, Conseil de sécurité, Lettre datée du 26 octobre 2001, adressée au Président de Conseil de sécurité par le Président du Comité du Conseil de sécurité créé par la résolution 1343 (2001) concernant le Libéria, S/2001/1015.

Balkan, in Afrika en in het Midden-Oosten. Het wapenarsenaal van de voormalige Sovjet-Unie lijkt echter niet of nauwelijks in het criminele circuit beland te zijn. Al met al is Nederland waarschijnlijk een onvoldoende interessante markt gebleken voor de schaal waarop de Russische criminele organisaties (al dan niet in samenwerking met de Italiaanse maffia) in staat zijn vuurwapens te smokkelen⁸².

Voormalige Sovjet-Unie

• Lekkage vanuit legale vuurwapenproductie	• Onbekend
• Lekkage vanuit substantiële surplusvoorraden	• Ja, naar grootschalige conflicthaarden
• Aanwezigheid illegale productie	• Onbekend
• Betrokkenheid van inheemse criminele organisaties bij vuurwapensmokkel naar West-Europa	• Ja, maar voornamelijk smokkel naar grootschalige conflicthaarden
-

2.9 Tsjechië

In Tsjechië worden al sinds jaar en dag vuurwapens gefabriceerd. Een niet onbelangrijk deel van de vuurwapens van Oost-Europese herkomst die in Nederland in het criminele circuit worden aangetroffen is in Tsjechië geproduceerd. Tegelijkertijd wordt Tsjechië in internationale publicaties niet in verband gebracht met de smokkel of illegale levering van vuurwapens via het grijze circuit, zoals dat bijvoorbeeld voor Bulgarije heel nadrukkelijk geldt. Corruptie vormt weliswaar een belangrijk probleem, maar tegelijkertijd wordt daartegen de nodige actie ondernomen. Reeds in 1996 en 1997 verschenen bijvoorbeeld al rapporten waarin de georganiseerde criminaliteit in het land werd geïnventariseerd⁸³. Daaruit bleek dat vooral West-Europese, Russische, Aziatische en Afrikaanse criminele groeperingen in Tsjechië actief zijn, alsmede groeperingen die uit de Balkan afkomstig zijn. Allen werken overigens nauw samen met autochtone Tsjechen. Vormen van criminaliteit waarnaar wordt verwezen betreffen met name drugshandel, mensen- en vrouwenhandel, autodiefstal, diefstal van kunstvoorwerpen alsmede financiële

82 Waarbij als uitgangspunt geldt dat Nederland een belangrijk productieland voor synthetische drugs is, die ook in Rusland veelvuldig opduiken.

83 Fijnaut C. , Corruption and organised crime in states in transition (Octopus), addressed to the government of the Czech Republic, Joint project between the Commission of the European Communities and the Council of Europe, 18 ber 1998, p. 2.

criminaliteit⁸⁴. Opvallend afwezig in dit rijtje is handel in illegale vuurwapens. Corruptie wordt zoals vermeld wel beschouwd als een probleem. In 1996 betrof het bijvoorbeeld een 25-tal zware corruptiezaken en ongeveer 200 lichte gevallen waarbij politiemensen, douaniers en medewerkers van de belastingdienst betrokken waren, alsmede een tweetal rechters⁸⁵.

In Tsjechië vindt legale productie plaats van het merk CZ. Pistolen en machinepistolen van dit merk worden in Nederland relatief vaak in beslag genomen. Alle in Tsjechië geproduceerde vuurwapens die in Nederland worden aangetroffen zijn afkomstig uit legale productie. Over de wijze waarop Tsjechische vuurwapens in Nederland terechtkomen is weinig informatie bekend bij de Nederlandse politie. Tsjechië is, het werd in het vorige hoofdstuk al beschreven, wordt door de Nederlandse politie beschouwd als een tamelijk onverdacht land wanneer het gaat om de mogelijkheden vuurwapens te laten 'lekker' naar het illegale circuit. De samenwerking tussen de Nederlandse en Tsjechische opsporingsautoriteiten wordt door politievertegenwoordigers uitstekend genoemd. De vraag is of dat beeld geheel terecht is. Sagramoso constateert dat ook Tsjechië betrokken was bij illegale wapenverkopen aan conflicthaarden in Afrika, het voormalige Joegoslavië en Latijns Amerika⁸⁶. Deze wapens zouden echter niet in handen zijn gekomen van criminele groeperingen in Tsjechië zelf⁸⁷. In 1996 werd een partij van 8000 machinepistolen van het model CZ-Skorpion onderschept welke zogenaamd onderweg was naar de Dominicaanse Republiek, maar in werkelijkheid een Arabisch land, waarop een embargo van de Verenigde Naties rustte, als bestemming had⁸⁸. De Tsjechische overheid heeft inmiddels de controle op illegale export versterkt en de wetgeving verbeterd. 'Nevertheless, flaws in the system still occur', zo constateert Sagramoso⁸⁹. In 1998 werd door de Tsjechische politie bijvoorbeeld een criminele groepering ontmanteld die zich bezighield met het recyclen van handvuurwapens uit defecte of gedeactiveerde wapens die werden opgekocht bij handelaars. Deze vuurwapens werden voor een belangrijk deel aan

84 Fijnaut C.: 1998, p. 2.

85 Fijnaut C.: 1998, p. 2.

86 Sagramoso D.: 2001, p. 28.

87 Ibid.

88 Sagramoso D.: 2001, p. 28, informatie uit een interview met een Tsjechische politiefunctionaris in 1999.

89 Ibid.

Duitsland geleverd⁹⁰. Tot slot zijn er aanwijzingen dat criminele groeperingen in Duitsland Tsjechische vuurwapens direct op de criminele markt in dat land aankopen. 'German criminals apparently buy Czech pistols of all kinds, as well as Skorpion sub-machineguns and Semtex explosives⁹¹. Een kilo Semtex zou volgens dezelfde bron op de Tsjechische markt slechts 130 dollar kosten. CZ75 pistolen kunnen worden gekocht voor 290 – 360 dollar, en Skorpion machinepistolen voor 360 – 440 dollar⁹². Over de betrokkenheid van Tsjechische criminele groeperingen bij de smokkel van vuurwapens naar andere landen in West-Europa kon echter geen nadere informatie worden verkregen. Door een Oostenrijkse politiefunctie- naris werd in 1999 gewezen op de mogelijke betrokkenheid van Kroatische illegale wapenfabriekjes die zich, evenals in Tsjechië zelf het geval was, zouden bezig- houden met het recyclen van buiten dienst gestelde vuurwapens van het type CZ⁹³.

Risicoanalyse

Op grond van het voorafgaande kan worden vastgesteld dat voor vuurwapen- smokkel in Tsjechië een zekere gelegenheidsstructuur voorhanden lijkt. Zoals vermeld komt tot nu toe noch uit internationale publicaties, noch uit informatie van de Nederlandse politie naar voren op welke wijze de Tsjechische vuurwapens ons land bereiken. Het valt niet uit te sluiten dat deze vuurwapens rechtstreeks vanuit Tsjechië naar West-Europa en Nederland worden gesmokkeld. Het is echter ook mogelijk dat de in Tsjechië geproduceerde vuurwapens via een derde land, bijvoorbeeld in het voormalige Joegoslavië worden gesmokkeld en dat het partijen vuurwapens betreft die legaal of illegaal aan deze landen zijn geleverd.

Tsjechië

• Lekkage vanuit legale vuurwapenproductie	• Ja
• Lekkage vanuit substantiële surplusvoorraden	• Nee
• Aanwezigheid illegale productie	• Nee
• Betrokkenheid van inheemse criminele organisaties bij vuurwapensmokkel naar West-Europa	• Onbekend
-

90 Sagramoso D. : 2001, p. 29.

91 Ibid.

92 Ibid.

93 Sagramoso D.: 2001, p. 45, interview met een Oostenrijkse politiefunctie- naris in 1999.

2.10 Hongarije

Hongarije is een voormalig Oostblokland waar eveneens productie van handvuurwapens plaatsvindt. Deze vuurwapens worden geproduceerd door de firma FEG. Deze bestaat onder verschillende namen reeds sinds 1890. Sinds 1975 opereert het bedrijf onder de naam Fegyver es Gazkeszulekgyar ('FEG'). De firma is gevestigd in Budapest.

Er zijn geen aanwijzingen uit de literatuur naar voren gekomen dat in Hongarije sprake zou zijn van illegale productie van handvuurwapens of lekkage vanuit eventueel aanwezige surplusvoorraden van vuurwapens.

Fijnaut constateerde in 1998 dat in Hongarije sprake is van een groeiend corruptieprobleem en een toename van het aantal georganiseerde criminele groeperingen⁹⁴. De Hongaarse politie beschikt op dat moment over informatie over 30 tot 40 criminele organisaties, van Hongaarse, Roemeense, Bulgaarse, Russische, Joegoslavische en Chinese origine⁹⁵. Daarnaast zou sprake zijn van corruptie binnen de politie en de douane, maar het justitiële systeem zou hiervan gevrijwaard zijn⁹⁶. Een gelegenheidsstructuur voor de smokkel van handvuurwapens kan uit deze situatie uiteraard voortvloeien.

Uit de beschikbare documentatie komt naar voren dat pistolen van het merk FEG worden aangetroffen in verschillende EU-landen. Nederland, Duitsland en Griekenland komen expliciet naar voren. Over de wijze waarop Hongaarse vuurwapens naar West-Europa worden gesmokkeld komt echter geen nadere informatie naar voren.

Risicoanalyse

Op grond van het voorgaande kan worden gesteld dat over de mogelijkheid van de smokkel van handvuurwapens vanuit Hongarije naar West-Europese landen en Nederland weinig informatie voorhanden is. Op dit moment lijkt dan ook geen sprake van substantiële smokkel van handvuurwapens vanuit Hongarije. Op basis van de beschikbare gegevens kan echter wel worden gesteld dat een zekere gelegenheidsstructuur in Hongarije voorhanden is. Het land is een producent van

94 Fijnaut C.J.C.F., *Corruption and organised crime in states in transition (Octopus)*, addressed to the government of Hungary, Joint project between the Commission of the European Communities and the Council of Europe, 13 March 1998, p. 3.

95 Ibid.

96 Ibid.

handvuurwapens en er wordt groeiende corruptie van douane en politie gesignaleerd, alsmede een toename van de georganiseerde criminaliteit. Hongarije is derhalve een land dat als mogelijk bronland van handvuurwapens in de toekomst wellicht een belangrijker rol zou kunnen gaan spelen.

Hongarije

• Lekkage vanuit legale vuurwapenproductie	• Ja
• Lekkage vanuit substantiële surplusvoorraden	• Nee
• Aanwezigheid illegale productie	• Nee
• Betrokkenheid van inheemse criminele organisaties bij vuurwapensmokkel naar West-Europa	• Onbekend
-

2.11 Conclusies hoofdstuk 2

Geconcludeerd kan worden dat op dit moment **Kroatië** met voorsprong het belangrijkste bronland van illegale handvuurwapens is voor de West-Europese markt. Zowel pistolen als machinepistolen worden in Kroatië geproduceerd en door Kroatische criminele groeperingen gesmokkeld naar uiteenlopende landen als Nederland, Duitsland, Oostenrijk, Tsjechië, Griekenland en Italië. In Kroatië vervaardigde wapens werden echter ook aangetroffen bij de ETA in Spanje⁹⁷.

Klein-Joegoslavië bekleedde ook een belangrijke plaats als bronland, maar die rol is sinds 1999 uitgespeeld, na de val van het regime Milosevic en de vernietiging van de vuurwapenfabrieken door luchtaanvallen van de NAVO. Vuurwapens die in dit land zijn geproduceerd duiken echter nog altijd op in West-Europese landen.

Een derde potentieel bronland voor handvuurwapens is **Tsjechië**. Vuurwapens die in dit land zijn geproduceerd worden in West-Europese landen aangetroffen. Het is echter onduidelijk of Tsjechische handvuurwapens direct (door Tsjechische criminele groeperingen of andere dadergroepen die in dat land zijn gevestigd) naar West-Europa worden gesmokkeld, of dat sprake is van omwegen waarbij andere landen een rol spelen. Er zijn aanwijzingen dat illegale vuurwapenproducenten in Kroatië zich bezighouden met het recyclen van Tsjechische vuurwapens, maar het is sterk de vraag of dit de enige bron vormt voor de Tsjechische vuurwapens die in West-Europa worden aangetroffen.

97 Sagramoso D.: 2001, p. 45.

Bulgarije wordt specifiek door Nederland aangemerkt als bronland voor bepaalde typen verborgen vuurwapens. In andere West-Europese landen worden in Bulgarije geproduceerde vuurwapens van dit type niet of nauwelijks aangetroffen. In het onderhavige onderzoek kon geen feitelijke informatie worden gevonden of deze wapens daadwerkelijk uit Bulgarije afkomstig zijn, of mogelijk uit een ander voormalig Oostblokland. Ook over de betrokkenheid van Bulgaarse criminele groeperingen bij deze smokkel kon geen informatie worden verkregen.

Tot slot worden in **Hongarije** geproduceerde vuurwapens aangetroffen in diverse West-Europese landen. Uit de geraadpleegde bronnen kon echter geen informatie worden verkregen omtrent de wijze waarop Hongaarse vuurwapens in West-Europa terechtkomen en de betrokkenheid van inheemse criminele groeperingen daarbij.

Een wellicht opmerkelijke conclusie is dat de landen van de voormalige **Sovjet-Unie** geen rol van betekenis spelen als bronland voor handvuurwapens die in West-Europa worden aangetroffen. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat de surplusvoorraden in de voormalige Sovjet-Unie hun weg in de eerste plaats naar grootschalige conflicten hebben gevonden.

Albanië en **Slovenië** spelen primair een rol als doorvoerland voor handvuurwapens. In beide gevallen zijn inheemse criminele groeperingen daarbij (soms) betrokken. Albanese groeperingen smokkelen met name vuurwapens die afkomstig zijn uit het voormalige Joegoslavië, die als bestemming Italië hebben. De landen in Noord-West Europa worden primair via de route Slovenië-Oostenrijk bevoorraad. Albanese groeperingen spelen binnen die laatste route geen rol.

3 De productielanden van illegale handvuurwapens

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is nagegaan in welke voormalige Oostbloklanden productie van handvuurwapens plaatsvindt. Daarnaast is onderzocht waar criminele groeperingen actief zijn die zich bezighouden met de smokkel naar landen in West-Europa. De vraag die in dit hoofdstuk voorligt is in welke voormalige Oostbloklanden de handvuurwapens zijn geproduceerd die daadwerkelijk in Nederland worden aangetroffen. Hoofdstuk 4 beschrijft navolgend op welke wijze deze vuurwapens naar ons land zijn gesmokkeld.

Informatiebronnen

De enige substantiële informatiebron waarop het antwoord op de gestelde vraag kan worden gebaseerd zijn gegevens van de Nederlandse politie. Het gaat daarbij enerzijds om gegevens die in Nederland zelf zijn verzameld en anderzijds om informatie die door buitenlandse opsporingsautoriteiten is verkregen waarin Nederland een rol speelt, welke via de gebruikelijke kanalen (Interpol) aan de autoriteiten in ons land ter beschikking is gesteld.

De vraag uit welke landen de in Nederland in beslag genomen vuurwapens afkomstig zijn kan redelijk adequaat worden beantwoord aan de hand van informatie die daarover door de politie wordt verzameld. De herkomst van legaal geproduceerde vuurwapens is doorgaans helder. Experts zijn daarnaast in staat om zogenaamde

merkvervalsingen, oftewel vuurwapens waarop valse opschriften zijn aangebracht, te herkennen en het feitelijke herkomstland te determineren. Het bepalen van de herkomst van volledig illegaal geproduceerde handvuurwapens is echter moeilijk en alleen mogelijk indien opsporingsonderzoek door de autoriteiten in het productieland daarover uitsluitel kan bieden.

Absolute aantallen zijn moeilijk te schatten

Bepalen van de herkomst van onderscheiden merken en typen handvuurwapens is één ding, het verzamelen van betrouwbare gegevens over de aantallen in beslag genomen vuurwapens van een bepaald merk of type is een ander. Helaas beschikken niet alle politieregio's over vuurwapendeskundigen die in staat zijn om ook merkvervalsingen (in alle gevallen) te herkennen. Daarnaast kan slechts een zeer gering aantal politieregio's garanderen dat alle in beslag genomen vuurwapens ook op regionaal niveau worden geregistreerd. Cijfers over de absolute omvang van het aantal in voormalige Oostbloklanden geproduceerde vuurwapens die in Nederland in beslag genomen worden kunnen dan ook worden gezien als een ondergrens. Het feitelijke aantal zal ongetwijfeld hoger liggen.

De vraag uit welke landen de in Nederland in beslag genomen vuurwapens gesmokkeld worden en welke criminele groeperingen daarbij betrokken zijn kan eveneens op hoofdlijnen worden beantwoord op basis van informatie die daarover door de politie wordt verzameld. Opnieuw kunnen vuurwapens die in legale productiefaciliteiten zijn gemaakt redelijk eenvoudig worden herleid tot het land van herkomst. Uit opsporingsonderzoek of uit informatie uit andere landen die met dezelfde vuurwapens te maken hebben is in een aantal gevallen duidelijk hoe de vuurwapens in het illegale circuit zijn beland. Soms blijft dit echter duister. Ook hier geldt derhalve dat over de absolute aantallen illegale vuurwapens die uit het ene of het andere voormalige Oostblokland afkomstig zijn geen uitspraken kunnen worden gedaan. Over de betrokken criminele groeperingen is informatie beschikbaar voor zover opsporingsonderzoek of betrouwbare (in dit verband betekent dat: gecontroleerde) criminele inlichtingen daarover uitsluitel geven. Ook dit betekent uiteraard niet dat het beeld in absolute zin uitputtend is.

3.2 Productielanden van in Nederland in beslag genomen handvuurwapens

De volgende tabel laat een overzicht zien van de ontwikkeling van het aandeel van in Oost-Europa geproduceerde handvuurwapens op het totale aantal in beslag genomen illegale handvuurwapens in Nederland. De cijfers over de jaren 1993 tot en met 1997 zijn verzameld door het Korps Landelijke Politiediensten. De gegevens voor de jaren 1998 tot en met 2000 werden in het kader van dit onderzoek bijeengebracht, door registratiegegevens van alle 25 individuele politieregio's te raadplegen.

Tabel 3.1: Aantal in beslag genomen scherpschietende vuurwapens en aandeel van voormalige Oostbloklanden als productieland, 1993 tot en met 2000⁹⁸.

Jaar	Aantal ⁹⁹	Aantal geproduceerd in voormalige Oostbloklanden	Percentage ¹⁰⁰
1993	1.589	127	8%
1994	1.232	99	8%
1995	992	119	12%
1996	1.350	270	20%
1997	1.637	393	24%
1998	1.689	345	20%
1999	2.105	510	24%
2000	1.855	394	21%
<i>Totaal</i>	<i>12.449</i>	<i>2.257</i>	<i>18%</i>

Het bovenstaande schema laat zien dat het aandeel van de illegale vuurwapens welke geproduceerd zijn in een voormalig Oostblokland van 1993 tot 1997 gestaag is toegenomen. De toename betreft vooral pistolen en automatische pistolen. In de jaren daarna lijkt het beeld zich ietwat te stabiliseren, hoewel hierbij moet worden opgemerkt dat grote voorzichtigheid moet worden betracht met het signaleren van eventuele 'trends'. Verbeteringen in de registratie of een opsporingsonderzoek dat een aanzienlijke hoeveelheid in het voormalige Oostblok geproduceerde hand-

98 CRI: 1998 en De Bruin J. en R. Kuiper, 2001 (conceptversie).

99 Exclusief in beslag genomen replica's en handgranaten.

100 Dit percentage is alleen gebaseerd op het aantal pistolen, revolvers en automatische wapens.

vuurwapens oplevert, heeft ogenblikkelijk invloed op aantallen en percentages. In 1999 is bijvoorbeeld sprake van zo'n uitschieter naar boven van 24 procent, die vooral wordt veroorzaakt door het feit dat in dat jaar enkele wapenvondsten werden gedaan in de regio Amsterdam-Amstelland waarbij in totaal meer dan 150 in voormalige Oostbloklanden geproduceerde vuurwapens in beslag werden genomen.

Merken en typen van in het voormalige Oostblok geproduceerde vuurwapens

Voor de jaren 1998 tot en met 2000 kan nader inzicht worden verschaft in het merk en type van de inbeslaggenomen wapens die afkomstig zijn uit voormalige Oostbloklanden, omdat merken en typen vuurwapens in het kader van het onderhavige onderzoek in kaart zijn gebracht¹⁰¹. De volgende Oost-Europese merken werden in 1998, 1999 en 2000 het meest in beslag genomen in Nederland (in willekeurige volgorde):

- **CZ (Ceska Zbrojevka)**, geproduceerd in Tsjechië. Deze fabriek kent een lange historie, zij leverde bijvoorbeeld reeds aan Israël ten tijde van de onafhankelijkheidsoorlog in 1948, en is ook na de val van het communistische regime in bedrijf gebleven. CZ-pistolen worden in vele uiteenlopende typen vervaardigd en de meeste modellen worden ook in Nederland in beslag genomen, waarbij het model 75B het meest wordt aangetroffen. De firma levert daarnaast machinepistolen, welke een belangrijk deel uitmaken van de in het Nederlandse criminele circuit gebruikte automatische vuurwapens (iets minder dan de helft). Met name het model Skorpion is populair in criminele kringen in Nederland.
- **Zastava (Crevena Zastava)**, geproduceerd in voormalig Joegoslavië. De productie is in 1999 gestopt nadat de fabriek door de NAVO gebombardeerd werd tijdens de Kosovo-oorlog. Het wapen is derhalve alleen nog uit surplusvoorraden te verkrijgen of is reeds eerder uit voormalig Joegoslavië geïmporteerd naar Nederland (evt. via een derde land). Zastava levert zowel pistolen (met name het model 70 wordt in Nederland veel aangetroffen) als machinepistolen.

101 Over de andere jaren is een dergelijke mate van detaillering helaas niet mogelijk, omdat de CRI deze informatie niet heeft gepubliceerd

- **HS Product**, geproduceerd in Kroatië, een relatief nieuwe wapenproducent met eigen ontwerpen. In Nederland worden vooral het model HS95 en in mindere mate het model HS2000 aangetroffen.
- **ERO of ARMA Zagreb**, semi-legale producent van machinepistolen in Kroatië. Deze firma vervaardigt zogenaamde merkvervalsingen van het Israëliische machinepistool UZI in diverse uitvoeringen en van het Amerikaanse merk Ingram¹⁰².
- **Makarov**, ontworpen in de voormalige Sovjet-Unie en zowel in dat land als in andere voormalige Warschaupactlanden geproduceerd. De productie van deze vuurwapens is gestopt. In Nederland worden alleen pistolen in beslag genomen.
- **Tokarev**, voor dit merk geldt hetzelfde als voor het merk Makarov, zij het dat incidenteel ook automatische pistolen van dit merk in beslag worden genomen.
- **FEG (Fegyver es Gazkeszulekgyar)**, geproduceerd in Hongarije. Deze productie is ook na de val van het communistische regime voortgezet. De firma FEG vervaardigt zowel pistolen als revolvers. In Nederland worden met name pistolen aangetroffen.
- **Verborgene vuurwapens** (Schietbalkennen, -GSM's en -sleutelhangers), geproduceerd in het voormalige Oostblok, exact land van herkomst onbekend, verdenkingen gelden illegale producenten in Klein-Joegoslavië, Kroatië of Bulgarije.

Naast deze vuurwapens duiken ook andere in Oost-Europa geproduceerde handvuurwapens in Nederland op, zoals bijvoorbeeld hagelgeweren van het merk Baikal. In het overzicht zijn deze niet apart meegenomen, enerzijds omdat zij getalsmatig een ondergeschikte rol spelen ten opzichte van pistolen en revolvers, anderzijds omdat zij meestal niet voor criminele doeleinden worden gebruikt. Vaak worden geweren aangetroffen bij huiszoekingen die in een ander verband worden uitgevoerd, bijvoorbeeld in relatie tot drugszaken (hennepkwekerijen of de productie van synthetische drugs).

102 De fabriek in de Verenigde Staten waar dit merk werd geproduceerd is inmiddels ter ziele, maar in Kroatië worden dergelijke machinepistolen kennelijk nog altijd vervaardigd.

Scherpschietende handvuurwapens uit voormalige Oostbloklanden naar merk

Tabel 3.2: *Aangetroffen scherpe vuurwapens, geproduceerd in voormalige Oostbloklanden naar merk (aantallen).*

Aangetroffen vuurwapens		1998	1999	2000
Merk	CZ	82	67	94
	Zastava	36	38	44
	HS	117	157	69
	Makarov	38	57	40
	Tokarev	3	4	4
	FEG	22	17	37
	Machinepistolen	36	33	52
	Verborgen vuurwapen	4	135	50
	Anders	7	2	4
Totaal		345	510	394

De tabel laat zien dat in de jaren 1998 tot en met 2000 vuurwapens van het merk HS (Kroatië) en CZ (Tsjechië) in Nederland het meest in beslag zijn genomen. De hoeveelheid verborgen vuurwapens ligt met name in het jaar 1999 aanzienlijk hoger dan gemiddeld. Dit wordt mede verklaard door het feit dat een grote partij van dergelijke wapens in het onderzoek Route66 werd aangetroffen (zie hoofdstuk 4). Over trends kan op basis van deze beperkte periode waarover gegevens beschikbaar zijn wederom weinig worden gezegd. De inbeslagname van incidentele grote partijen is daarvoor te sterk bepalend en de betrouwbaarheid van de gegevens van de politie is daarvoor onvoldoende. Ook kan sprake zijn van incidentele partijen vuurwapens waarvan na verloop van tijd de voorraad uitgeput raakt, zoals het geval is bij de pistolen van het merk Makarov¹⁰³.

103 Het gaat daarbij voor zover na valt te gaan in de meeste gevallen om de zogenaamde Walther-Makarov conversies die in hoofdstuk 2 werden beschreven. Originele Makarovs worden in Nederland niet of nauwelijks aangetroffen, evenals andere Russische pistolen, zoals bijvoorbeeld Tokarev. Overigens werden pistolen die uiterlijk sterk op Tokarevs leken ook geproduceerd in het voormalige Joegoslavië (door de Zastava fabriek), zodat ook de mogelijkheid dat verkeerd is geregistreerd niet geheel valt uit te sluiten.

In de tabel vallen de volgende zaken op:

- Bij de inbeslagnames van pistolen van het merk HS valt in 2000 een scherpe daling waar te nemen.
- Het aandeel van de Hongaarse pistolen van het merk FEG neemt in 2000 relatief gezien sterk toe (hoewel het in absolute zin nog altijd om kleine aantallen gaat).
- Het aantal in beslag genomen verborgen vuurwapens (met name schietsleutelhangers) vertoont in 1999 een piek om daarna weer scherp te dalen.
- Het aantal in beslag genomen machinepistolen blijft constant en stijgt in 2000 zelfs verhoudingsgewijs sterk.

Gas-/ alarmwapens en imitatiewapens

Het bovenstaande heeft betrekking op scherp schietende vuurwapens. Een andere mogelijkheid is de illegale import van gas-/alarmwapens of imitatiewapens. Deze typen wapens spelen een belangrijke rol als het gaat om crimineel gebruik, zoals uit onderzoek naar bezit en gebruik van vuurwapens naar voren komt.¹⁰⁴ Nagenoeg geen van deze wapens blijkt echter geproduceerd te zijn in, of gesmokkeld vanuit een voormalig Oostblokland. Wanneer dergelijke wapens worden aangetroffen zijn zij door de aangehouden verdachten zelf naar Nederland gesmokkeld¹⁰⁵. Om die reden blijven zij verder dan ook buiten beschouwing.

3.3 Conclusies hoofdstuk 3

Geconcludeerd kan worden dat het aandeel van in het voormalige Oostblok geproduceerde handvuurwapens dat door de Nederlandse politie in beslag wordt genomen sinds het begin van de jaren negentig een scherpe stijging laat zien. Na 1997 lijkt het beeld zich enigszins te stabiliseren.

Vuurwapens die zijn geproduceerd in **Kroatië** vormen in Nederland het leeuwendeel van de inbeslagnames. Het gaat om pistolen van het merk HS en conversies van het merk Makarov, alsmede om machinepistolen. Daarnaast is mogelijk ook

104 Spapens A.C. en M.Y. Bruinsma: 2002.

105 Slechts alarmrevolvers van het merk FEG worden in Nederland zeer incidenteel aangetroffen (enkele malen per jaar). Daarnaast komt het af en toe voor dat imitatiewapens vanuit het voormalige Joegoslavië worden meegenomen door (jeugdige) vakantiegangers.

een deel van de aangetroffen verborgen vuurwapens afkomstig uit Kroatië. In totaal gaat het om enkele honderden vuurwapens per jaar.

In aantallen vormen in **Tsjechië** geproduceerde vuurwapens de tweede hoofdmoot. Het betreft daarbij pistolen en machinepistolen van het merk CZ. Jaarlijks gaat het om ruim honderd handvuurwapens.

Ten derde worden in Nederland regelmatig uit **Klein-Joegoslavië** afkomstige vuurwapens van het merk Zastava aangetroffen. Het betreft het pistolen, revolvers en machinepistolen. Hoewel de productie van dit merk sinds 1999 is gestopt (zie hoofdstuk 2) neemt het aantal inbeslag genomen pistolen ook in 2000 nog niet merkbaar af.

In de vierde plaats is de positie van **Hongarije** een aandachtspunt. Hoewel het aantal door de politie aangetroffen handvuurwapens dat in dit land is geproduceerd slechts enkele tientallen per jaar bedraagt, is mogelijk sprake van een stijging. Of die zich doorzet zullen de cijfers uit latere jaren moeten uitwijzen.

Tot slot zijn de verborgen vuurwapens (schietsleutelhangers) een aandachtspunt. Om te beginnen is het niet duidelijk waar deze handvuurwapens precies vandaan komen. De Nederlandse politie wijst vooral naar **Bulgarije** als waarschijnlijk bronland. Het aantal van deze handvuurwapens dat wordt aangetroffen vertoont in 1999 een sterke piek, die wordt veroorzaakt door het feit dat bijna de helft van het totaal in één opsporingsonderzoek (Route66) werd aangetroffen. Opmerkelijk is dat voor 1999 deze schietsleutelhangers niet of nauwelijks in beslag worden genomen, terwijl ook in 2000 het aantal weer scherp daalt. Of het hier is gegaan om een incidentele partij, of dat dergelijke vuurwapens opnieuw zullen gaan opduiken in de komende jaren blijft vooralsnog een open vraag.

4

De werkwijze van dadergroepen

4.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is reeds voor een deel beschreven uit welke landen van het voormalige Oostblok vuurwapens afkomstig zijn die in het Nederlandse criminele circuit worden aangetroffen. In dit hoofdstuk gaan we nader in op de vraag op welke wijze illegale handvuurwapens in Nederland terecht zijn gekomen en wie voor die smokkel verantwoordelijk zijn.

De belangrijkste landen van het voormalige Oostblok waar vuurwapens zijn geproduceerd die naar Nederland worden gesmokkeld zijn de landen van het voormalige Joegoslavië, waarbij Kroatië op zijn beurt de belangrijkste positie inneemt. Dit beeld is conform hetgeen in andere EU-landen wordt aangetroffen¹⁰⁶. Daarnaast worden in Tsjechië geproduceerde vuurwapens in Nederland in substantiële hoeveelheden in beslag genomen en spelen in Hongarije gefabriceerde vuurwapens een rol, zij het in mindere mate.

De primaire informatiebron met betrekking tot de smokkel van handvuurwapens is opsporingsonderzoek dat is uitgevoerd door de politie, of concrete zaaksinformatie die door andere instanties is verzameld. In dat laatste geval kan worden gedacht aan de Douane, de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), het ministerie van

106 Sagramoso: 2001, p. 7.

Buitenlandse Zaken, de Economische Controledienst (ECD/FIOD) en de Centrale Dienst In- en Uitvoer. Ook internationale instanties zoals Europol of Interpol kunnen een mogelijke bron van informatie vormen. Tot slot kan een beroep worden gedaan op informatie van opsporingsinstanties in het buitenland.

In het onderhavige onderzoek is op alle voornoemde instanties een beroep gedaan. In de meeste gevallen werd een reactie verkregen. De volgende bevindingen kwamen daarbij naar voren:

- de Douane verricht geen eigen opsporingsonderzoek betreffende de smokkel van vuurwapens. Indien op illegale vuurwapens wordt gestuit vindt overdracht van de zaak plaats aan de politie. Er is derhalve geen aanvullende informatie beschikbaar ten opzichte van politieke bronnen¹⁰⁷.
- de Binnenlandse Veiligheidsdienst is alleen verantwoordelijk voor onderzoek inzake massavernietigingswapens en beschikt derhalve niet over informatie over smokkel van handvuurwapens.
- De FIOD/ECD beschikt binnen haar eigen informatiesysteem (GEFIS) niet over gegevens met betrekking tot de illegale handel in handvuurwapens.
- De CDIU beschikt alleen over informatie over de legale handel in handvuurwapens. Wanneer daarin onregelmatigheden worden geconstateerd schakelt men de politie in.
- Interpol beschikt niet over separate databases met additionele informatie. Wanneer sprake is van smokkel van handvuurwapens die betrekking heeft op één van de aangesloten landen wordt dit door middel van het normale systeem van berichten doorgegeven.
- Europol heeft pas per 1-1-2001 de smokkel van illegale handvuurwapens in haar 'pakket'. Op dit moment zijn nog geen concrete onderzoeken gestart en beschikt men nog niet over gegevens. Voor de toekomst kan Europol echter wel een informatiebron gaan vormen.
- Opsporingsinstanties in het buitenland geven informatie over smokkel van handvuurwapens die betrekking heeft op Nederland direct door, danwel via het eigen contactennetwerk, danwel via Interpol of via de Nederlandse liaison-officers in het desbetreffende land.

De conclusie uit het voorafgaande is dat de bovengenoemde instanties niet beschikken over additionele informatie over de mogelijke smokkel van handvuurwapens

107 Verklaring Douane Informatie Centrum, d.d. 4 april 2002.

ten opzichte van de politie. De informatie waarover de politie beschikt heeft echter eveneens haar beperkingen. Dit heeft twee hoofdredenen.

In de eerste plaats is het aantal opsporingsonderzoeken dat zich heeft gericht op de smokkel van handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden beperkt. De Nederlandse politie concentreert het opsporingsonderzoek naar georganiseerde criminaliteit met name op drugscriminaliteit en mensensmokkel. Het is op voorhand dan ook de vraag hoe compleet het beeld is dat van het totale smokkelnetwerk kan worden geschetst op basis van de beschikbare zaken.

In de tweede plaats wordt het opsporingsonderzoek naar de handel in illegale handvuurwapens niet op een centraal punt (zowel landelijk als regionaal) geregistreerd. In het onderhavige onderzoek is aan vertegenwoordigers in alle politieregio's gevraagd of in de afgelopen tien jaar tactisch opsporingsonderzoek heeft plaatsgehad naar de smokkel van handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden. Het blijft echter mogelijk dat de geraadpleegde informanten (doorgaans de specialisten met betrekking tot vuurwapens) geen volledig overzicht van alle tactische opsporingsonderzoeken hebben die vanaf 1992 in de desbetreffende regio zijn verricht. Grotere en recente zaken zijn over het algemeen eenvoudig te achterhalen, kleinschaliger inbeslagnames zijn dat vaak niet. Datzelfde geldt bijvoorbeeld voor drugszaken waarin tevens is gestuit op handel in illegale handvuurwapens¹⁰⁸. Meestal beschikken alleen de rechtstreeks betrokken rechercheafdelingen of verbalisanten over kennis over dit type zaken. Het was in het kader van het onderhavige onderzoek onmogelijk om alle afdelingen recherche binnen de afzonderlijke korpsen te bevragen of mogelijkerwijs sprake is geweest van aanwijzingen van vuurwapensmokkel in zaken die primair een andere doelstelling hadden, of van kleinschalige inbeslagnames. Informatie over kleinere inbeslagnames werd nu verkregen uit de basisregistratie van de politieregio's en door middel van het raadplegen van aanvullende documentatie¹⁰⁹.

108 Dit type zaken omvat doorgaans een groter aantal subdossiers, die niet allemaal tot feitelijke tenlasteleggingen hoeven te hebben geleid. Subdossiers waarin gerechercheerd is op vuurwapenhandel zijn in dat geval moeilijk te achterhalen. Toevalligerwijs werd op een dergelijk dossier (de zaak Alfabet) gestuit in het kader van een ander onderzoek dat door IVA Tilburg en de Katholieke Universiteit Brabant wordt uitgevoerd (Law Enforcement and Judicial Cooperation with Regard to Organised Crime: A Comparison between European Border Regions, M. den Boer en A. Spapens red.).

109 Het gaat daarbij met name om jaarverslagen van regiopolitiekorpsen en (vertrouwelijke) rapporten van de KLPD.

De import van illegale handvuurwapens in Nederland vertoont in het algemeen een beeld van een weinig stabiele markt. De landen van waaruit de vuurwapens worden betrokken blijken in de loop der tijd nogal eens te wisselen, zo komt uit gesprekken met politiefunctionarissen en documentatie naar voren¹¹⁰. Ook is enkele malen sprake van incidentele partijen illegale vuurwapens, die 'opeens' in substantiële hoeveelheden beschikbaar komen en daarna weer van het toneel verdwijnen. In het volgende schema is een aantal bronnen voor illegale handvuurwapens beknopt weergegeven¹¹¹.

Tabel 4.1: Ontwikkelingen in de toelevering van illegale handvuurwapens aan de criminele markt (1991 – heden)¹¹²

Gesmokkeld vanuit:	Werkwijze	Tijdvak belangrijkste illegale import
Diverse landen	Smokkel door individuele eindgebruikers	1991 - heden
Nederland	Diefstal bij legale vuurwapenhandelaars of verlofhouders	1991 - heden
Nederland/België	Zwartwassen legale vuurwapens van diverse merken door vuurwapenhandelaren en criminele groeperingen.	1991 - heden
België	Georganiseerde smokkel en individuele import	Tot 1991
Verenigde Staten	Georganiseerde smokkel en individuele import	1991 – heden
Klein Joegoslavië	Georganiseerde smokkel	1993 – 1999
Kroatië	Georganiseerde smokkel	1996 – heden
Groot-Britannië	Georganiseerde smokkel	1998
Italië/Spanje	Georganiseerde smokkel	1998 - heden

Schema 4.1 laat zien dat het Nederlandse criminele circuit vanaf 1991 illegale vuurwapens heeft betrokken uit diverse landen¹¹³. Het betreft daarbij zowel de smokkel van fabrieksnieuwe vuurwapens van diverse merken en typen, als partijen tweedehands vuurwapens en alarmwapens die op grote schaal en op (min of meer) professionele wijze zijn geconverteerd tot scherp schietende wapens. Constante

110 Zie onder andere CRI: 1997 en CRI: 1998.

111 Het hoeft hierbij niet persé te gaan om gesmokkelde handvuurwapens. Ook andere bronnen zijn genoemd.

112 In het schema zijn de constanten en verschuivingen in de toeleveringsmarkt voor illegale vuurwapens aan het criminele circuit in Nederland weergegeven, gereconstrueerd uit informatie van de politie over vuurwapenhandel en patronen in de aantallen, merken en typen inbeslaggenomen vuurwapens.

113 De weergegeven jaartallen zijn indicatief voor het tijdvak waarin vuurwapens met als herkomst de genoemde landen het meest werden aangetroffen. Dit betekent uiteraard niet dat buiten de genoemde tijdvakken geen vuurwapens uit de desbetreffende bronlanden meer zijn aangetroffen.

factoren zijn ten eerste diefstallen bij legale vuurwapenhandelaren in Nederland (erkenninghouders) of verlofhouders die legaal vuurwapens in bezit hebben. In de tweede plaats blijken eindgebruikers door de jaren heen zelf vuurwapens in het buitenland aan te schaffen en naar Nederland te smokkelen. Ook zwartwassen van legale vuurwapens blijft tot de mogelijkheden behoren zo lang geen sprake is van sluitende controle op deze praktijk (voor zover dat al mogelijk zou zijn). Hiervan hebben zich in de afgelopen jaren eveneens enkele voorbeelden voorgedaan. 'Opportunity' speelt echter de belangrijkste rol. Wanneer criminele groeperingen een mogelijkheid ontdekken om in een ander land aan vuurwapens te komen, gecombineerd met een gelegenheidsstructuur waarin sprake is van een legale handelsstroom enerzijds (bij voorkeur in het ambulante circuit) en bindingen tussen het bronland en Nederland anderzijds (zowel in de zin van Nederlandse enclaves in het bronland als in de zin van allochtone groeperingen die afkomstig zijn uit dat land in Nederland), is de kans aanwezig dat de smokkel van handvuurwapens op gang komt.

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de wijze waarop illegale handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland zijn gesmokkeld. Dit gebeurt aan de hand van concrete opsporingsonderzoeken die door Nederlandse rechteamts zijn verricht of inbeslagnames, die overigens ook door buitenlandse autoriteiten kunnen zijn verricht.

In de regio's Rotterdam-Rijnmond, Amsterdam-Amstelland en Utrecht zijn in recente jaren enkele grotere onderzoeken uitgevoerd naar de handel in illegale vuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden, die deels overigens ook verbanden laten zien met andere delen van Nederland. De grotere zaken, waarbij bijvoorbeeld meer dan 50 vuurwapens in beslag konden worden genomen, die afkomstig waren uit het voormalige Oostblok, hebben zich alleen voorgedaan in de politie-regio's Rotterdam-Rijnmond en Amsterdam-Amstelland. Uit andere regio's is informatie verkregen over kleinschaliger inbeslagnames. Voorts is uit de politie-regio Limburg-Zuid informatie verkregen met betrekking tot een drugszaak waarbij één van de verdachten zich tevens bezighield met de smokkel van handvuurwapens vanuit Kroatië.

Aan de hand van deze zaken kan een beeld worden geschetst van de werkwijze van de smokkelaars. In het vervolg van dit hoofdstuk wordt een aantal casussen uitgebreider beschreven, waaruit blijkt dat de nodige overeenkomsten in organi-

satie en werkwijze naar voren komen die het mogelijk maken daaromtrent enkele conclusies te trekken.

4.2 Vuurwapensmokkel vanuit Klein-Joegoslavië: de zaak Condor (1996)

De belangrijkste zaak die vuurwapensmokkel vanuit Klein-Joegoslavië betreft is de zaak Condor. Deze zaak startte op 2 februari 1996 met de aanhouding van de in Nederland woonachtige Joegoslaaf Stevan B. bij de Duits-Oostenrijkse grensovergang Passau. De verdachte bestuurde een klein busje waarin zich 205 pistolen van het merk Zastava bevonden. Die pistolen waren fabrieksnieuw en voorzien van de normale serienummers. Opmerkelijk was dat weinig moeite was gedaan om het vervoermiddel te prepareren voor de heimelijke smokkel van de wapens. De vuurwapens bevonden zich nog in de fabrieksverpakking, compleet met bijbehorende garantiebewijzen. Ze waren provisorisch verborgen achter de eenvoudig te verwijderen standaardschotten van het busje (zie foto). Het voertuig zou waarschijnlijk weinig aandacht hebben getrokken, ware het niet dat de bestuurder een bijzonder sjofel uiterlijk en kleding combineerde met een Rolex-horloge. Voor een oplettende douanebeambte vormde dat de aanleiding tot een nader onderzoek, met het aantreffen van de vuurwapens als resultaat.

Figuur 4.2: Onderzoek Condor 1996: transport van vuurwapens.

De informatie over de aanhouding werd vrijwel direct doorgezonden naar Nederland. De aanhouding van de smokkelaar vond plaats om 10.30u. 's ochtends. Reeds om 15.00u. 's middags waren de gegevens over de verdachte in het bezit van de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond. Na overleg met de Duitse politie en justitie kon reeds om 18.30u. een huiszoeking worden uitgevoerd in de woning van de verdachte in Rotterdam. Aldaar werd een veelheid aan bewijsmateriaal gevonden dat duidelijk maakte dat meerdere transporten waren uitgevoerd, waarschijnlijk op vergelijkbare wijze. In de woning werden niet alleen de garantie-certificaten uit de fabrieksverpakkingen aangetroffen waarop de serienummers van de eerder gesmokkelde vuurwapens waren vermeld, maar ook videobanden waarop beelden van de uitgestalde wapens stonden. In totaal werden gegevens over nog eens 230 vuurwapens gevonden die eerder waren gesmokkeld. Als leverancier

kwam een Bulgaarse wapenhandelaar naar voren die in Belgrado woonachtig was. Deze bleek over meer contacten in Nederland te beschikken. Ook naar die contacten is nader opsporingsonderzoek verricht.

Stevan B. was afkomstig uit Servië en woonde sinds 1972 in Nederland. Hij was werkzaam geweest in de off-shore, maar werkloos geworden. Voordat hij werd gearresteerd was hij niet eerder in aanraking geweest met politie of justitie in Nederland. Uit informatie van de politie komt naar voren dat de smokkel was gestart met kleinere partijen tegelijk. Langzamerhand was de omvang van de smokkel toegenomen. De reden waarom bij de laatste zending een grote partij vuurwapens tegelijk vervoerd werd zou te maken hebben gehad met het feit dat de leverancier in Servië er (om verder onbekende reden) mee op wilde houden. Stevan B. had om die reden zoveel mogelijk vuurwapens in een laatste transport mee willen nemen, zo vermoedt de politie. Dit zou ook de verklaring vormen voor de weinig zorgvuldige wijze waarop hij de wapens in zijn busje 'verborgen' had.

De belangrijkste afnemer van de vuurwapens was een autochtone Nederlander, woonachtig in Delft. Deze hield zich tevens bezig met de handel in soft-drugs en trad op als distributeur voor de vuurwapens. Naar deze distributeur werd nader onderzoek verricht. Het bleek dat hij na de arrestatie van Stevan B. reeds een nieuwe lijn om vuurwapens te verkrijgen had gezocht en gevonden. Ditmaal betrof het een Nederlander die over contacten met een Belgische leverancier van vuurwapens beschikte.

De vuurwapensmokkelaar en distributeur werden veroordeeld tot respectievelijk 4 jaar en 9 maanden en vier jaar gevangenisstraf. De 'nieuwe' leverancier kreeg 2 jaar en zijn Belgische leverancier 1 jaar cel.

Een opvallend gegeven is dat van alle vuurwapens waarover informatie in de woning werd aangetroffen slechts een gering deel weer in beslag is genomen door de politie. De politie Rotterdam-Rijnmond nam tot nu toe 14 pistolen uit deze partij in beslag. Het is echter mogelijk dat ook Zastava-pistolen die in andere regio's in beslag werden genomen uit deze partij afkomstig zijn. Dit is niet nader onderzocht.

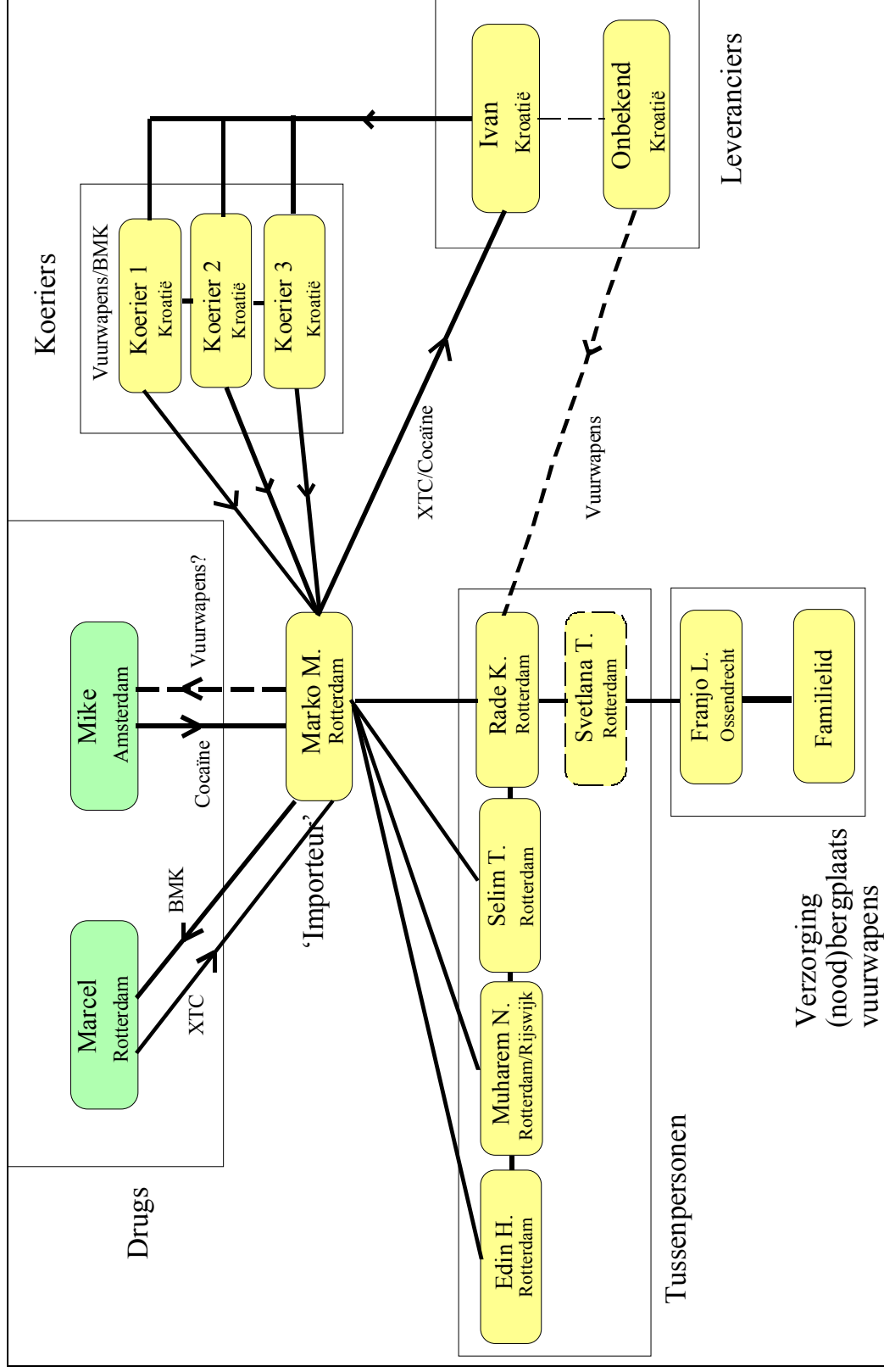
4.3 Vuurwapensmokkel vanuit Kroatië: de zaak JOGO (1998)

De zaak JOGO loopt van juni tot en met augustus 1998 in de regio Rotterdam-Rijnmond. Het gerechtelijk vooronderzoek in deze zaak neemt een aanvang op 4 juni van dat jaar, wanneer CID-informatie wordt verkregen dat een zekere Edin H. beschikt over een grote partij handvuurwapens en die te koop aanbiedt. Opsporingsonderzoek wijst uit dat dit inderdaad het geval is. Edin H. blijkt echter slechts een 'tussenhandelaar'. Het duurt nog enige tijd voordat de politie zicht krijgt op de rest van de criminele groepering.

Op 24 juni 1998 wordt duidelijk dat aan een persoon in Rijswijk een viertal pistolen van het model HS95 zullen worden geleverd. De regiopolitie Haaglanden wordt hierover geïnformeerd en doet daarop een inval waarbij deze vier vuurwapens worden aangetroffen. De ontvanger blijkt een man te zijn van Macedonische afkomst die sinds enkele weken in Nederland verblijft. Hij verklaart asielzoeker te zijn en heeft ook daadwerkelijk enkele dagen in een opvangcentrum gezeten. Na een negatief advies is hij daar weer vertrokken. Waarschijnlijk vormt een en ander slechts een dekmantel en houdt hij zich in werkelijkheid bezig met de smokkel van synthetische drugs naar Macedonië. Hij neemt alle schuld op zich en verzint tegenover de politie een verklaring over hoe hij aan de vuurwapens is gekomen. 'Ik ging op een avond naar Amsterdam om werk te zoeken en liep op mijn gemak door een park toen ik twee mannen zag rennen. Een daarvan gooide een tas weg en die heb ik opgeraapt. Er bleken vier vuurwapens in te zitten. Ik heb de tas meegenomen en bij thuiskomst in de gang gelegd. Verder kan ik u niets verklaren'. Een dergelijk verhaal past naadloos in het beeld van het soort 'verklaringen' dat over het algemeen wordt afgelegd door personen die in het bezit van een vuurwapen worden aangetroffen¹¹⁴.

In werkelijkheid zijn de vuurwapens afgeleverd door Muharem N., die in dezelfde woning wordt aangehouden. Hij gaat echter voorshands vrijuit omdat hem als 'toevallige' bezoeker niets ten laste kan worden gelegd.

114 Zie Spapens A.C. en M.Y. Bruinsma: 2002.

Figuur 4.3: Netwerk JOGO.

In juli 1998 komt de Bosniër Rade K. in beeld die op zijn beurt verantwoordelijk was voor de levering van de vier in beslag genomen vuurwapens aan Muharem N.. Hij onderhoudt contact met de in Rotterdam woonachtige Kroaat Marko M., die als de belangrijkste persoon in het netwerk wordt aangemerkt door de politie. M. wordt tevens verdacht van de smokkel van XTC-pillen en cocaïne naar Kroatië, alsmede van de smokkel van grondstoffen voor synthetische drugs (BMK), handvuurwapens en explosieven vanuit Kroatië naar Nederland. Zijn contacten in de drugswereld zijn ene Marcel in Rotterdam, waaraan hij de grondstof voor de productie van XTC levert en de pillen ontvangt voor smokkel naar Kroatië. In Amsterdam onderhoudt hij contact met ene 'Mike' die hem cocaïne levert, volgens Marko M. voor eigen gebruik. De politie verdenkt deze Mike er echter tevens van medeafnemer te zijn van de vuurwapens die vanuit Kroatië worden gesmokkeld.

Marko M. maakt volgens de politie gebruik van tenminste drie koeriers die vuurwapens vervoeren, maar reist zelf ook regelmatig naar Kroatië¹¹⁵. De koeriers zijn allen woonachtig in het voormalige Joegoslavië. De leverancier van de vuurwapens is ene Ivan. Deze zou een hooggeplaatst medewerker van de douane in Kroatië zijn. Vanwege de mogelijke betrokkenheid van overheidsfunctionarissen in Kroatië heeft de Nederlandse politie geen verzoek om internationale rechtshulp ingediend om nadere informatie te verkrijgen omtrent de leverancier.

Rade K. heeft volgens de politie vermoedelijk eerst zelfstandig een smokkellijn van handvuurwapens van Kroatië naar België en Nederland geëxploiteerd. Hij gebruikte dezelfde tussenpersonen als Marko M. voor de afzet van de vuurwapens. In zijn eigen handel lijkt enigszins de klad te zijn gekomen omdat de kwaliteit van de wapens die hij leverde tekortschoot. 'De wapens van Rade K. hadden altijd roestplekken, terwijl die van Marko M. netjes in de olie zaten', aldus een verklaring van één van zijn 'middle men' tegenover de politie. Rade K. gaat hierop (tijdelijk?) werken voor Marko M. en trekt in bij een vriendin die in Nederland woont (Svetlana T.).

Medio 1998 is een partij van ongeveer 100 handvuurwapens naar Nederland gesmokkeld. Rade K., geholpen door zijn vriendin en andere tussenpersonen (Edin

115 Het is niet bekend geworden of dezelfde koeriers ook verantwoordelijk zijn voor de transporten van drugs, of dat hiervoor anderen werden ingezet.

H., Selim T. en Muharem N.), verzorgen de afzet van de vuurwapens in Nederland. Allen zijn van Joegoslavische afkomst.

De vuurwapens zijn opgeslagen bij Franjo L. in Ossendrecht. Deze is met K. in gesprek over de mogelijkheden om samen een legaal bedrijfje in installatiewerk te beginnen en is derhalve slechts zijdelings betrokken bij de vuurwapensmokkel. Anderzijds heeft L. heel goed door dat de activiteiten van Rade K. het daglicht niet kunnen verdragen. In totaal worden tien sporttassen met vuurwapens in de woning van L. opgeslagen. Zowel Rade K. als Marko M. komen regelmatig vuurwapens ophalen waarvoor kennelijk afnemers zijn gevonden.

Vanwege de omvang van de partij kost het de betrokkenen de nodige moeite om afnemers voor de vuurwapens te vinden. Muharem N. en Edin H. overleggen regelmatig telefonisch over mogelijke afnemers en over de onderhandelingen over de vraagprijs met gegadigden. Sommigen haken af omdat zij de prijs te hoog vinden, anderen willen eerst één vuurwapen op zicht voordat zij eventueel meerdere exemplaren willen kopen, et cetera.

Langzamerhand krijgt de politie een redelijk adequaat beeld van de aard en werkwijze van de organisatie rondom Rade K. en Marko M. Op 4 augustus komt de zaak in een stroomversnelling omdat Rade K. doorkrijgt dat hij wordt gevolgd door een observatieteam van de politie. Hij belt onmiddellijk met Franjo L. om de vuurwapens te laten verdwijnen. Die brengt vervolgens in paniek de pistolen over naar het huis van een familielid die op vakantie is. Bij huiszoeking in diens eigen woning wordt niets aangetroffen behalve een vergeten patroon. De politie is echter reeds op de hoogte van de bergplaats van de vuurwapens. Aldaar worden 67 pistolen van het merk HS95 aangetroffen. Uit de informatie die tijdens het opsporingsonderzoek is verzameld valt af te leiden dat mogelijk een dertigtal vuurwapens van deze partij inmiddels zijn afgezet. De andere leden van de criminele organisatie worden korte tijd later aangehouden. Daarbij wordt nog één vuurwapen van een ander merk aangetroffen.

Rade K. ontvangt in deze zaak de hoogste straf, 36 maanden cel. Tegen Marko M. kan uiteindelijk weinig worden bewezen, niet in de laatste plaats omdat de andere verdachten doodsbang voor hem zijn. De vriendin van Edin H. wordt nog tijdens het opsporingsonderzoek ernstig bedreigd en mishandeld naar aanleiding van de arrestaties in Rijswijk. Andere leden van de groepering verdenken Edin H. ervan dat hij de politie zou hebben getipt vanwege wanbetaling van vuurwapens die hij

zou hebben 'voorgeschoten' aan Muharem N. Edin H. raakt hiervan zo in paniek dat hij zich op enig moment zelfs onder doktersbehandeling moet laten stellen en kalmerende middelen voorgeschreven krijgt. Zowel Rade K. als Marko M. laten in de cellen waar zij worden ondergebracht allerlei schriftelijke bedreigingen achter, onder meer aan het adres van Edin H. De straf van Marko M. blijft uiteindelijk beperkt tot enkele maanden cel.

4.4 Vuurwapensmokkel vanuit Kroatië: de zaak Route66 (1999)

De zaak Route66 speelt zich af in de regio Amsterdam-Amstelland. Deze zaak komt aan het rollen in 1999, wanneer de politie informatie verkrijgt dat een Joegoslaaf vuurwapens vanuit zijn winkel in Amsterdam zou verkopen. Een onderzoek wordt gestart waaruit blijkt dat deze persoon zich inderdaad bezighoudt met criminele activiteiten, waaronder de bemiddeling bij de verkoop van vuurwapens en de handel in valse of gestolen paspoorten, gestolen goederen en verdovende middelen. Uit het onderzoek blijkt dat hij betrokken is bij de bemiddeling bij de verkoop van vuurwapens aan een Marokkaanse jongen, die ze op zijn beurt wil doorverkopen aan personen in de wereld van de overvalcriminaliteit.

De importeur van de vuurwapens blijkt eveneens een Joegoslaaf te zijn, Stanoje M.. M. blijkt actief in de handel in vuurwapens, softdrugs en gestolen auto's. De zaak Route66 valt dan ook uiteen in een aantal verschillende onderdelen. Naar de hoofdverdachte wordt gedurende een aantal maanden onderzoek uitgevoerd. Op grond van de verzamelde informatie vermoedt de politie dat M. aan iemand een vuurwapen wilde leveren. Deze persoon wordt daarop aangehouden, waarbij echter blijkt dat het om de verkoop van een bromfiets gaat. Hij waarschuwt onmiddellijk M. en diens kompaan Mark S. over de aanhouding door de politie. S., die vuurwapens in opslag heeft, raakt in paniek en brengt de wapens onmiddellijk onder bij een vriend. Evenals in de zaak JOGO helpt dit niet en wordt bij een zoeking in een garagebox een partij van 10 pistoolmitrailleurs, 2 pistolen, 66 schietsleutelhangers en munitie in beslag genomen. S. wordt een maand later aangehouden en heeft dan eveneens een schietsleutelhanger in bezit.

M. onderhoudt ook contacten met iemand die actief is in de wereld van drugssmokkel. In juli 1999 vindt bij deze persoon een huiszoeking plaats waarbij nogmaals 10 schietsleutelhangers en een gas-/alarmwapen worden aangetroffen.

De vuurwapens die door M. werden geleverd bleken te zijn gebruikt door diverse criminele groeperingen die zich bezighielden met onder andere inbraken en liquidaties. Naar deze groeperingen is afzonderlijk onderzoek verricht door rekercheteams in de politieregio Amsterdam-Amstelland en andere regiopolitie-korpsen.

De vuurwapensmokkel door M. bleek een aanzienlijke omvang te hebben. In april 1999 werd in Slovenië reeds een man aangehouden die in het bezit was van 16 machinepistolen en 11 HS-pistolen. Deze verklaarde in twee maanden tijd 5 tot 6 transporten van dezelfde omvang te hebben afgeleverd aan M. Dit zou betekenen dat in enkele maanden tijd ruim 150 vuurwapens zouden zijn afgeleverd. In januari van dat jaar werd eveneens in Slovenië een andere koerier aangehouden met 28 pistolen en een machinepistool, die mogelijk bestemd waren voor M.

Pas geruime tijd na afronding van het onderzoek door de politie bleek dat Stanoje M. zich van een valse naam bediend had. De werkelijke identiteit van M. kon pas worden vastgesteld naar aanleiding van de contacten met de Sloveense politie. Hij bleek in dat land te zijn veroordeeld tot 25 jaar gevangenisstraf voor moord. Zijn leveranciers in Slovenië waren deels militairen die vanuit die hoedanigheid de vuurwapens konden verkrijgen.

4.5 Vuurwapensmokkel vanuit Kroatië: de zaak N. en het vervolg (2000)

In de zaak Route66 is Aleksander N. aangehouden op grond van contacten met de hoofdverdachte in die zaak, waarbij de politie vermoedde dat er mogelijk een vuurwapen aan hem geleverd was. Bij huiszoeking werd echter slechts een alarmpistool aangetroffen. Medio 2000 komt echter informatie binnen bij de politie dat N. ook zelf doende zou zijn met vuurwapenhandel en mogelijk zelfs de 'opvolger' was geworden van Stanoje M. Bij nadere analyse bleek dat hij reeds sinds 1996 in CID-berichten werd genoemd als betrokkene bij de smokkel van

vuurwapens. In totaal waren er 60 verwijzingen, waar tot op dat moment geen nadere actie op was ondernomen.

Aleksander N. is van Joegoslavische afkomst, maar woont al 22 jaar in Nederland en heeft een dubbele nationaliteit. Hij heeft diverse baantjes gehad. Ten tijde van zijn aanhouding was hij werkzaam bij een schoonmaakbedrijf. N. houdt zich niet alleen bezig met de handel in vuurwapens, maar ook met de smokkel van soft-drugs, XTC en valse merkspijkerbroeken, of onderneemt daartoe althans pogingen, die bij gelegenheid ook door de politie zijn gesmoord.

Het onderzoek tegen N. betreft een transport van 12 vuurwapens die bestemd waren voor de in Nederland woonachtige Turk Bayram T. Het politieonderzoek wijst uit dat de vuurwapens zijn besteld in Kroatië en naar Nederland vervoerd in een vrachtwagen geladen met brandblusapparatuur. Het betreft 10 Walther-Makarov pistolen (1.400 DM per stuk) en 2 machinepistolen, waarvan 1 UZI (bijgenaamd 'Jood', prijs 2.300 DM) en 1 CZ Skorpion (bijgenaamd 'beest', prijs 2.200 DM). De koerier rijdt allereerst naar Gent in België om zijn legale lading af te leveren. Vervolgens gaat hij door naar Amsterdam om de vuurwapens af te geven. De koerier komt op 4 oktober 's avonds aan in Amsterdam. De levering wordt verschoven naar de volgende dag omdat N. 's ochtends om 4 uur op moet om te beginnen met zijn schoonmaakwerk. De volgende dag worden de vuurwapens afgeleverd op een woonwagenkamp in Amsterdam. De vuurwapens worden daar bij een zoeking gevonden. De bewoner van het kamp waar de wapens worden aangetroffen blijkt weinig met de zaak van doen te hebben. Hij is een bekende van N. uit het café en heeft erin toegestemd de wapens 'even' in ontvangst te nemen, omdat Bayram T. persé niet wilde dat hij gezien werd door de koerier. De bestelde wapens worden ook inderdaad aangetroffen, zij het dat het 9 Walther Makarovs betreft en één HS2000. Op het woonwagenkampje worden nog twee andere vuurwapens gevonden die overigens niets met de smokkelzaak te maken hebben.

Aleksander N. kan worden beschouwd als onderdeel van een netwerk van vuurwapenhandelaren. De vuurwapens betreft hij ofwel rechtstreeks uit Kroatië ofwel via een collega 'importeur', Vladimir M. Na de aanhouding van Aleksander N. richt de politie haar activiteiten dan ook op M. Deze staat op dat moment reeds internationaal gesignaleerd terzake handel in anabole steroïden en vrouwenhandel.

Op 12 oktober blijkt dat M. een garagebox in Amstelveen in gebruik heeft. Geobserveerd wordt dat M. en zijn Roemeense vriendin spullen vanuit een auto overbrengen naar de garage. Daarop verkrijgt de politie toestemming voor een inkijkoperatie waarbij onder meer wordt gezien dat springstof in de garagebox aanwezig is. M. wordt de volgende dag geobserveerd terwijl hij naar Rotterdam rijdt en contact heeft met een onbekend persoon. Op 13 oktober wordt door de officier van justitie besloten over te gaan tot aanhouding. Tijdens een zoeking in de garagebox treft de politie verschillende wapens, waaronder een schietpen en springstoffen aan. Op 13 oktober wordt Vladimir M. aangehouden. Bij huiszoeking in diens woning vindt de politie 8 schiettelefoons, onderdelen van vuurwapens, munitie, explosieven en verdovende middelen. Ook wordt een prijslijst van 11 vuurwapens aangetroffen. Het betrof daarbij zowel Oost-Europese als andere merken (o.a. Astra). Uit buurtonderzoek blijkt dat M. nog een andere woning in gebruik heeft in Amsterdam. Bij huiszoeking daar wordt een Joegoslavische man aangetroffen, alsmede een pistool, twee machinepistolen en een .22 revolver, munitie en handgranaten. De aangehouden verdachte verklaart als koerier te zijn ingehuurd door M. Vanwege geldproblemen was hij daarop ingegaan.

Bij de vriendin van Vladimir M. wordt een schietsleutelhanger in de handtas aangetroffen. Zij is werkzaam (geweest) als prostituee. De schietsleutelhanger zou zij lang geleden van een klant hebben gekregen. De vriendin van M. verblijft sinds 7 maanden in Nederland en verklaart vanuit Oostenrijk naar Nederland te zijn gekomen naar aanleiding van problemen met een pooier, die haar onder meer mishandeld zou hebben. Om die reden bedient zij zich van een valse naam. Pas voor de rechter onthult zij haar werkelijke identiteit en verklaart in Nederland voor een escortbureau te werken. Zij verblijft bij M. sinds een vriendin haar op straat had gezet. Dit verhaal klopt vermoedelijk slechts gedeeltelijk. Waarschijnlijker is dat zij als vriendin van M. naar Nederland is gekomen.

Vladimir M. zelf verblijft sinds 9 maanden in Nederland en is voorheen actief geweest in het criminele circuit in Italië. In Oostenrijk werd hij aangehouden met twee Russische vrouwen in de auto die niet over een visum beschikten. Volgens eigen verklaring handelt M. in auto's. Hij zou voorts als vrachtwagenchauffeur hebben gewerkt tot 1997. Daarvoor was hij werkzaam in de off-shore in Italië

Tot slot worden op 23 november 2000 nog twee Kroatische verdachten aangehouden, ditmaal in Aalsmeer. Zij waren met een vrachtwagen, geladen met bloemen, onderweg van Kroatië naar de bloemenveiling van Aalsmeer. In de vrachtwagen worden enkele vuurwapens aangetroffen. Deze vrachtwagen rijdt een regelmatige route van Kroatië naar Nederland om bloemen te transporteren vanuit Aalsmeer. Het desbetreffende transportbedrijf rijdt met vier vrachtwagens regelmatig naar Nederland. De vrachtwagens rijden leeg naar Nederland. De frequentie waarmee wordt gereden is afhankelijk van de vraag in Kroatië en wisselt van drie keer per maand tot zes keer per maand. De route loopt vanuit Zagreb via Slovenië, Oostenrijk en Duitsland naar Nederland. De vuurwapens hebben zowel Aleksander N. als Vladimir M. als afnemers. Het is niet duidelijk geworden of voortdurend vuurwapens werden meegesmokkeld of dat dit incidenteel is gebeurd. Op zichzelf is het in de transportsector, waar de winstmarges laag zijn, opmerkelijk dat 'leeg' gereden wordt¹¹⁶. Of de financiële situatie waarin het Kroatische transportbedrijf verkeerde mede de aanleiding is geweest voor deze smokkel van vuurwapens of dat dit een persoonlijke activiteit van het chauffeurskoppel vormde (er werd gereden met vaste koppels) is eveneens niet duidelijk geworden.

De wapenhandel door Aleksander N. en Vladimir M. stond in deze zaken centraal. Duidelijk is geworden hoe zij in Nederland opereerden. Of hier sprake was van een criminele organisatie en hoe de handelsroutes precies liepen is echter niet duidelijk geworden, omdat reeds zeer snel tot inbeslagname kon (moest) worden overgegaan. De vuurwapens werden vooral aan het Turkse criminele milieu in Amsterdam geleverd en daarnaast aan bewoners van woonwagencentra. Wanneer N. of M. iemand nodig hebben om bepaalde goederen te smokkelen huren zij die in. Bij één gelegenheid wordt een familielid gevraagd als koerier op te treden.

4.6 Overige zaken betreffende Kroatië

Naast deze zaken is ook een aantal andere gevallen ter kennis van de politie gekomen waarin vuurwapens van Kroatische herkomst naar Nederland werden

116 Zie Turkse heroïnesmokkel over de weg, IPIT, Kernteam Noord- en Oost-Nederland.

gesmokkeld, of als vermoedelijke bestemming Nederland hadden. Het gaat om de volgende zaken:

- In april 1998 werd door de recherche van de regiopolitie Utrecht het onderzoek Riksja afgerond. Het ging daarbij om een criminele groepering die vuurwapens en explosieven smokkelde vanuit Macedonië naar Nederland. Bij aanhouding werden 4 automatische wapens, een karabijn en 7 pistolen/revolvers aangetroffen, alsmede munitie, springstof en handgranaten.
- Op 22 februari 1999 werd op basis van CIE-informatie een wapenvondst gedaan bij een woonwagenkamp in Amsterdam. Daarbij werden 52 pistolen van het merk HS95 in beslag genomen. Deze vuurwapens bevonden zich in een kleine vrachtwagen. De aangehouden verdachten waren in dit geval Nederlanders.
- Op 30 april 1999 werd door de Duitse politie een personenauto aangehouden waarin 15 machinepistolen van vermoedelijk Kroatisch fabrikaat, 1 machinepistool van het merk CZ en 11 pistolen van het model HS95 werden aangetroffen. De verdachte was van Kroatische afkomst. De wapens hadden als vermoedelijke bestemming Nederland.
- In augustus 1999 werd door de regiopolitie Utrecht, na controle door de douane, in een vrachtwagencombinatie tussen een lading paprika een pistool met 82 patronen en 8800 stuks munitie aangetroffen (model Tokarev 9mm). Nader onderzoek wees uit dat er een tweede vrachtwagencombinatie gearriveerd was waarin de bij de munitie behorende wapens zouden zijn vervoerd. Deze combinatie werd aangetroffen, maar de vuurwapens waren daaruit reeds verwijderd. De paprika's waren geladen in Tsjechië. De hoofdverdachte was echter van Russische afkomst.
- Op 26 februari 2000 werd door de regiopolitie Gelderland-Midden in een auto een wapenvondst gedaan van 10 HS95 pistolen. Dit gebeurde tijdens een verkeerscontrole. In het kader van deze zaak werden verdachten van Joegoslavische, Turkse en Surinaamse afkomst aangehouden.
- In oktober 2000 worden in een woning in Rotterdam vijf machinepistolen van Joegoslavische herkomst in beslag genomen. In totaal zouden er 15 van dergelijke wapens zijn geweest, de rest was reeds verkocht voordat de politie tot aanhouding kon overgaan. Degene die de vuurwapens had gesmokkeld bediende zich van een valse naam (de 'echte' bleek al een aantal jaren te verblijven in de gevangenis van Ljubljana...). Hij was inmiddels met een lading XTC-pillen in de richting van Duitsland vertrokken. Het is nooit

bekend geworden wie deze vuurwapensmokkelaar is geweest. Vermoedelijk betreft het hier een handel met gesloten beurzen (wapens voor pillen).

- Op 15 juli 2001 werd aan de Sloveens-Kroatische grens bij een grenscontrole een vondst gedaan van 6 vuurwapens van het merk CZ, verborgen in de benzinetank van een personenauto. Het betrof 3 pistolen en 3 revolvers. De aangehouden verdachte was een man van Bosnische afkomst. Bij deze smokkel was vermoedelijk een in Nederland woonachtige man van Marokkaanse afkomst betrokken.

4.7 Nederland als transitoland

Illegale handvuurwapens die op Nederlands grondgebied terechtkomen hoeven uiteraard niet per definitie ons land als eindbestemming te hebben. De positie van Nederland in de internationale transportwereld sluit de mogelijkheid niet uit dat ons land ook wordt gebruikt als transitoland voor handvuurwapens.

Zoals reeds in hoofdstuk 1 werd uiteengezet beperken we ons op voorhand tot die gevallen waarin de vuurwapens zich daadwerkelijk op Nederlands grondgebied hebben bevonden. Papieren doorvoer wordt in dit verband uitgesloten, omdat het nagenoeg onmogelijk is daarop zicht te krijgen. Overigens geldt dat eveneens met betrekking tot de transitohandel waarbij vuurwapens feitelijk over Nederlands grondgebied worden vervoerd. Ook het onderscheid tussen vuurwapens die afkomstig zijn uit het voormalige Oostblok en vuurwapens die een andere herkomst hebben is in dit geval lastig te maken.

In het onderhavige onderzoek zijn drie zaken aan het licht gekomen waarbij sprake was van transitohandel over Nederlands grondgebied. Een eerste onderzoek is door de regiopolitie Amsterdam-Amstelland uitgevoerd. Het betrof een criminele groepering die een beperkt aantal machinepistolen had geïmporteerd uit het voormalige Joegoslavië. Deze vuurwapens werden enige tijd opgeslagen in een loods in Nederland om vervolgens te worden doorgevoerd, met als vermoedelijke eindbestemming Ierland. De politie wist deze opzet te verijdelen en de betrokkenen aan te houden.

Een grootschaliger zaak waarbij vermoedens van transitohandel aan de orde zijn betreft enkele onderzoeken die in verband zijn gebracht met Robert 'Mink' K. Hij

werd in september 1999 gearresteerd in verband met twee successievelijke vondsten van vuurwapens. Op 1 juni 1999 werd een hoeveelheid vuurwapens aangetroffen in een woonhuis in Amsterdam. Op 1 september van dat jaar volgde een tweede vondst. Daarbij werd een hoeveelheid automatische geweren, revolvers, springstoffen, et cetera, aangetroffen. In totaal ging het om 220 vuurwapens, deels afkomstig uit voormalige Oostbloklanden¹¹⁷. Sommige van de in beslag genomen handvuurwapens bleken door de producent alleen aan leger en opsporingsdiensten te zijn geleverd¹¹⁸. In de (inter-)nationale pers doen direct de nodige speculaties de ronde over deze wapenvondsten, waarbij onder meer connecties met buitenlandse inlichtingendiensten worden verondersteld. Meer betrouwbare bronnen bij de politie wijzen erop dat van betrokkenheid van inlichtingendiensten geen sprake is geweest. Het betreft niettemin een handel in handvuurwapens die voor Nederlandse begrippen uitzonderlijk kan worden genoemd. Deze vuurwapens waren echter niet bedoeld voor de Nederlandse criminele markt, zo wordt door de politie verondersteld. De reden voor deze veronderstelling is de samenstelling van de partij.

Een derde zaak betreft een criminele groepering die primair actief was in de drugswereld. Zij was echter ook betrokken bij de smokkel van handvuurwapens ten behoeve van de buitenlandse markt. Deze vuurwapens werden geëxporteerd naar onder meer het Midden-Oosten, Afrika en Ierland. De partijen wapens waren afkomstig uit België, waar ze door een legale handelaar werden 'zwartgewassen'. Deze handelaar was ook de belangrijkste organisator van de transporten. Ten behoeve van de smokkel van de vuurwapens verzorgde de Nederlandse criminele groepering de logistiek, waarbij containers via de haven van Rotterdam werden uitgevoerd. Het zou om ongeveer 100 containers zijn gegaan, waarin per zending enkele tientallen tot duizend handvuurwapens waren verpakt, naast een onopvallende deklading. De betrokkenen hadden de gewoonte om uit elke zending enkele vuurwapens achter te houden als 'souvenir', waardoor een vergelijkbare verzameling van uiteenlopende merken en typen vuurwapens was ontstaan als in het geval Mink K.. Deze vuurwapens werden echter weer doorverkocht omdat de betrokkene naar eigen zeggen op zeker moment de belangstelling voor het wapentuig had verloren.

117 Onder meer werd een partij Walther-Makarov pistolen aangetroffen.

118 Bovenkerk: 2001, p. 121.

4.8 Conclusies hoofdstuk 4

In deze paragraaf zetten we de conclusies uit het hoofdstuk kort op een rij. In het volgende hoofdstuk wordt op de inhoudelijke conclusies meer gedetailleerd ingegaan en zal, gecombineerd met de informatie die in eerdere hoofdstukken is gepresenteerd, een schatting worden gemaakt van de omvang van de illegale import van handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland.

De eerste conclusie die kan worden getrokken is dat in Nederland de politie de primaire informatiebron is waar het gaat om de aard en werkwijze van dadergroepen die zich bezighouden met de smokkel van handvuurwapens. Andere mogelijke instanties verzamelen hierover geen informatie of dragen eventuele kennis direct over aan de politie.

Vastgesteld kan worden dat het aantal opsporingsonderzoeken dat door de Nederlandse politie is uitgevoerd naar de smokkel van handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden relatief beperkt is. Concrete zaken zijn voor zover kon worden nagegaan alleen in de politieregio's Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond 'gedraaid'. Daarnaast kan uiteraard informatie over handel in vuurwapens naar voren zijn gekomen in opsporingsonderzoek dat met andere doelstellingen wordt uitgevoerd (bijvoorbeeld naar drugshandel). Aangezien dergelijke informatie niet systematisch wordt geregistreerd of (regionaal of landelijk) bijeengebracht, is hierop geen zicht verkregen.

De onderzoeken in Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond bieden een beeld van groeperingen die vanuit het voormalige Joegoslavië handvuurwapens naar Nederland smokkelden. Op eventuele smokkel vanuit andere voormalige Oostbloklanden naar Nederland kon derhalve geen zicht worden verkregen. De dadergroepen die uit de opsporingsonderzoeken naar voren komen zijn, met uitzondering van de zaak Condor, (zijdelings) aan elkaar gelieerd.

Geconcludeerd kan worden dat de werkwijze van de dadergroepen, wederom met uitzondering van de zaak Condor, sterk vergelijkbaar is. De volgende punten vallen daarbij in het algemeen op:

- De dadergroepen kennen een centrale figuur (de 'importeur') die over directe contacten beschikt met leveranciers in het bronland.

- De vuurwapens worden over de weg vervoerd via Slovenië, Oostenrijk en Duitsland, waarbij gebruik wordt gemaakt van koeriers, afkomstig uit zowel het bronland als uit Nederland.
- De handvuurwapens worden in kleinere separate zendingen gesmokkeld, variërend van 5 à 10 tot zo'n 30 stuks tegelijk, door verschillende koeriers. Soms gaat het om een grotere partij van bijvoorbeeld 100 vuurwapens of meer die in delen wordt gesmokkeld, soms betreft het een kleine partij zoals in de zaak N. Grotere partijen worden waarschijnlijk pas aan een importeur geleverd wanneer die het bewijs heeft geleverd de zaken degelijk te kunnen organiseren.
- De importeur maakt gebruik van meerdere 'kleinhandelaren' of tussenpersonen om de vuurwapens af te zetten. Deze tussenpersonen kunnen op hun beurt in heel Nederland opereren.
- Naast te leveren aan tussenpersonen kan de importeur ook direct aan zijn eigen kennissennetwerk leveren.
- De dadergroepen kennen een beperkte gelaagdheid: tussen importeur en afnemers bevindt zich geen of slechts één laag van tussenpersonen.
- De dadergroepen of de importeur beperken zich niet tot de handel in vuurwapens, maar verrichten ook andere criminele activiteiten.
- De importeurs in de onderzochte zaken zijn allen van Joegoslavische afkomst. Opmerkelijk is het gebruik van valse namen en de betrokkenheid bij criminele activiteiten in andere landen van deze centrale figuren.
- Tussenpersonen kunnen van verschillende autochtone en allochtone afkomst zijn. Alleen in de zaak JOGO betreft het een volledig (voormalig) Joegoslavisch netwerk.

De zaak Condor is in dit licht de enige a-typische zaak, aangezien de importeur hier zelf het transport van de vuurwapens verzorgde en zich voor zover bekend ook niet bezighield met andere criminele activiteiten dan de smokkel van handvuurwapens.

Over de transitohandel van vuurwapens, waarbij Nederland als doorvoerland fungeert voor partijen vuurwapens die een ander land als bestemming hebben, kon weinig informatie worden verkregen. Geconstateerd kan worden dat in de twee substantiëlere zaken waarover gegevens werden verkregen het in beide gevallen ging om criminele groeperingen die ook in de drugswereld actief waren. Deze

dadergroepen worden mogelijk ingeschakeld ten behoeve van de logistiek van deze transporten, omdat ze in staat zijn via Nederlandse havens buiten de douanecontrole om, containers te verschepen.

Omvang van de vuurwapensmokkel vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland

5.1 Inleiding

De hamvraag van het onderzoek is het schetsen van een beeld van de omvang van de vuurwapensmokkel vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland. Deze vraag is niet eenvoudig of eenduidig te beantwoorden. In dit hoofdstuk wordt niettemin een zo goed mogelijk onderbouwde schatting gepresenteerd van de omvang van de import van illegale handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden in Nederland. Op basis van de voorgaande hoofdstukken kan een aantal saillante lijnen worden onderscheiden, aan de hand waarvan het mogelijk wordt een beeld te schetsen van de wereld waarin vuurwapensmokkelaars en –handelaren opereren. Deze schets vormt op zijn beurt de basis voor schattingen van de omvang van de smokkel.

Om te beginnen wordt in dit hoofdstuk ingegaan op mate van georganiseerdheid van de smokkelaars van handvuurwapens, in vergelijking met degenen die zich met andere criminele activiteiten bezighouden. In de tweede plaats komt de combinatie van andere criminele activiteiten, met name de handel in drugs en de smokkel van vuurwapens voortdurend uit het empirische materiaal naar voren. Reden om aan dit verband nadere aandacht te besteden. In het verlengde daarvan kan de vraag worden gesteld welke financiële winsten kunnen worden behaald met de smokkel van handvuurwapens, gegeven de schaal waarop deze smokkel

plaatsvindt en de verdiensten die met de handel in drugs kunnen worden bereikt. Tot slot kan het vraagstuk van de omvang van de vuurwapensmokkel worden benaderd door de afzetmarkt te beschouwen. Niet vergeten mag immers worden dat het in Nederland binnenbrengen van een grote partij handvuurwapens één ding is. De vuurwapens afzetten binnen een kring van personen die de leverancier bij eventuele aanhouding niet zullen verraden aan de politie is echter een andere zaak.

5.2 Financiële opbrengsten van vuurwapensmokkel

Het basisprincipe van georganiseerde criminaliteit is dat de betrokkenen zich primair laten leiden door financieel winstbejag. Het gedrag van criminele organisaties wordt ook in de wetenschappelijke literatuur primair in deze termen verklaard¹¹⁹. Het is echter de vraag of deze economische principes ook volledig toepasbaar zijn op het specifieke terrein van de vuurwapenhandel. In het vervolg van deze paragraaf gaan we op die vraag nader in.

De vraag die gesteld kan worden bij de handel in illegale vuurwapens is: wat levert het de betrokken crimineel op in vergelijking tot de risico's die genomen moeten worden? De gangbare prijs van een pistool op de criminele markt bedraagt tussen de €700 en €900, zo blijkt bijvoorbeeld uit de zaak JOGO, maar ook uit verklaringen van aangehouden verdachten¹²⁰. De inkoopsprijzen die door de verdachten werden genoemd in de zaak N. liggen nauwelijks lager (1400DM). Het is mogelijk dat de stuksprijzen bij grotere partijen, zoals in de zaak JOGO lager liggen. De prijzen in Tsjechië zouden bijvoorbeeld slechts om en nabij de 300 dollar bedragen voor een pistool. Wanneer de kosten van transport (koeriers) en de distributie in Nederland in aanmerking worden genomen (ook de tussenpersonen moeten immers worden betaald, evenals degene die de vuurwapens opslaat, et cetera), zijn de te behalen winsten relatief beperkt. Op een partij van 100 pistolen, zoals in de JOGO-zaak, kan de totale winst voor de importeur worden geschat op €25.000 – 50.000. In vergelijking daarmee wordt door de politie geschat dat een relatief eenvoudige hennepkwekerij van tien vierkante meter, per oogst een winst van om-

119 Fijnaut e.a.: 1996, pp 25-26.

120 Zie A.C. Spapens en M.Y. Bruinsma: 2002.

streeks € 10.000 oplevert, terwijl de strafmaat beperkt is.¹²¹ De winst op de handel in synthetische drugs is in potentie nog veel groter. Uit een zaak die werd onderzocht door de regiopolitie Limburg-Noord kwam bijvoorbeeld naar voren dat per pil sprake kan zijn van een waardestijding van € 7 tussen 'groothandel' en eindgebruiker wanneer die naar een ander Europees land wordt gesmokkeld. Aangezien deze pillen in omvangrijke partijen kunnen worden gesmokkeld en relatief eenvoudig te verbergen zijn (30.000 pillen passen in een autoband), zijn de criminele winsten die met dit type handel kunnen worden behaald aanzienlijk groter. Daarbij komt dat handvuurwapens duurzame goederen zijn: eenmaal aangeschaft hoeven ze doorgaans niet op korte termijn te worden vervangen, terwijl bij gebruikers van pillen doorgaans sprake is van regelmatige behoefte.

Wanneer de concrete zaken die in het vorige hoofdstuk werden beschreven worden beschouwd valt op dat handelaars in vuurwapens zich bezig lijken te houden met meer criminele activiteiten dan vuurwapens alleen. De importeur in de zaak JOGO, hield zich volgens de politie ook bezig met de smokkel van drugs en grondstoffen voor synthetische drugs. Ook Aleksander N. was actief in de soft-drugswereld en probeerde ook illegaal geproduceerde merkspijkerbroeken te smokkelen. Ook in de andere beschreven casussen is sprake van een breder pakket van criminele activiteiten, naast vuurwapensmokkel. Alleen Stevan B. in de zaak Condor vormt een uitzondering die zich exclusief met de smokkel van handvuurwapens bezighield.

Bij het plegen van georganiseerde criminaliteit kunnen naast economische motieven ook andere doelstellingen aan de orde zijn. Allerlei niet-rationele determinanten zijn evenzeer van belang. Zoals Bovenkerk beschrijft blijkt uit de empirische studie van misdaadorganisaties dat concrete handelingen vaak eerder zijn ingegeven door het beschermen van eer, door avonturisme, aanhankelijkheid, opwinding, trots, de zucht anderen te domineren en nog meer¹²². Vuurwapens kunnen in dit licht worden geplaatst: zij vervullen in de criminele wereld mede een rol als statussymbool. Dit komt op twee manieren tot uitdrukking. In de eerste plaats is een vuurwapen voor iemand die in de criminele wereld actief is evenzeer een attribuut als andere zaken die kunnen dienen om succes uit te stralen, zo komt

121 Steun en informatiepunt Drugs en Veiligheid, Verslag symposium (on)mogelijkheden experimenten achterdeur, 13 januari 2000.

122 Bovenkerk F.: 2001, p. 216.

uit interviews met gedetineerden en politiemensen naar voren. 'Een Zonnebank-wijffie, een Ster (Mercedes Benz) en een pistool zijn de dingen die je als crimineel gewoon moet hebben om serieus te worden genomen', aldus een politiemans.

De verwevenheid van de drugswereld en de wereld van vuurwapenhandel, en ook de smokkel van handvuurwapens en drugs komt op allerlei manieren uit opsporingsonderzoek, uit inzichten van deskundigen en uit internationale literatuur naar voren. De verwevenheid tussen drugs en vuurwapens kent uiteenlopende gezichten. In de eerste plaats wordt de handel in drugs gebruikt om de aankoop van vuurwapens te financieren ten behoeve van een bevrijdingsstrijd. Organisaties die hiermee in verband gebracht worden zijn bijvoorbeeld de Koerdische PKK, het Kosovaarse Bevrijdingsleger (KLA) en de voormalige Noordelijke alliantie in Afghanistan. In de genoemde gevallen betreft het smokkel van allerlei typen vuurwapens op grote schaal. Er is derhalve geen directe relatie met de smokkel van handvuurwapens ten behoeve van het criminele circuit.

In de tweede plaats neemt iemands status in de criminele wereld toe wanneer hij handelt in vuurwapens. 'Iedereen handelt in drugs, alleen de grote jongens doen in vuurwapens', zo is het beeld in het wereldje, aldus één van de geïnterviewde gedetineerden. Een beeld dat overigens niet altijd conform de werkelijkheid hoeft te zijn, zoals blijkt uit het vorige hoofdstuk

Ten derde vervullen vuurwapens in de drugswereld een functionele rol. Vuurwapens zijn noodzakelijk om de 'externe veiligheid' te waarborgen. De handel in vuurwapens biedt daarbij, naast een verhoging van status als crimineel, ook een mate van extra bescherming. Enerzijds vormt het een extra zekerheid tegen rip-offs, anderzijds blijken collega-criminelen, wanneer ze worden aangehouden door de politie, veel minder snel geneigd belastende verklaringen af te leggen. De reden is dat handelaars in vuurwapens als 'gevaarlijker' worden gezien dan 'gewone' handelaars in drugs. Al met al lijken economische motieven, gegeven de geschatte financiële opbrengsten, derhalve minder doorslaggevend voor handelaars in illegale handvuurwapens dan de overweging dat dit type activiteiten extra status en 'bescherming' met zich mee lijkt te brengen.

5.3 Het netwerk van de vuurwapenhandel vanuit het voormalige Oostblok

De in de voorgaande paragrafen geschetste zaken zijn voor een belangrijk deel met elkaar verweven. Zij kennen elkaar, of werken in sommige gevallen direct met elkaar samen. Tussen de verschillende handelaars is sprake van los-vaste verbanden. Men werkt met elkaar samen wanneer dat zo uitkomt. Stanoje M. uit de zaak Route66 onderhield bijvoorbeeld contacten met Aleksander N. over de levering van vuurwapens. Op zijn beurt betrok N. zowel vuurwapens van zijn collega-importeur Vladimir M. als direct van leveranciers in Kroatië. Een vergelijkbaar beeld komt naar voren uit de zaak JOGO, waarin Rade K. zijn eigen smokkellijn exploiteerde en daarnaast (tijdelijk?) in dienst van Marko M. optrad¹²³. Hoewel degenen die betrokken zijn bij de smokkel van handvuurwapens vanuit het voormalige Joegoslavië voor een belangrijk deel met elkaar in verband gebracht kunnen worden, is van een samenhangende criminele organisatie echter geen sprake¹²⁴. Uit de beschikbare informatie komt naar voren dat de netwerken die zich bezighouden met de smokkel van handvuurwapens vanuit de voormalige Oostbloklanden vooral in de politieregio's Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond actief zijn en in mindere mate in de regio's Limburg-Zuid en Utrecht. Alleen uit deze regio's komen concrete opsporingsonderzoeken naar voren die betrekking hebben op de smokkel van handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden. Voorts worden de steden Amsterdam, Rotterdam en Heerlen ook in verklaringen van verdachten specifiek genoemd als de plaatsen waar vuurwapens die in Oostbloklanden zijn geproduceerd werden verkregen.

Validiteit van het beeld

Of de beschikbare informatie een volledig beeld geeft van de vuurwapensmokkel vanuit het voormalige Oostblok kan op twee manieren ter discussie worden gesteld. In de eerste plaats hebben alle concrete casussen, uitgezonderd de zaak Condor, betrekking op de smokkel van vuurwapens vanuit Kroatië en niet op

123 Het feit dat veel van de achternamen van de betrokkenen met M. beginnen betekent niet dat er sprake is van eventuele familiebanden. Het gaat in alle gevallen om verschillende familienamen.

124 Voor een deel vloeit het geschetste beeld voort uit het feit dat de opsporingsonderzoeken die werden beschreven deels in elkaars verlengde lagen. Op basis van de informatie uit de zaak tegen Aleksander N., ook de zaken tegen Vladimir M. kon worden gestart, die op zijn beurt weer leidde tot informatie over de smokkelaars die in Aalsmeer werden aangehouden. Andere verbanden komen echter meer toevallig uit diverse opsporingsonderzoeken naar voren.

andere voormalige Oostbloklanden waaruit handvuurwapens mogelijk worden gesmokkeld. In de tweede plaats liggen sommige zaken in elkaars verlengde, zoals Route66, de zaak N. en de vervolgen daarop. Het betreft derhalve een netwerk dat een zekere samenhang vertoont, waarbij uiteraard de mogelijkheid bestaat dat onafhankelijk hiervan opererende netwerken buiten beeld van de politie blijven.

Tegen die feiten kunnen echter eveneens diverse argumenten worden ingebracht. Ten eerste is de verwevenheid tussen degenen die zich met vuurwapensmokkel vanuit Kroatië bezighouden niet alleen terug te voeren op het feit dat de uitgevoerde onderzoeken in elkaars verlengde liggen. Er blijken immers ook verbanden aanwezig te zijn met zaken (JOGO) die volkomen los staan van de zaken Route66, N. en de vervolgen daarop. Ten tweede komt uit informatie van de politie een mogelijke verwevenheid naar voren tussen de leveranciers van handvuurwapens in Kroatië. Dit maakt het aannemelijker dat ook de smokkelaars met elkaar in contact staan (dergelijke contacten zouden immers door de leveranciers relatief gemakkelijk tot stand kunnen worden gebracht). Een laatste opmerkelijk feit is de schijnbare scherpe daling van het aantal HS-pistolen dat in Nederland in beslag genomen wordt, sinds 2000. Het is niet onmogelijk dat de Nederlandse politie in een aantal opeenvolgende opsporingsonderzoeken sinds 1998 een substantiële slag heeft weten toe te brengen aan groeperingen die vuurwapens vanuit Kroatië smokkelen.

Hoewel op basis van het voorafgaande niet kan worden gesteld dat de politie zicht heeft op alle mogelijke dadergroepen die zich bezighouden met de smokkel van vuurwapens vanuit Kroatië naar Nederland, is het niettemin onwaarschijnlijk dat er nog andere, volkomen onafhankelijk van de beschreven criminele groeperingen opererende dadergroepen actief zijn in de genoemde politieregio's. Overigens bevatten diverse casussen nog 'restinformatie' die een startpunt zou kunnen vormen voor opsporingsonderzoeken naar dergelijke dadergroepen.

De smokkel van handvuurwapens vanuit Klein-Joegoslavië is voor zover bekend, het werd al eerder aangestipt, tot stilstand gekomen. De verklaring hiervoor is het feit dat de productie van handvuurwapens in dit land is gestopt sinds 1999. Op basis hiervan kan worden geconcludeerd dat in Nederland geen dadergroepen (meer) actief zijn die zich bezighouden met de smokkel van vuurwapens vanuit Klein-Joegoslavië.

Tsjechië en Hongarije

De belangrijkste 'open vraag' betreft de mogelijkheid van smokkel van handvuurwapens vanuit Tsjechië en in mindere mate Hongarije. Het aantal in Nederland aangetroffen handvuurwapens dat geproduceerd is in Tsjechië is substantieel, zoals in hoofdstuk 4 reeds naar voren kwam. Ook in Duitsland vormen Tsjechische vuurwapens een belangrijk deel van de uit het voormalige Oostblok afkomstige handvuurwapens¹²⁵. In een interview heeft een Tsjechische politiefunctionaris aangegeven dat het feit dat Tsjechië een belangrijke producent van handvuurwapens (en ook explosieven) is, met zich meebrengt dat de illegale markt gedomineerd wordt door het inheemse product. Met name Duitse criminelen zouden Tsjechische pistolen van alle soorten, machinepistolen en explosieven goedkoop inkopen in Tsjechië¹²⁶. De veronderstelling ligt voor de hand dat Nederlandse criminele groeperingen datzelfde zouden kunnen doen.

Twee zaken zijn echter opmerkelijk. Ten eerste is in geen van de opsporingsonderzoeken die in het kader van het onderhavige onderzoek onder de loep zijn genomen, sprake van in Tsjechië geproduceerde pistolen. Wel worden in Nederland regelmatig machinepistolen van het model Skorpion in beslag genomen die door vanuit Kroatië opererende groeperingen zijn gesmokkeld. Ten tweede komt uit onderzoek naar vuurwapenbezit in Nederland naar voren dat in Tsjechië geproduceerde pistolen bij een breed scala van verdachten worden aangetroffen. Dit in tegenstelling tot pistolen van het merk HS, die voornamelijk in Turkse en Joegoslavische kringen opduiken¹²⁷. Uit de informatie die in het onderhavige onderzoek werd verzameld komen vrijwel geen harde aanwijzingen naar voren over de wijze waarop pistolen van het type CZ naar Nederland worden gesmokkeld en welke criminele groeperingen daarbij betrokken zijn. Slechts één koerier werd in aangehouden met zes CZ-pistolen en revolvers in de auto. Dit gebeurde in 2001 aan de Sloveens-Kroatische grens. Het is echter niet duidelijk of de vuurwapens ook uit dat land gesmokkeld werden of dat Kroatië slechts als transitoland werd gebruikt. Per saldo kan derhalve worden geconcludeerd dat in Nederland geen zicht bestaat op de mogelijkheid dat criminele groeperingen vanuit Tsjechië vuurwapens smokkelen, maar dat dit zeker niet kan worden uitgesloten.

125 Sagramoso: 2001, p. 17.

126 Sagramoso: 2001, p. 29, informatie verkregen tijdens een interview met een Tsjechische politiefunctie-
functionaris in 1999.

127 Spapens A.C. en M.Y. Bruinsma: 2002.

Gericht opsporingsonderzoek door de Nederlandse politie zou daarover meer duidelijkheid kunnen verschaffen.

Het beeld met betrekking tot in Hongarije geproduceerde vuurwapens is hiermee enigszins vergelijkbaar. Ook hier geldt dat Hongaarse pistolen een breed scala van afnemers kennen in Nederland. Tevens is het onbekend hoe deze wapens, van het merk FEG, Nederland binnen zijn gekomen. Er zijn geen voorbeelden van inbeslagnames van meer dan één in Hongarije geproduceerd vuurwapen tegelijk of van opsporingsonderzoek naar vuurwapensmokkel waarin wapens van het merk FEG zijn aangetroffen. Het aantal pistolen van dit merk dat in Nederland jaarlijks in beslag wordt genomen is relatief klein (enkele tientallen), maar het aantal lijkt wel groeiende. Ook hier geldt dat concreet opsporingsonderzoek door de politie zal moeten uitwijzen wie verantwoordelijk is voor de smokkel van in Hongarije geproduceerde vuurwapens.

5.4 De afzetmarkt voor illegale handvuurwapens

De mate waarin illegale handvuurwapens in Nederland worden geïmporteerd kan tot slot worden benaderd door de omvang van de potentiële afzetmarkt in kaart te brengen. Deze afzetmarkt is in de Europese Unie relatief beperkt van omvang. Sagramoso concludeert bijvoorbeeld dat 'Public order and policing in the EU is robust and by large, individuals do not feel the need to possess weapons for personal protection. Consequently the demand for weapons, especially those which cannot be easily concealed, remains relatively low'¹²⁸. Nederland kent voorts geen actieve terroristische groeperingen zoals bijvoorbeeld Ierland (IRA), Spanje (ETA) en Frankrijk (Corsica) die behoefte kunnen hebben aan grotere aantallen of zwaardere wapens. De consequentie hiervan is dat de behoefte aan vuurwapens beperkt blijft tot het criminele circuit¹²⁹.

128 Sagramoso D.: 2001, p. 6. Dit beeld komt terug in de studies die zij maakt van afzonderlijke West-Europese landen, in casu Groot-Brittannië, Nederland, Duitsland en Italië.

129 Deze overwegingen zijn uiteraard alleen van belang wanneer de vuurwapens in Nederland afgezet dienen te worden. Wanneer sprake is van transitohandel, met bestemming buitenlandse conflicten, landen waar sprake is van grote maatschappelijke onveiligheid of het ontbreken van justitieel en politieel gezag, geldt dit alles uiteraard niet.

Ofschoon het volgens informatie van de politie gebruikelijk is dat binnen het criminele circuit veel onderling wordt gepraat, zeker ook als het over vuurwapens gaat, kan niet worden gesteld dat sprake is van een 'open markt'. Informatie over de beschikbaarheid van handvuurwapens en de behoefte bij afnemers kan slechts in een relatief beperkte kring veilig worden uitgewisseld. Uit het onderzoek naar vuurwapenbezit en -gebruik komt naar voren dat een vertrouwensbasis binnen de vuurwapenhandel een belangrijke rol speelt. Er wordt niet of nauwelijks geleverd aan onbekenden, vanwege het risico op aanhouding door de politie. Vuurwapenhandelaren bedienen hun eigen criminele relaties, personen die direct in verband staan daarmee en zogenaamde kleinhandelaren (of collega-handelaren).

De gevolgtrekking die hieruit voortvloeit is dat de omvang van het netwerk waarover een vuurwapensmokkelaar beschikt, bepalend is voor diens afzetmogelijkheden. Gelijktijdig neemt echter de kans op ontdekking door de politie toe naarmate het netwerk groter wordt. Deels kan dit worden ondervangen door te werken met tussenhandelaren. De relatief geringe winstmarge die op handvuurwapens kan worden behaald voorkomt echter dat een sterk gelaagd distributienetwerk kan worden gevormd. Uit de onderzochte cases blijkt dat hooguit sprake is van één tussenlaag tussen smokkelaar en afnemer en dat degene die de vuurwapens importeert zelf ook nog rechtstreeks in contact staat met afnemers. Consequentie is dat het netwerk waaraan 'veilig' kan worden geleverd vrij snel verzadigd zal raken, wanneer op relatief grote schaal wordt geïmporteerd.

Wanneer de handelaar toch door blijft gaan met smokkelen is hij welhaast gedwongen meer risico's te nemen door te gaan leveren aan onbekende afnemers of tussenhandelaren. Aangezien de meeste handelaars in vuurwapens zich ook met andere activiteiten binnen het criminele circuit bezighouden ligt op dat moment de keus meer voor de hand om een andere activiteit te zoeken om geld mee te maken. Naar alle waarschijnlijkheid betekent dit dat de handel meer schoksgewijs verloopt. De zaak N. is daarvan een voorbeeld. Ook de andere bekende wapenhandelaren in de beschreven onderzoeken houden er meerdere bezigheden op na en kunnen dus vrij gemakkelijk switchen van de ene naar de andere criminele activiteit. Op basis hiervan kan worden verondersteld dat een handelaar het na de invoer van een partij vuurwapens enige tijd voor gezien houdt. Uit de zaak Route66 komen bijvoorbeeld aanwijzingen naar voren dat in korte tijd een substantiële partij vuurwapens in onderdelen van telkens ongeveer 30 wapens werd gesmokkeld. Dezelfde werkwijze is waarschijnlijk toegepast in de zaak JOGO. Hoewel de partij vuurwapens van omstreeks 100 stuks op één centrale plaats werd

opgeslagen waren wel meerdere koeriers betrokken bij deze zaak. Uit oogpunt van risicospreiding is het ook verklaarbaar dat een grote partij vuurwapens in delen wordt gesmokkeld. De zaak Condor is in dit licht een uitzondering, maar hier zou dan ook sprake zijn geweest van een zekere paniek bij de verdachte omdat hij zijn leverancier in Servië dreigde kwijt te raken. Om die reden nam hij in één lading zoveel mogelijk wapens mee.

Een andere mogelijkheid is dat een vuurwapenhandelaar met regelmaat kleine partijen vuurwapens importeert in plaats van grote zendingen. Zo blijkt uit het onderzoek naar vuurwapenbezit en -gebruik dat de criminele vraag naar vuurwapens moeilijk te voorspellen valt¹³⁰. Wanneer in het criminele circuit iemand een vuurwapen wil hebben, wil hij dit op korte termijn, dat wil zeggen binnen hooguit enkele dagen¹³¹. In logistieke termen betekent dit dat de handelaar altijd een aantal vuurwapens op voorraad moet hebben. Het aanleggen van grote voorraden is voor de smokkelaar echter niet aantrekkelijk. In de eerste plaats kan dit eerder de aandacht van de politie trekken, maar ook van collega-criminelen die vervolgens de spullen kunnen stelen of rippen.

De voor de hand liggende oplossing is ofwel het frequent aanvullen van een kleine voorraad, door middel van kleinschalige transporten, ofwel een 'just-in-time' politiek, waarin direct een aantal vuurwapens kunnen worden opgehaald bij een leverancier in het buitenland wanneer de noodzaak zich voordoet. Gegeven het feit dat een smokkel toch wel enige organisatie en afstemming vergt, die niet altijd even gemakkelijk verloopt, zoals bijvoorbeeld in de zaak N. naar voren komt, ligt het eerste het meest voor de hand.

5.5 De omvang van de import van illegale handvuurwapens vanuit het voormalige Oostblok

Hiermee komen we toe aan de beantwoording van de belangrijkste vraag van het onderzoek. Wat is de geschatte omvang van de hoeveelheid handvuurwapens dat illegaal vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland wordt gesmokkeld. In het voorgaande hoofdstuk is een aantal piketpalen geslagen die behulpzaam kunnen

130 Spapens A.C. en M.Y. Bruinsma: 2002.

131 Ibid.

zijn bij het formuleren van een zo goed mogelijk onderbouwd antwoord op deze vraag.

Allereerst is nagegaan wat de opbrengsten van handel in handvuurwapens zijn. Geconcludeerd is dat de financiële verdiensten aanzienlijk lager zijn dan de opbrengsten van drugshandel. Wanneer een crimineel zich bezighoudt met de smokkel van en handel in vuurwapens levert dit vooral status op in het criminele milieu. Er is echter geen dwingende noodzaak om die te onderstrepen door vele honderden vuurwapens te importeren. Een kleine maar regelmatige stroom volstaat daarvoor evengoed. Een natuurlijke beperking wordt in dit verband gevormd door de omvang van de afzetmarkt. Die afzetmarkt wordt door twee belangrijke factoren ingeperkt. Ten eerste beperkt de omvang van het betrouwbare netwerk van bekenden de hoeveelheid vuurwapens die door een smokkelaar zonder grote risico's op ontdekking door de politie kunnen worden verhandeld. Ten tweede beperkt de relatief kleine winst die op handvuurwapens kan worden behaald de mogelijkheden om een omvangrijk distributienetwerk op te zetten. Het gevolg is, ook al omdat vuurwapens een duurzaam goed vormen, dat een afzetmarkt relatief snel verzadigd zal raken. De smokkel van handvuurwapens verloopt hierdoor waarschijnlijk sterk wisselend, afhankelijk van de snelheid waarmee de afnemers hun vuurwapens weer kwijtraken en moeten vervangen, of de mate waarin de handelaar zijn netwerk van tussenhandelaren kan aanvullen of verversen.

De politie kan op basis van de inbeslagnamegegevens vaststellen dat jaarlijks 400 à 500 illegale vuurwapens worden aangetroffen die in een voormalig Oostblokland zijn geproduceerd, of uit een dergelijk land zijn gesmokkeld. De smokkelnetwerken die in kaart gebracht zijn door de politie leverden per jaar omstreeks 300 vuurwapens die afkomstig waren uit een voormalig Oostblokland¹³². Hoe compleet is echter het zicht op de smokkelnetwerken vanuit voormalige Oostbloklanden? Geconcludeerd kan worden dat het beeld dat de Nederlandse politie heeft van de smokkel vanuit Kroatië redelijk te noemen is. Naar een aantal van deze groeperingen is onderzoek gedaan en op basis van restinformatie zou nader onderzoek kunnen worden gestart naar andere dadergroepen die vuurwapens vanuit dit land smokkelen. Voormalig Joegoslavië blijkt niet meer relevant als bronland voor illegale vuurwapens. Criminele groeperingen die vuurwapens smokkelen die zijn geproduceerd in vooral Tsjechië en in mindere mate Hongarije

132 Deze hoeven overigens niet allemaal in beslag te zijn genomen. Het gaat hierbij ook om aanwijzingen over reeds aan afnemers doorgeleverde vuurwapens.

vormen thans de belangrijkste blinde vlek. Vooral naar deze groepen zou gericht opsporingsonderzoek welkom zijn.

Wanneer wordt uitgegaan van het aantal handelaren in vuurwapens dat in Nederland potentieel actief is kan een eerste schatting worden gemaakt van het aantal vuurwapens dat zij jaarlijks naar Nederland smokkelen. Het exacte aantal importeurs kan op basis van het onderzoek uiteraard niet met zekerheid worden achterhaald. Op basis van het uitgevoerde opsporingsonderzoek in de regio's Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond en de verwijzingen naar mogelijk nog actieve importeurs in de desbetreffende dossiers kan worden vastgesteld dat ongeveer een tiental importeurs actief is met vuurwapensmokkel vanuit Kroatië. Gegeven het aantal inbeslagnames van handvuurwapens die geproduceerd zijn in andere voormalige Oostbloklanden is een vergelijkbaar aantal importeurs actief met de smokkel vanuit deze landen, aangenomen dat de werkwijze van deze criminele groeperingen vergelijkbaar is. Op basis van de deze overwegingen kan voorzichtig worden verondersteld dat het aantal centrale figuren dat zich op enig moment actief bezighoudt met de import van vuurwapens vanuit het voormalige Oostblok zo'n 15 - 25 personen bedraagt. Met de nodige slagen om de arm kan het aantal vuurwapens dat zij in het criminele circuit kunnen brengen, met als herkomst het voormalige Oostblok, worden geschat op 2000 à 4000 per jaar.

Een tweede invalshoek voor een schatting is gebaseerd op het aantal in beslag genomen vuurwapens dat een voormalig Oostblokland als herkomst heeft. Aan de hand hiervan kan het aantal niet in beslag genomen vuurwapens worden geschat. De politie in verschillende West-Europese landen hanteert op basis van ervaringsgegevens hiervoor de zogenaamde 'tien procentsregel'¹³³. Deze regel houdt in dat van elke partij gesmokkelde vuurwapens uiteindelijk ongeveer tien procent door de politie in beslag wordt genomen¹³⁴. Op basis van deze regel zou kunnen worden

133 Interview met Nederlandse politiefunctionaris. Zie ook: Sagramoso D.: 2001, waaruit blijkt dat deze vuistregel ook in andere West-Europese landen door de politie wordt gehanteerd.

134 Waarmee overigens niet is gezegd dat de overige 90 procent nog altijd in illegaal bezit is. Criminelen laten ook regelmatig vuurwapens 'verdwijnen' nadat er een delict mee is gepleegd. In een interview ten behoeve van het onderhavige onderzoek verklaarde een overvaller bijvoorbeeld dat hij voor elke overval een nieuw vuurwapen kocht en dit na afloop telkens liet verdwijnen om het aantal mogelijke aanwijzingen voor de politie zo klein mogelijk te maken (hij vernietigde overigens ook alle gedragen kleding, de gebruikte auto et cetera).

verondersteld dat jaarlijks zo'n 3000 à 4000 illegale vuurwapens in Nederland binnenkomen, afkomstig uit het voormalige Oostblok¹³⁵.

Deze aantallen kunnen tot slot worden vergeleken met een schatting van politiemensen. Een Nederlandse politiefunctionaris schatte in 1999 dat jaarlijks ongeveer 3000 pistolen van het merk HS en Zastava in Nederland worden binnengesmokkeld, afgezien dus van vuurwapens van het merk CZ en andere minder gangbare merken, alsmede van machinepistolen¹³⁶. Op welke hoeveelheden het totaal moet worden geschat is op basis hiervan derhalve onduidelijk.

Als eindconclusie kan dan ook worden gesteld dat het aantal handvuurwapens dat jaarlijks vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland wordt gesmokkeld ligt tussen de 2000 en 4000 exemplaren per jaar.

135 Daarbij rekening houdend met het feit dat bij grotere partijen in beslag genomen vuurwapens doorgaans informatie bekend is over de feitelijke omvang van de partij en derhalve de 10-procentsregel daarop niet van toepassing is. De 57 HS-pistolen in de JOGO zaak maakten bijvoorbeeld deel uit van een partij van 100 en niet van 570 vuurwapens.

136 Sagramoso D.: 2001, p. 16.

6 Conclusies

De doelstelling van het onderzoek is het verschaffen van een zo goed mogelijk inzicht in de omvang van de hoeveelheid illegale wapens die jaarlijks vanuit de voormalige Oostbloklanden in Nederland worden ingevoerd. Daarbij zijn de volgende concrete onderzoeksvragen aan de orde gesteld:

- Hoeveel illegale vuurwapens komen (naar schatting) jaarlijks in Nederland binnen?
- Welk deel daarvan is afkomstig uit voormalige Oostbloklanden?
- In welke mate is daarbij sprake van grootschalige wapentransporten?
- In welke landen zijn de vuurwapens geproduceerd?

In dit hoofdstuk is de beantwoording van de onderzoeksvragen aan de orde. We doen dit in omgekeerde volgorde.

1 Productieland

De eerste vraag is in welke landen de vuurwapens die vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland worden gesmokkeld zijn geproduceerd. Deze onderzoeksvraag blijkt betrouwbaar te beantwoorden. De Nederlandse politie beschikt over adequate informatie over de productie van illegale vuurwapens, aangezien deze doorgaans in eerste instantie legaal zijn geproduceerd. Wanneer sprake is van omgebouwde wapens of merkvervalsingen beschikt de Nederlandse politie over

betrouwbare informatie over het productieland. Slechts de herkomst van volledig illegaal ontworpen en geproduceerde vuurwapens is niet altijd te achterhalen.

De landen die in het onderzoek naar voren komen als productielanden in het voormalig Oostblok, zijn in volgorde van belangrijkheid: Kroatië, Tsjechië, Klein-Joegoslavië (tot 1999) en Hongarije. Daarnaast vermoedt de politie dat in Bulgarije verborgen vuurwapens (met name schietsleutelhangers) worden vervaardigd.

Kroatië is van de voormalige Oostbloklanden verreweg de belangrijkste producent van illegale handvuurwapens die in Nederland in beslag worden genomen door de politie. Daarbij kan onderscheid gemaakt worden in:

- legale productie die 'weglekt' naar het illegale circuit (HS-pistolen).
- semi-legale productie van merkvervalsingen (onder andere machinepistolen UZI, revolvers Smith and Wesson).
- illegale productie en 'recycling' (Walther-Makarov, CZ).
- incidentele partijen van elders geproduceerde vuurwapens die in handen zijn gevallen van Kroatische criminele groeperingen (Beretta 950B).

De wapens die in Nederland in beslag worden genomen zijn doorgaans fabrieks-nieuw. Dit geldt voor alle genoemde productielanden. Ook zijn de meeste vuurwapens in legale productiefaciliteiten vervaardigd. De uitzonderingen worden gevormd door de verborgen vuurwapens (schietsleutelhangers), die illegaal worden vervaardigd en pistolen die zijn 'gerecycled' (Walther-Makarov en deels CZ).

In geval van het 'merk' Walther-Makarov betreft het gedeactiveerde pistolen van Russisch ontwerp die in Kroatië opnieuw geschikt zijn gemaakt voor het verschie-ten van scherpe patronen. Volgens buitenlandse bronnen worden ook pistolen van het merk CZ op deze manier worden behandeld in illegale workshops in Kroatië, maar of dergelijke wapens ook in Nederland zijn opgedoken is niet bekend bij de politie.

2 Grootchaligheid van wapentransporten

De tweede onderzoeksvraag is of de wapentransporten vanuit het voormalige Oostblok grootchalig zijn of niet. De betrouwbaarheid waarmee deze vraag beantwoord kan worden valt als redelijk te kwalificeren. De concrete opsporings-onderzoeken, hoewel relatief klein in aantal, laten een op grote lijnen vergelijkbaar beeld zien. Slechts met betrekking tot de omvang en schaal van de transitohandel

van vuurwapens door Nederland kon weinig relevante informatie worden verkregen.

De smokkel van vuurwapens naar Nederland is in het kader van dit onderzoek op twee punten tegen het licht gehouden: Ten eerste op het punt van de omvang van de afzonderlijke wapentransporten. Ten tweede op de totale hoeveelheden vuurwapens die door afzonderlijke criminele groeperingen worden gesmokkeld en verhandeld. De volgende relevante constatering kunnen worden gedaan.

Ten eerste: tijdens afzonderlijke transporten worden vrijwel altijd partijen van 5 tot 30 vuurwapens per zending vervoerd. Zowel uit opsporingsonderzoek als uit toevallige aanhoudingen bij controles komt deze omvang naar voren. De importeur van de handvuurwapens spreidt het risico van onderschepping door meerdere koeriers in te zetten. De uitzondering hierop is de zaak Condor uit 1996 waarbij 205 fabrieksnieuwe vuurwapens van het merk Zastava werden aangetroffen in een Volkswagenbusje. Geconcludeerd kan worden dat de afzonderlijke transporten doorgaans een relatief kleine schaal kennen.

De tweede constatering is dat dadergroepen in Nederland (doorgaans bestaande uit een centrale 'importeur' en een aantal tussenhandelaren) verantwoordelijk zijn voor de illegale import van grotere hoeveelheden handvuurwapens. Uit de onderzochte zaken komen partijen van 100 – 200 stuks per jaar naar voren. De conclusie luidt dat voor Nederlandse begrippen een dergelijke omvang grootschalig is.

3 Aandeel voormalige Oostbloklanden

De derde onderzoeksvraag is welk deel van de vuurwapens die in Nederland worden binnengebracht afkomstig is uit voormalige Oostbloklanden. Deze vraag kan met een redelijke mate van betrouwbaarheid beantwoord worden. De inbeslagnamegegevens van de politie fungeren als bron om de verhoudingen tussen 'Oostblok en niet-Oostblokwapens' in kaart te brengen. Daarbij moet in aanmerking worden genomen dat de politieregistratie deels onvolledig is en de herkomst van bepaalde typen vuurwapens soms fout wordt gedetermineerd. Met name onjuiste registratie van zogenaamde merkvervalsingen levert onnauwkeurigheden op, omdat de desbetreffende wapens daarmee ten onrechte worden gekwalificeerd als in een westers land geproduceerd. Van de hiervoor in

aanmerking komende typen (Walther, Smith and Wesson, Sig Sauer, Glock, UZI) worden jaarlijks 100 – 150 exemplaren in beslag genomen, waarvan een onbekend deel in werkelijkheid een merkvervalsing kan betreffen. De gepresenteerde cijfers over het aandeel van vuurwapens die afkomstig zijn uit voormalige Oostbloklanden dienen dan ook te worden gezien als een ondergrens.

Hiermee rekening houdend kan worden geconstateerd dat het aandeel van de inbeslaggenomen handvuurwapens afkomstig uit het voormalige Oostblok, in het Nederlandse criminele circuit gestaag is gegroeid van 8 procent in 1993 tot 24 procent in 1997, om daarna redelijk stabiel te blijven op omstreeks 20 procent.

Dit percentage wordt in grote lijnen bepaald door het aantal in beslag genomen pistolen. In het voormalige Oostblok geproduceerde revolvers worden in Nederland in beperkte mate aangetroffen. Voor bepaalde wapentypen gelden echter andere verhoudingen. Zo zijn machinepistolen die in Nederland in het illegale circuit gebruikt worden voor vrijwel 100 procent afkomstig uit voormalige Oostbloklanden. Machinepistolen die een andere herkomst hebben zijn in de meeste gevallen overgebleven uit de Tweede Wereldoorlog en nooit voor criminele doeleinden gebruikt. Ook voor verborgen vuurwapens geldt dat deze voor 100 procent afkomstig zijn uit voormalige Oostbloklanden.

4 Omvang van de smokkel van illegale vuurwapens

De laatste onderzoeksvraag is hoeveel vuurwapens jaarlijks naar Nederland worden gesmokkeld en hoeveel daarvan afkomstig zijn uit voormalige Oostbloklanden. Deze vraag kan slechts bij benadering beantwoord worden. Het beeld dat opsporingsinstanties, zowel in Nederland als in het buitenland, hebben van de feitelijke omvang van het aantal vuurwapens dat naar Nederland gesmokkeld wordt is per definitie fragmentarisch. De Nederlandse politie heeft aan de hand van een aantal concrete opsporingsonderzoeken redelijk zicht op de import van illegale handvuurwapens vanuit het voormalige Joegoslavië (met name Kroatië), zonder overigens te pretenderen dat alle actieve dadergroepen daarbij in beeld zijn gekomen. Het overgrote deel van de vuurwapens die uit Kroatië afkomstig zijn is ook in dat land geproduceerd of gerecycled. Hoe handvuurwapens die zijn geproduceerd in Tsjechië (de tweede grote producent van de in Nederland in beslag genomen vuurwapens) en Hongarije in Nederland terechtkomen is echter niet vanuit opsporingsonderzoek bekend.

Het aantal handvuurwapens dat jaarlijks vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland wordt gesmokkeld is op twee manieren geschat. In de eerste plaats is uitgegaan van de hoeveelheid in beslag genomen vuurwapens. Door de Nederlandse politie (en ook door de politie van andere West-Europese landen) wordt het ervaringsgegeven gehanteerd dat ongeveer 10 procent van het totale aantal handvuurwapens in het criminele circuit op enig moment weer in beslag genomen wordt. Aan de hand van de inbeslagnamecijfers van de uit voormalige Oostbloklanden afkomstige handvuurwapens kan derhalve worden geschat dat het aantal vuurwapens dat jaarlijks illegaal in Nederland wordt geïmporteerd omstreeks 3000 - 4000 bedraagt. Daarbij wordt rekening gehouden met het feit dat in een deel van de gevallen de werkelijke omvang van de gesmokkelde partij bekend is geworden (en de 10 procentregel daarop derhalve niet van toepassing is).

In de tweede plaats is het mogelijk uit te gaan van het geschatte aantal van 15 tot 25 'importeurs' en de gemiddelde structuur en grootte van de dadergroepen die uit de diverse opsporingsonderzoeken naar voren is gekomen. Daaruit kan worden afgeleid dat de gemiddelde omvang van de smokkel in het geval van een gevestigde importeur 100 - 200 vuurwapens per jaar bedraagt. Op basis hiervan kan het aantal vuurwapens dat jaarlijks naar Nederland wordt gesmokkeld worden geschat op 2000 - 4000.

Gegeven de vele onzekerheden die bij deze schattingen een rol spelen wordt zowel de onder- als bovengrens aangehouden bij het maken van een schatting van de omvang van de illegale import. De conclusie van het onderzoek is derhalve dat jaarlijks minimaal 2000 en maximaal 4000 handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland worden gesmokkeld.

Tussen 1998 en 2000 bedroeg het aandeel van illegale handvuurwapens dat afkomstig was uit voormalige Oostbloklanden gemiddeld 22 procent van het totale aantal in beslag genomen handvuurwapens in Nederland. Er zijn geen aanwijzingen dat de herkomst van het vuurwapen invloed heeft op de wijze waarop er gebruik van wordt gemaakt en op de hoeveelheid inbeslagnames door de politie. Op grond hiervan wordt geschat dat het totale aantal handvuurwapens dat jaarlijks naar Nederland wordt gesmokkeld tussen de 9.000 en 18.000 exemplaren bedraagt.

Summary

Policymakers in the field of crime as well as the Dutch police assume that the illicit trafficking of small arms from former Eastern Bloc countries to the Netherlands has increased from the last decade onwards. For this reason a research project has been commissioned by the Dutch Ministry of Justice to investigate how many firearms are annually smuggled into the Netherlands, and how many of those firearms originate from former Eastern bloc countries. Further questions to be answered are in which countries these firearms have been produced and on which scale the illicit trafficking of firearms takes place.

In the first place the information in this report is based upon the registration of the Dutch police of confiscated illegal firearms. Secondly, information gathered during criminal investigation cases, performed by the Dutch police regarding the trafficking of illegal arms from Eastern Bloc countries, was taken into account. Thirdly interviews were held with persons who were convicted for smuggling firearms, as well as interviews with officials from the Dutch police, the Dutch customs, Europol, Interpol as well as other relevant institutions. Finally, international publications dealing with the illicit trafficking of small arms were studied.

This study shows that the most important former Eastern Bloc countries from which firearms are smuggled are Croatia, Yugoslavia (until 1999), the Czech Republic and Hungary. In Croatia firearms are manufactured legally as well as illegally. In the Czech Republic and Hungary, firearms are legally manufactured. An unknown number of these firearms are obtained by criminal groups and smuggled abroad. Arms production in Yugoslavia has been halted since 1999, due

to the bombing of production facilities by NATO. From then on the smuggling of firearms from this country has virtually ceased.

In the Netherlands, 400 – 500 illegal firearms, originating from former Eastern Bloc countries, are confiscated annually. About 20 percent of the total amount of the illegal firearms confiscated has been produced in or smuggled from a former Eastern Bloc country. Machineguns and concealed firearms, seized by the Dutch police, are almost exclusively of Croatian, Czech or Bulgarian produce.

The criminal groups who are responsible for the illegal trafficking of firearms are relatively small. The key figure in these groups is the 'importer'. This person is able to obtain illegal firearms in one of the former Eastern Bloc countries involved, and possesses of a network of middle men in the Netherlands to sell these arms on the criminal market. The actual smuggling is done by couriers. Those are recruited for the occasion in the country from which the firearms are trafficked. They have no knowledge of the structure of the criminal group involved. Batches of 5 – 30 firearms are trafficked by individual couriers.

The profits that are made by means of trafficking firearms are relatively modest, compared to the smuggling or manufacturing of drugs. However, involvement in the illicit trafficking of firearms does increase one's standing in the criminal world. Most of the importers are also involved in other types of criminal activities. It is estimated that 15 – 25 importers are active trafficking illegal firearms from former Eastern Bloc countries to the Netherlands.

The number of illegal firearms that is trafficked annually from former Eastern Bloc countries to the Netherlands can be estimated along two lines.

First the police in the Netherlands (as well as in other Western-European countries) estimate that 10 percent of the total amount of all illegal firearms will ultimately be confiscated. Based on this assumption and the amount of illegal firearms originating from a former Eastern Bloc country that is actually seized, the conclusion can be drawn that annually 3000 – 4000 illegal firearms are imported into the Netherlands.

Secondly, it is estimated that 15 – 25 importers of illegal firearms are active in the Netherlands with regard to former Eastern Bloc countries. The criminal groups that were investigated by the Dutch police have been responsible for the trafficking

of batches of 100 – 200 firearms. Based on the structure and scale of the criminal groups involved, and the time it takes them to sell the firearms on the illegal market, it can be argued that this amount also constitutes the limit of their annual capability. Based on these assumptions it is estimated that 2000 – 4000 firearms are smuggled from former Eastern Bloc countries into the Netherlands each year.

The conclusion of this research is that each year 2000 – 4000 illegal firearms are trafficked from former Eastern Bloc countries to the Netherlands. This adds up to an average of 22 percent of the amount of illegal firearms confiscated in the Netherlands concerning the years 1998, 1999 and 2000. The total amount of illegal firearms that are smuggled into the Netherlands is therefore estimated at 9000 – 18.000 each year.

Geraadpleegde literatuur

- Albini J.L.(1999),
Organized Crime: The National Security Dimension, The George C. Marshall European Center for Security Studies and the Federal Bureau of Investigation, Garmisch-Partenkirchen, Germany.
- Alexe V. (1998),
Albanian terrorists of KLA pay weapon in heroin, July 30, via <http://www.decani.yunet.com>.
- Bialos J (2001),
The Bulgarian Defense Industry, Strategic Options for Transformation, Reorientation & NATO Integration, The Atlantic Council of the United States, Policy Paper, July, p. 10.
- Boutwell J. en M. Klare (2000),
A scourge of small arms, Scientific American, special report, june.
- Bovenkerk F.(2001),
Misdaadprofielen, Meulenhoff Amsterdam.
- Bunt, H. van de, C. Fijnaut en H. Nelen (2001),
Post Fort, Juni 2001, Amsterdam, Tilburg.
- Cillufo F. en G. Salmoiraghi (1999),
And the winner is ... the Albanian Mafia, The Washington Quarterly, 22:4, pp. 21-25.
- Bruin J. en R. Kuiper (2000),
Vuurwapencriminaliteit op basis van het Vuurwapendatasysteem in 2000, Korps Landelijke Politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie, Zoetermeer.

- Bundeskriminalamt (2001),
Lagebild Organisierte Kriminalität Bundesrepublik Deutschland 2000,
 Pressefreie Kurzfassung, Referat OA11, Wiesbaden.
- Bundeskriminalamt (2000),
Lagebild Organisierte Kriminalität Bundesrepublik Deutschland 1999,
 Pressefreie Kurzfassung, Referat OA11, Wiesbaden.
- CRI (1997),
De aard en omvang van vuurwapencriminaliteit in Nederland, periode 1991 – 1995, Korps Landelijke Politiediensten, Divisie Centrale Recherche Informatie.
- CRI (1998),
De aard en omvang van vuurwapencriminaliteit in Nederland, periode 1996 – 1997, Korps Landelijke Politiediensten, Divisie Centrale Recherche Informatie.
- Dyer S en G. O'Callaghan (1998),
Combatting illicit light weapons trafficking: developments and opportunities,
 British American Security Information Council, London/Washington,
 (<http://www.basicint.org>)
- Ensing R. (1995),
Rapportage wapenhandel uit het voormalige Oostblok, Politie Haaglanden,
 1995.
- European Committee on crime problems (CDPC) (2000),
Report on the Organised Crime Situation in Council of Europe Member States – 1999, Council of Europe, Strasbourg, December.
- Finkenauer J. en Y. Voronin (2001),
The Threat of Russian Organized Crime, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Washington, june.
- Fijnaut C.J.C.F., F. Bovenkerk, G.J.N. Bruinsma en H.G. van de Bunt (1996),
Eindrapport Georganiseerde Criminaliteit in Nederland, Tweede Kamer,
 24072, nr. 16, Sdu Uitgevers, 's-Gravenhage.
- Fijnaut C.J.C.F. (1998),
Corruption and organised crime in states in transition (Octopus), addressed
 to the government of Hungary, Joint project between the Commission of the
 European Communities and the Council of Europe, 13 March.

- Fijnaut C.J.C.F.(1998),
Corruption and organised crime in states in transition (Octopus), addressed to the government of the Czech Republic, Joint project between the Commission of the European Communities and the Council of Europe, 18 September.
- Fleishman J. (2000),
Bulgarian weapons flow to the bloodshed, The Philadelphia Inquirer, July 4, 2000.
- Fuzes O. (2001),
East-Bloc connections fuel war, Népszabadság, April 21.
- Gilmore W. (1998),
Corruption and organised crime in states in transition (Octopus), addressed to the government of Croatia, Joint project between the Commission of the European Communities and the Council of Europe, 24 February 1998.
- Human Rights Watch (2001),
No Questions Asked: The Eastern Europe Arms Pipeline to Liberia, November 15, 2001. <http://www.hrw.org/backgrounders/arms/liberia-1115.htm>
- Human Rights Watch (1999),
Bulgaria: Money Talks, Arms Dealing with Human Rights Abusers, April 1999, Vol. 11, No 4. (D).
- Human Rights Watch (1995),
Arming Rwanda 1994 en Rearming with impunity, via <http://www.hrw.org>.
- Husken M. (2000),
Deals met justitie, Meulenhoff Amsterdam.
- International Crime Threat Assessment (2000),
 15 December 2000, via <http://www.whitehouse.gov>.
- International Crisis Group (2001),
Albania: The State of the Nation 2001, ICG Balkans Report N° 111, Tirana/Brussels, 25 May 2001.
- Korps Landelijke Politiediensten (2001),
 NRI, *Operation Arrow, vuurwapencriminaliteit*, KLPD, juni 2001, p. 29.
- Lampe K. von (1995),
 Understanding organised crime in Germany, via <http://people.freenet.de/kvlampe/IALEtrn1.htm>.

- Loof Y., M. Plantinga, F Govers en M. Scholtes (1999),
Strategisch onderzoek vuurwapencriminaliteit in de regio Amsterdam-Amstelland, september, Bureau Recherche Informatie, Amsterdam.
- Komlenovic U. (1997),
Crime and Corruption after Communism, State and mafia in Yugoslavia, East European Constitutional Review, Volume 6, Number 4, Fall, Feature.
- Krause K. (2000),
Small arms and light weapons: proliferation processes and policy options, Department of Foreign Affairs and International Trade, Canada, July.
- National Criminal Intelligence Service (2001),
UK Threat Assessment 2001, London
- National Criminal Intelligence Service (2000),
United Kingdom Threat Assessment 2000, Unclassified Summary, may.
- Nations Unies, Conseil de sécurité (2001),
Lettre datée du 26 octobre 2001, adressée au Président de Conseil de sécurité par le Président du Comité du Conseil de sécurité créé par la résolution 1343 concernant le Libéria, S/2001/1015.
- Sagramoso D. (2001),
The Proliferation of Illegal Small Arms and Light Weapons in and around the European Union, Centre for Defence Studies, Kings College, University of London July.
- Savona E. (1998),
Corruption and organised crime in states in transition (Octopus), addressed to the government of Slovenia, Joint project between the Commission of the European Communities and the Council of Europe, 5 March.
- Savona E. (1998),
Illicit trafficking in arms, nuclear material, people and motor vehicles. The most important things we have learnt and priorities for future study and research, Transcrime, Working Paper n. 23, may 1998.
- Small Arms Survey (2001),
 via <http://www.smallarmssurvey.org>.
- Spapens A.C. en M.Y. Bruinsma (2002),
Vuurwapengebruik, -bezit en -handel in Nederland 1998 – 2000, IVA Tilburg (werktitel, in voorbereiding).

- Tweede Kamer (1999),
Opsporing in Uitvoering, Rapport van de Tijdelijke commissie evaluatie opsporingsmethoden, SdU Uitgevers.
- United Nations (1997),
Report of the panel of Governmental Experts on Small Arms, United Nations document A/52/298, 27 August.
- United Nations General Assembly (1999),
Small Arms, Report of the Secretary-General, 24 September 1999, A/54/404.
- United Nations (2002),
Report of the Panel of Experts to the United Nations on Sierra Leone, December.
- United Nations (2001),
Report of the United Nations Conference on the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects, New York, 9-20 July.
- Weisfeld E., G. Bikker, N. Been (2000),
Analyse Vuurwapencriminaliteit in de regio Utrecht, regiopolitie Utrecht, februari.
- Wood. B. en J. Peleman
The Arms Fixers, Controlling the Brokers and Shipping Agents, BASIC, NISAT en PRIO, via <http://www.nisat.org/publications>.
- Xhudo G. (1996),
Men of Purpose: The Growth of Albanian Criminal Activity, in: Transnational Organised Crime, Volume 2, Spring, Number 1, pp. 1- 20.

Bijlagen

Bijlage 1

LIJST VAN INFORMANTEN

De volgende instanties zijn in het kader van het onderzoek benaderd door middel van (telefonische) interviews en/of het opvragen van documentatie. Wanneer personen zijn genoemd is een (telefonisch) interview afgenomen. In de overige gevallen is schriftelijk materiaal opgevraagd.

ECD/FIOD

A. Denkers, hoofd Afdeling Analyse en Research
T. Konings, hoofd Afdeling Opsporingsinformatie

Centrale Dienst In –en Uitvoer

W.R. Dikkens, beleidsmedewerker Afdeling Uitvoer

Europol

P. Suikerland, coördinator Dutch Desk Europol

Interpol

L. Kersbergen, medewerker Directie Recherche, Bureau Sirene

KLPD/NRI

J. de Bruin, H. Ham en R. Kuijper, medewerkers Landelijk Bureau Wapens en Munitie

Binnenlandse Veiligheidsdienst

mevr. Havinga, afdeling Interne en Externe Communicatie (contactpersoon namens BVD, vragen zijn intern uitgezet)

Ministerie van Justitie

M. Stupar, beleidsmedewerker Directie Bestuurszaken

Ministerie van Buitenlandse Zaken

S. Smit, beleidsmedewerker Afdeling DVB / WW

Bundeskriminalamt

Referat OA34

Policie České Republiky, Criminal Investigations Department

Division for Organized Crime

Regiopolitiekorpsen

Regiopolitie Groningen, W. de Haan, Z.G.C.

Regiopolitie Friesland, J. Jissink, dienst recherche

Regiopolitie Drenthe, M. van Zanten, divisie recherche

Regiopolitie IJsselland, H. Schoonderbeek, regionale recherche RBWM

Regiopolitie Twente, A.A. van Dijk, District Twente Zuid, DRUWA

Regiopolitie Noord- en Oost Gelderland, J. Bogard, Divisie Operationale Ondersteuning (JIC)

Regiopolitie Gelderland Midden, E.F.J. Elbers, RBWM.

Regiopolitie Gelderland-Zuid, J.J.G. Teunissen, Regionale Infodesk

Regiopolitie Utrecht, G. Bikker, RWBM/Divisie Recherche

Regiopolitie Noord-Holland-Noord, M. Kool, Infodesk, afdeling misdaadanalyse

Regiopolitie Zaanstreek-Waterland, P. Tjeertes, RBWM

Regiopolitie Kennemerland, P.G.J. Kloes, Regionaal Coördinator Vuurwapens

Regiopolitie Amsterdam-Amstelland

P.J.M. Gademan, Regionaal project coördinator Vuurwapens

H. Bindt, Infodesk

H. Rijfkogel, Infodesk

Regiopolitie Gooi- en Vechtstreek, A. van de Land, RBWM

Regiopolitie Haaglanden

A.W.F. van de Wart, Projectleider Vuurwapencriminaliteit

S. Schaap, Bureau Recherche Expertise

R. Ensing, Bureau Wapens en Terreur

Regiopolitie Hollands-Midden, H. Groen, Coördinator Wapen en Munitie

Regiopolitie Rotterdam-Rijnmond, G. de Vlieg, RBWM

Regiopolitie Zuid-Holland-Zuid, L. Bal, Regionale Recherche Dienst

Regiopolitie Zeeland, R. Snoep, Bureau Misdaadanalyse

Regiopolitie Midden en West Brabant, M. Blommerde, recherche coördinator

Regiopolitie Brabant Noord

B. Muilwijk, Dienst Centrale recherche, RBWM

Y. Libregts, Dienst Centrale recherche, RBWM

E. Diebels, Hoofd Districtsrecherche, District Boxtel

Regiopolitie Brabant Zuid-Oost, F. Hasselman

Regiopolitie Limburg-Noord, L.P. van der Hoff, Regionale Recherche, RBWM

Regiopolitie Limburg-Zuid, H. van de Wetering, Coördinator RBWM

Regiopolitie Flevoland, D. Drogts, Chef Regionale Recherchedienst

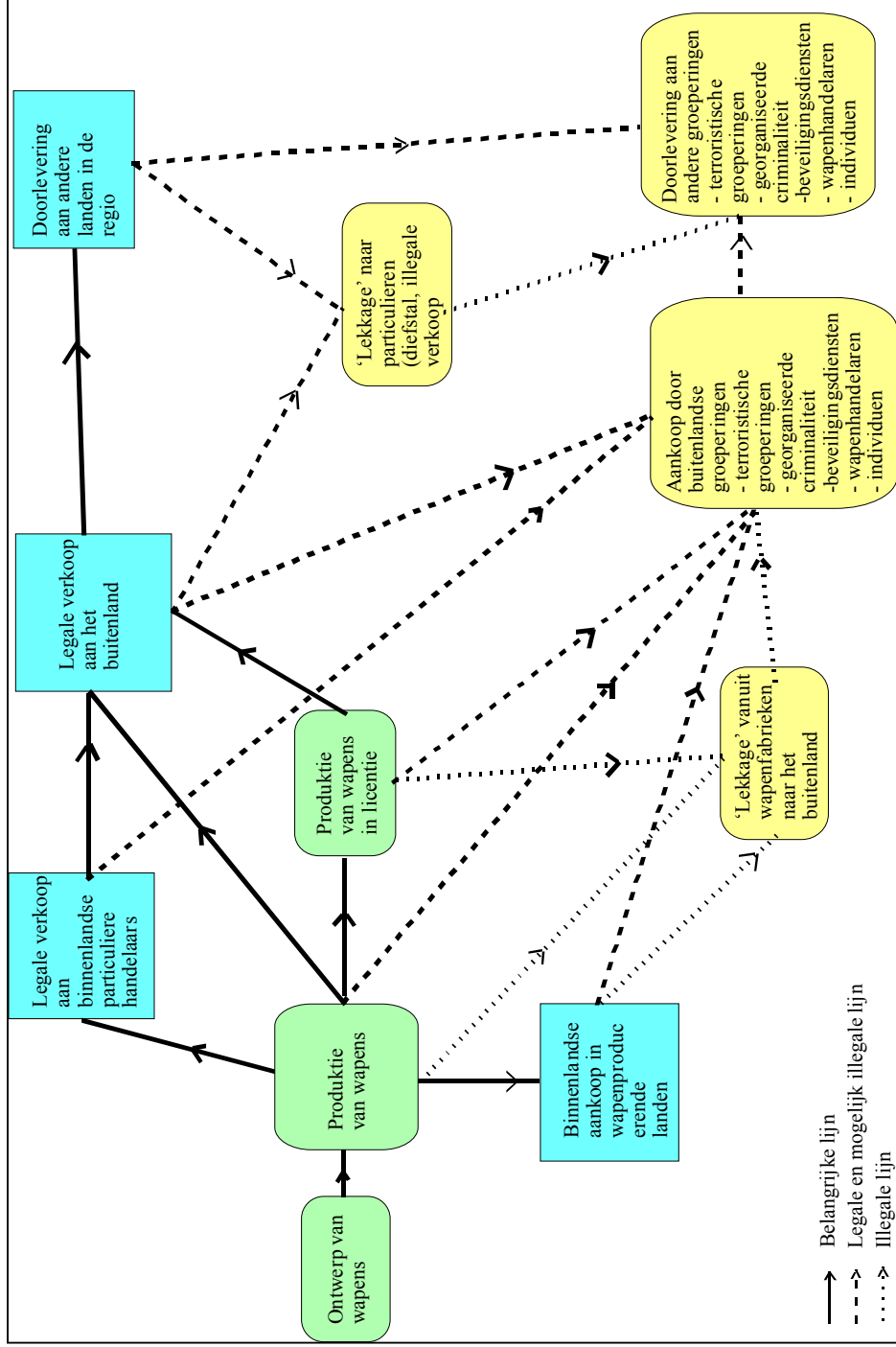
Bijlage 2

'ZWARTEN' VAN HANDVUURWAPENS

In deze bijlage wordt beknopt weergegeven op welke wijze handvuurwapens van het legale circuit in het illegale circuit kunnen worden gebracht.

Ofschoon over de aard en omvang van de handel in illegale vuurwapens geen compleet beeld voorhanden is wordt kan in de internationale literatuur wel een uitgebreid overzicht worden gevonden van de wijze waarop handvuurwapens het legale circuit kunnen verruilen voor een illegaal voortbestaan. Krause schetst bijvoorbeeld een gecompliceerd beeld van deze mogelijkheden. In schema 1 zijn de diverse trajecten weergegeven waarlangs vuurwapens kunnen worden 'gezwart'. Ofschoon in belangrijke mate sprake is van vermenging van het legale, illegale en 'grijze' circuit van handel in handvuurwapens is het belangrijk om te constateren dat nagenoeg alle illegaal verhandelde vuurwapens zich op enig moment in het legale circuit hebben bevonden (productie en afname)¹³⁷. Daarmee is overigens nog niet gezegd dat ook het overgrote deel van de vuurwapens die afkomstig zijn uit het voormalige Oostblok, of in het algemeen de illegale vuurwapens die in Nederland worden aangetroffen, legaal zijn geproduceerd. Dat gezegd hebbende geldt niettemin dat de opsporing zich in de eerste plaats zou moeten richten op de wijze waarop de vuurwapens van het legale in het illegale circuit terechtkomen. Krause heeft een poging gedaan de verschillende paden inzichtelijk te maken, hetgeen het volgende ingewikkelde schema oplevert. Niet zozeer voor de leesbaarheid alswel voor de volledigheid wordt dit schema hierna weergegeven.

137 Krause K: 2000, p. 19.

Schema 1: Trajecten van illegale vuurwapenhandel¹³⁸.

138 Schema ontleend aan Krause K.: 2000, p. 19.

De mogelijkheden om wapens in het illegale circuit te laten verdwijnen zijn op een aantal manieren te omschrijven. Wapens kunnen in het producerende land reeds in de illegaliteit verdwijnen; na export naar het buitenland, via legale wapenhandelaars en tot slot via het 'grijze' circuit. Om te beginnen kunnen wapens 'lekker' vanuit arsenalen of wapenfabrieken naar personen of instanties in het productieland. Vuurwapens kunnen bijvoorbeeld zonder serienummers worden geproduceerd naast de 'legale productie'. Een andere mogelijkheid is het produceren van vuurwapens met identieke serienummers (dubbele productie), waarvan één wapen vervolgens in het illegale circuit kan verdwijnen. Dit betekent vaak dat deze wapens al snel in handen vallen van criminele organisaties die gespecialiseerd zijn in de wapenhandel ofwel zich ook bezighouden met andere vormen van criminele activiteiten. In de meeste productielanden zijn de regels en controles streng en de mogelijkheden om op deze manier wapens in het illegale circuit te laten verdwijnen zijn relatief beperkt.

Een tweede en belangrijker mogelijkheid is dat de wapens allereerst legaal geëxporteerd worden naar een ander land dan het productieland en vervolgens daar, via derden (niet-overheid) in het illegale circuit verdwijnen. De kans hierop is vooral aanwezig in landen waar de controles op de verspreiding van vuurwapens door de overheid minder strak zijn. Deze wapens kunnen vervolgens verschillende bestemmingen krijgen: het criminele circuit, maar ook terroristische groeperingen of gewapende conflicten elders in de wereld.

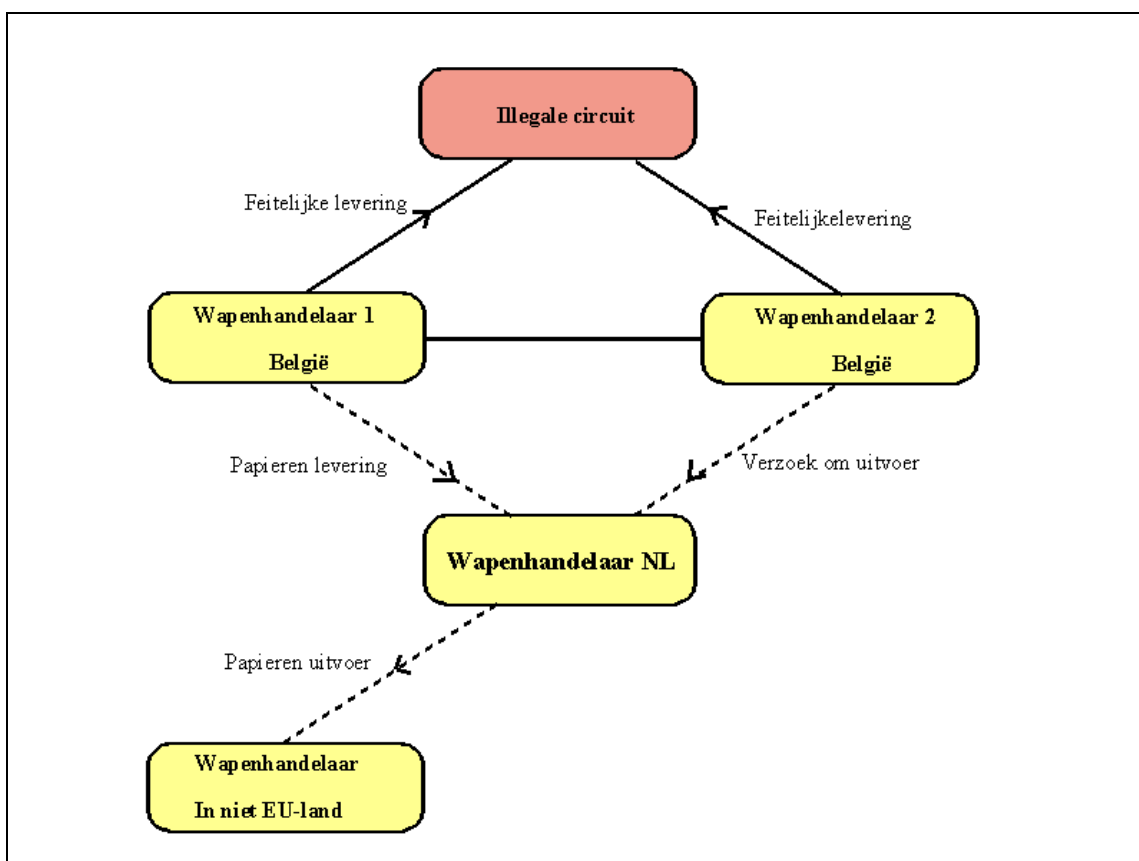
Een derde route wordt gevormd door de handel in vuurwapens door een wapenfabrikant naar de particuliere wapenhandel in het buitenland. Particuliere wapenhandelaars kunnen zowel op legale wijze wapens in bezit krijgen en verhandelen. Zij kunnen ook betrokken zijn bij wapenleveranties door overheden aan 'insurgent groups', het zogenaamde grijze circuit.

De vierde route, die in termen van kwantiteit het meest belangrijk is betreft de overdracht van wapens aan de strijdende partijen in burgeroorlogen in diverse delen van de wereld. Voor een deel verloopt deze wapenhandel via andere overheden, die bepaalde groepen steunen. Een deel van deze vuurwapens wordt via internationale agenten gekocht. Andere wapens worden verkregen van collega groeperingen of buitgemaakt¹³⁹.

139 Krause p. 20-21.

Zwartwassen van vuurwapens

'Zwartwassen' van vuurwapens is een wijze waarop vuurwapens in het illegale circuit kunnen verdwijnen, waarbij legale vuurwapenhandelaars een rol kunnen spelen. Soms worden in het legale circuit door (groot)handelaren partijen vuurwapens geleverd aan handelaren met criminele bedoelingen in het buitenland, die slecht controleerbaar zijn of die in officiële zin in het geheel niet bestaan. Vervolgens belanden deze vuurwapens in het illegale circuit¹⁴⁰. Gevallen waarin vuurwapens op omvangrijke schaal zijn zwartgewassen zijn in Nederland in het afgelopen decennium enkele malen bekend geworden. Een voorbeeld van een dergelijke zaak wordt navolgend beschreven.

Schema 2: 'Zwartwassen' in de praktijk¹⁴¹

140 Landelijk project aanpak illegale vuurwapens: 2000, p. 65.

141 Het betreft hier een vereenvoudigde weergave van een zaak die is onderzocht door de regiopolitie Amsterdam-Amstelland in 1996-1997.

De hiervoor schematisch weergegeven zaak kwam in 1996 aan het rollen langs twee lijnen. In de eerste plaats was de Belgische recherche gestuit op uitvoerdocumenten van de Nederlandse wapenhandelaar waarvan het vermoeden bestond dat deze mogelijk vals waren. Het ging om de uitvoer van een partij vuurwapens naar een niet EU-land. De recherche van de regio Amsterdam-Amstelland stelde daarop een onderzoek in naar de desbetreffende wapenhandelaar, maar kon geen bewijs vinden voor mogelijke criminele activiteiten. Kort daarna kwamen via een afdeling van de Economische Controledienst (ECD), de Centrale Dienst In- en Uitvoer (CDIU) onregelmatigheden aan het licht omtrent verzoeken tot (de legale) export van vuurwapens. Dit leidde tot een gecoördineerd opsporingsonderzoek van de BOB in België (Rijkswacht), de ECD en de regionale recherche Amsterdam-Amstelland. Onderzoek in België bij twee vuurwapenhandelaren toonde aan dat gefraudeerd was met exportpapieren. Er bleek uit dat ongeveer 5000 vuurwapens illegaal waren uit- en doorgevoerd. Tijdens een inval in een filiaal van één van de Belgische wapenhandelaren kwam aan het licht dat zij zich tevens bezighielden met het knoeien aan serienummers van vuurwapens¹⁴².

Het zwartwassen van de vuurwapens geschiedde globaal als volgt. Wapenhandelaar 1 in België deed een verzoek aan de Nederlandse wapenhandelaar een partij vuurwapens uit te voeren naar een handelaar in een niet EU-land. Hij leverde daarvoor een vervalst 'end-usercertificate'. Een dergelijk certificaat speelt in de internationale vuurwapenhandel, omdat het gaat om strategische goederen, een cruciale rol. Het vormt het bewijs dat de autoriteiten van het bestemmingsland geen bezwaar hebben dat de goederen in dat land worden ingevoerd. Voorts geeft het document aan dat de autoriteiten van het land waar de wapens worden uitgevoerd geen bezwaar hebben dat de goederen naar het bestemmingsland worden uitgevoerd. Op basis van het end-usercertificate werd door de Nederlandse vuurwapenhandelaar een exportdocument aangevraagd in Nederland. Nadat dit was verkregen werden deze vuurwapens besteld bij wapenhandelaar 2 in België.

Het verhandelen van de vuurwapens gebeurt alleen op papier en wordt afgedekt door vervalste bewijzen van levering. De partij is vanaf dat moment beschikbaar voor het illegale circuit, zij het dat dan uiteraard nog moet worden voorkomen dat de wapens traceerbaar zijn naar hun oorspronkelijke bron. Daarvoor is het verwijderen van serienummers nodig¹⁴³.

142 Informatie politie, vuurwapenkatern 18 april 1998, pp. 4 – 6.

143 Informatie politie, vuurwapenkatern 18 april 1998, pp. 4 – 6.

Het belangrijkste probleem dat zich voordoet is het gebrek aan controle op de feitelijke levering van de vuurwapens. Wanneer het gaat om exotische bestemmingen is dit uiteraard geen sinecure. Ook binnen Nederland schiet de controle of de feitelijke aflevering van partijen verhandelde vuurwapens echter tekort. Dat gebrek aan controle niet uniek is voor Nederland blijkt uit een citaat van de organisatie Human Rights Watch. 'In each of the cases, the weapons were authorized for another destination, according to the documents presented by arms brokers and shipping agents involved in the deals. The documents however are easily forged and almost never checked. To the contrary, falsified documents produced by arms brokers and accepted unquestioningly by government authorities are a convenient loophole that is often exploited¹⁴⁴ Een gebrek aan regelgeving speelt hier minder een rol dan gebrek aan controle bij de ontvangende partij of de vuurwapens daar ook daadwerkelijk zijn aangekomen. 'Even basic verification of delivery is not taking place to ensure that weapons shipments arrive at the authorized destination'¹⁴⁵.

144 Human Rights Watch briefing paper, november 15 2001.

145 Human Rights Watch: 2001, p. 4-5.